KIRMIZI KEDİ KLASİKLER

Yuri Oleşa

KISKANÇLIK

Çeviren: SABRİ GÜRSES

Yuri Oleşa

1899'da doğdu. Ailesinin 1902'de taşındığı Odessa'da büyüdü. Hukuk okurken üniversitedeki edebiyat çevrelerine katıldı. 1927 yılında yayımlanan *Kıskançlık* adlı kitabı önce övgüyle karşılandı, daha sonraysa sistem karşıtı olduğu gerekçesiyle üst düzey yetkililer tarafından kınandı. Dönemin ağır yasaklarından ve ev hapsiyle cezalandırılmaktan korkan Oleşa, edebi metinler yazmayı bıraktı. *Kıskançlık*, daha sonra Nabokov ve Bulgakov'un eserleriyle karşılaştırıldı. Yuri Oleşa 1960 yılında öldü.

Sabri Gürses

1972 yılında, İstanbul'da doğdu. 1989 yılında Akademi Kitabevi Şiir Başarı Ödülü'nü aldı. 1991 yılında Milliyet Sanat Aşk Öyküleri Yarışması'nda Başarı Ödülü aldı. 1999 yılında İstanbul Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü'nde yaptı. İngilizceden Joseph Campbell, Jonathan Lethem, John Smolens, Shusha Guppy, Charles Nicholl, Don Delillo, David Foster Wallace, William Guthrie, Werner Sombart, DeDillo Jameson, William Shakespeare, Karel Capek, Slovaj Zizek, Niall Lucy ve Rusçadan F. M. Dostoyevski, Mihail Bahtin, Yuri Lotman, Sultan Galiyev, Yuri Oleşa, İvan Turgenyev, Andrey Beliy ve Aleksandr Puşkin'den çevirileri bulunmaktadır. Andrey Beliy'in *Glossolalia* adlı eserinin çevirisiyle, Uluslararası Rus Edebiyatı Çevirmenleri Merkezi'nin onur ödülünü aldı.

Kırmızı Kedi Yayınevi: 458
Klasikler: 19

Özgün adı: *Zavist*

Kıskançlık
Yuri Oleşa
Çeviren: Sabri Gürses

© Varvara Shkolvskaya-Kordi, 1927
© Kırmızı Kedi Yayınevi, 2015

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir

Editör: Mert Tanaydın
Son Okuma: Sema Diker
Kapak Görseli: Olesya Karakotsya / 123rf
Kapak Uygulama: Yeşim Ercan Aydın
Grafik: Serap Bertay

Bu kitabın Türkçe yayın hakkı FTM Agency, Ltd. Russia, 2015 ve Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu çevirinin ilk baskısı 2007 yılında yayımlanmıştır.
Birinci Basım: Mayıs 2015, İstanbul
ISBN: 978-605-9908-86-3
Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere/İSTANBUL
Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedikitap.com / www.kirmizikedikitap.com
www.facebook.com/kirmizikedikitap / twitter.com/krmzkedikitap
kirmizikediedebiyat.blogspot.com.tr
Ömer Avni M. Emektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Bölüm 1

Sabahları tuvalette şarkı söylüyor. Ne kadar yaşam sevinciyle dolu, ne kadar sağlıklı bir insan olduğunu tahmin etmek zor değil. Şarkı söyleme arzusu onda kendiliğinden doğuyor. Ne ezgisi, ne sözleri olan, sadece "ta-ra-ra"dan ibaret, türlü türlü usullerde haykırdığı bu şarkılar şöyle yorumlanabilir:

"Yaşamaktan pek hoşnudum... ta-ra! Ta-ra!.. Bağırsaklarım esnek... ra-ta-ta-ta-ta-ra-ri... Sular içimde doğru dürüst dolaşıyor... ra-ta-ta-du-ta-ta... Kısal bağırsak, kısal... tram-ba-ba-bum!"

Sabahleyin yatak odasından çıkıp yanımdan geçerek (uyuyormuş gibi yapıyorum) dairenin bağrına, tuvalete açılan kapıya yöneldiğinde, hayal gücüm de peşinden gidiyor. Onun iri gövdesi için dar gelen o tuvalet bölmesindeki itiş kakışı dinliyorum. Sırtı şak diye kapanan kapının iç tarafının üçte birini kaplıyor, dirsekleri kenarlara çarpıyor ve ayaklarını zar zor içeri sokuyor. Elektrik düğmesini çeviriyor, oval içeriden aydınlanıyor ve opal renkli harika bir yumurta halini alıyor. Akıl gözüyle, koridorun

karanlığında asılı duran bu yumurtayı görüyorum. Üzerinde doksan altı kilo taşıyor. Bir süre önce, bir yerde merdivenlerden inerken, göbeğinin, attığı adımlarının temposuna uygun bir şekilde sallandığını fark etmişti. Bu yüzden yeni jimnastik hareketlerine başlamaya karar verdi.

İşte örnek bir erkek.

Genellikle jimnastiğini yatak odasında değil, içinde benim yaşadığım, belli bir işlevi olmayan odada yapıyor. Burası daha ferah, havadar, bol ışıklı, aydınlık. Açık balkon kapısından serinlik geliyor. Dahası, lavabo da burada. Yatak odasından hasırı getiriyor. Beline kadar soyunuyor, göbeğinin ortasından tek düğmeyle iliklenmiş trikotaj içdonuyla kalıyor. Odanın mavili pembeli dünyası düğmenin sedef objektifinde fırıl fırıl dönüyor. Hasıra sırtüstü yattığı ve sırayla bacaklarını kaldırdığı zaman, düğme kendini tutamıyor. Apış arası meydana çıkıyor. Apış arası ihtişamlı. Sevecen bir nokta. Yasak bir köşe. Bir üretim müdürünün apışı. Ben böyle güderi donukluğuna sahip bir apışı bir erkek antilopta görmüştüm. Yardımcı kızları, sekreter ve yazıcıları, onun bir bakışıyla aşk dalgalarına dalıyor olmalı.

Bir çocuk gibi yıkanıyor, ıslık çalıyor, sıçrıyor, su püskürtüyor, feryat fidan ediyor. Avuçlarına su dolduruyor ve suyu daha koltuk altına götüremeden hasıra döküyor. Su, samanın üzerinde dolu dolu, temiz damlalar halinde yayılıyor. Bazen gözüne sabun kaçıyor – lanet edip koca parmaklarıyla gözkapaklarını aralıyor. Çığlık çığlığa boğazını temizliyor. Balkonun altından geçen insanlar durup başlarını kaldırıyorlar.

Gül rengi, sessiz mi sessiz bir sabah. Bahar dorukta. Bütün pervazlarda saksılar duruyor. Çatlaklarından hızlı büyümenin zincifresi sızıyor.

* * *

(Eşya beni sevmez. Mobilya bana çelme takmaya çalışır. Cilalı bir köşe bir gün beni tam anlamıyla ısırmıştı. Yorganla hep karmaşık bir ilişkim olmuştur. Bana verilen çorba, hiç soğumaz. Eğer herhangi bir çerçöp –bozuk para ya da düğme– masadan düşecek olsa, yerinden oynatılması zor bir mobilyanın altına yuvarlanır. Yerde emeklerim ve başımı kaldırınca, dolabın bana güldüğünü görürüm.)

Mavi pantolon askıları yanlardan sarkıyor. Yatak odasına gidiyor, masada kelebek gözlüğünü buluyor, aynanın karşısında takıyor ve odama dönüyor. Burada, odanın ortasında durup pantolon askılarının ikisini de aynı anda, sanki omzunda ağırlık kaldırırmış gibi kaldırıyor. Bana tek söz söylemiyor. Uyuyormuş gibi yapıyorum. Güneş pantolon askısının metal şeritlerinde alev alev iki öbek halinde toplanıyor. (Eşya onu seviyor.)

Saçını taraması, sakalıyla bıyığını şekle sokması gerekiyor. Saçı çok kısa kesilmiş, bıyığı küçük – burnunun hemen altında. Büyük şişko bir çocuğa benziyor. Bir şişe alıyor eline; cam tıpa cıvıldadı. Avucuna kolonya döktü ve kolonyayı kafasına sürdü – önce alnından ensesine, sonra ters yöne doğru. Sabahleyin iki bardak soğuk süt içiyor: Dolaptan sürahiyi çıkarıyor, dolduruyor ve oturmadan içiyor.

Onu ilk gördüğümde aklım durmuştu. Ne yapacağımı, ne düşüneceğimi bilememiştim. Karşımda gri takım elbiseli, kolonya kokan, zarif bir adam duruyordu. Dudakları diri, hafif dolgundu. Züppenin biri olduğu belliydi.

* * *

Geceleri sık sık horultusuna uyanıyorum. Mahmurlukla, ne olup bittiğini anlayamıyorum. Sanki birisi tehdit edercesine hep aynı şeyi söylüyormuş gibi: "Karakatau... Krra... ka... tauuu..."[1]

Ona güzel bir daire vermişler. Ön balkonda vernikli kaidenin üzerinde nasıl da güzel bir vazo duruyor! Yuvarlak, uzun, zarif bir damar kırmızısıyla renklenmiş, ince porselenden bir vazo. Bir flamingoyu andırıyor. Daire üçüncü katta. Balkon dar bir mekânda asılı. Geniş banliyö caddesi bir otoyola benziyor. Aşağıda, caddenin karşısında bir bahçe var; sıkıntılı, Moskova banliyölerinde sıkça görülen, ocak gibi üç duvar arasındaki bir viranede yetişmiş, karman çorman bir yığın, ağaçlık bir bahçe.

O bir obur. Öğle yemeğini dışarıda yiyor. Dün akşam aç geldi, bir şeyler atıştırmaya karar verdi. Dolapta bir şey bulamadı. Aşağı (köşede bir bakkal var) indi ve bir yığın şey getirdi: İki yüz elli gram jambon, bir kutu çaça balığı, uskumru konserveleri, kocaman bir baton ekmek, iyi kalite Hollanda peyniri, dört elma, on yumurta ve "İran nohudu" püresi. Omlet ve çay da istemişti (evdeki mutfak ortak kullanılıyor, sırayla iki aşçı hizmet veriyor).

"Bir şeyler atıştır Kavalyerov," diye seslendi bana ve yiyeceklere yumuldu. Omleti tavadan yedi, bir ekmek parçasıyla emayeyi sökercesine silip süpürdü. Gözleri

1 Krakatau, Endonezya'da Java ve Sumatra adasındaki Sunda Boğazı'nda bulunan bir volkan adası ve adadaki volkan. Bu volkanın 26-27 Ağustos 1883 günü çıkardığı, Hiroşima'ya atılan bombadan 13.000 kez daha güçlü patlamanın yol açtığı seslerin, yeryüzünde duyulan en yüksek patlama sesi olduğu sanılıyor. Romanın yazıldığı tarihte, Hiroşima'ya bomba atılmamıştı. (ç.n.)

kanlanmıştı, kelebek gözlüğünü taktı, ağzını şapırdatıyor, burnundan soluyordu, kulakları oynuyordu.

Kendimi gözlemler yaparak eğlendiririm. Tuzun bıçağın ucundan geriye hiç iz bırakmadan kaybolduğunu fark ettiniz mi hiç – bıçak hiç dokunulmamış gibi ışıldar; kelebek gözlüğün burun kemerine tıpkı bir bisiklet gibi oturduğunu; insanın çevresini karınca gibi yayılan küçük yazıların sardığını: Çatallarda, kaşıklarda, gözlüğün çerçevesinde, düğmelerde, kalemlerde bir sürü yazı olduğunu fark ettiniz mi? Kimse fark etmiyor onları. Var olma mücadelesi veriliyor. Kocaman tabela harfleri halini alıncaya dek şekilden şekile giriyorlar! Bir sınıf diğer sınıfa isyan ediyor: Sokak levhalarının harfleri afiş harflerine karşı ayaklanıyor.

Patlayıncaya kadar yedi. Bıçakla bir elmaya uzandı ama sarımsı elmanın yanağını yarıp bıraktı.

Bir halk komiseri konuşmasında ondan büyük övgüyle bahsetmişti: "Andrey Babiçev, devletimizin önemli yurttaşlarından biridir."

O, Andrey Petroviç Babiçev, yemek sanayi tröstünün müdürü mevkiinde bulunuyor. O büyük bir sosisçi, pastacı ve aşçı.

Nikolay Kavalyerov, yani ben de, onun yanında soytarıyım.

Bölüm 2

Yiyip içmeyle ilgili her şeyin başında o var.

Hırslı ve kıskanç. Bütün yumurtaları, börekleri, pirzolaları kendisi kızartmak, bütün ekmekleri kendisi pişirmek istiyor. Yemek doğurmak isterdi. "Çeyreklik" doğurdu.

Eseri büyüyor. "Çeyreklik" dev bir ev, en büyük lokanta, en büyük mutfak olacak. İki kap yemek bir çeyreklik edecek.

Mutfaklara savaş ilan edildi.

Binlerce mutfak fethedilmiş sayılır.

Ev yapımı yemeklerin, konservelerin, kavanozların sonunu getirecek. Bütün kıyma makinelerini, gaz ocaklarını, tavaları, muslukları birleştirecek... Şöyle diyebilirsiniz: Bu, mutfağın sanayileştirilmesi olacak.

Bir dizi komisyon kurdu. Sovyet fabrikalarında yapılmış sebze temizleme makineleri mükemmel görünüyordu. Bir Alman mühendis mutfağı inşa ediyor. Bir

sürü işletmede Babiçev'in siparişleri hazırlanıyor.[1]

Onun hakkında şunu öğrendim:

Tröst müdürü olan o, bir sabah, çantası kolunun altında, (çok ağırbaşlı, resmi giyimli bir yurttaş olarak) ön kapının güzellikleri arasından geçip tanımadığı bir merdiveni çıktı ve karşısına çıkan ilk kapıyı çaldı. Harun el Reşit gibi, işçilerin yaşadığı banliyödeki evlerden birinin mutfağına gitmişti. İsi ve pisliği gördü, duman içinde azgın cadılar uçuşuyordu, çocuklar ağlıyordu. Hemen üzerine çullandılar –herkesi huzursuz etmişti–, iriyarıydı, onlardan farklı bir yer, ışık, havadan geliyordu. Üstüne üstlük, bir de çantası, zarif ve temiz kelebek gözlüğü vardı. Cadılar hemen anladı: Bu, elbette, bir komisyon üyesiydi. Ellerini bellerine dayayıp onunla dalaştı ev sahipleri. O da gitti. Onun yüzünden (arkasından bağırdılar) ocak sönmüştü, bir bardak çatlamıştı, çorbaya fazla tuz atmışlardı. Söylemek istediklerini söylemeden gitti. Hayal gücünden yoksun. Şöyle diyebilirdi:

"Hanımlar! Sizlerden isi alıp götüreceğiz, burun deliklerinizi dumandan, kulaklarınızı yaygaradan temizleyeceğiz, patatesi büyülü bir şekilde, bir anda kabuğundan soyup kurtarıyoruz; mutfakta sizden çalınan saatleri geri veriyoruz – hayatınızın yarısı size iade edilecek. Küçükhanım, sen kocan için çorba yapıyorsun. Ama çorba gölüne gününün yarısını harcıyorsun! Biz sizin göllerinizi ışıl ışıl denizlere çevireceğiz, lahana çorbası okyanus, lapalar

1 "Mutfak-fabrika" 1920-30 yılları arasında Sovyetler Birliği'nde beslenmenin toplumsallaştırılması yönünde bir girişim oldu. Yeni insan tipinin oluşturulması için atılmış adımlardan biri olan ortak yemek, kendine özgü mimari yapılar içinde 1930'lara dek denendi, daha sonra ağırlıkla fabrika işçilerinin öğünlerine yönelik bir çalışmaya dönüştü. (ç.n.)

dağ olacak; hamurdan buzullar yapacağız! Dinleyin hanımlar, bekleyin! Size şunu vaat ediyoruz: Yerdeki fayanslar güneşle parlayacak, bakır kap kacak cilalı, tabaklar tertemiz olacak, süt öyle yoğun olacak ki cıva gibi akacak ve çorbadan öyle güzel kokular yükselecek ki, sofranıza koyduğunuz çiçekler onu kıskanacak."

O, bir Hint fakiri gibi, aynı anda on yerde bulunuyor.

Resmi yazışmalarda sık sık parantezlere, vurgulara başvuruyor – insanların onu yanlış anlayacaklarından korkuyor.

İşte yazışmalarından örnekler:

"*Yoldaş Prokudina!*

İlgili alıcıya (çikolata, dolgu) şeker ambalajı (12 adet) yapın, ama yeni olsun. Fakat 'Rosa Luxemburg' olmasın (böyle bir pastil olduğunu öğrendim!!) – onun yerine bilim alanından bir şey olsun (edebiyat – coğrafya? astronomi?), çekici bir sesletimi olan ve ciddi bir isim olsun, 'Eskimo'? 'Teleskop'? Yarın telefonla, birle iki arasında, İdare'yi arayıp bana bildirin. Mutlaka."

"*Yoldaş Fominski!*

Bütün ilk tabaklara (*hem 50 hem 75 kopeklik yemekte*) et parçası (*kesim makinesindeki gibi özenle kesilsin*) konmasını emredin. Bu işlemi ısrarla gözetin. Şunlar doğru mu: 1) içki çerezi tepsisiz veriliyormuş? 2) nohut küçük ve kötü ıslatılmış oluyormuş?"

Kimseye güvenmeyen, titiz, ince eleyip sık dokuyan, köprücükkemiği gibi biriydi. Sabah saat onda karton

fabrikasına geldi. Karşılamada sekiz kişi vardı. Şunları kabul etti: 1) kızartma müdürü, 2) Uzakdoğu konserve tröstünün temsilcisi (bir yengeç kutusunu kapıp birine göstermek için çalışma odasından dışarı koştu; döndü, onu yanına, kolunun kıyısına koydu ama uzun zaman sakinleşemedi, sürekli mavi kutuya bakıp durdu, güldü, burnunu kaşıdı), 3) inşaat biriminden gelen mühendis, 4) yük arabalarıyla ilgilenen Alman (Almanca konuşuyordu; konuşmasını herhalde bir atasözüyle bitirdi, çünkü kafiyeli bitti ve ikisi de güldü), 5) reklam posteri projesini yürüten ressam (ondan hoşlanmadı; posterin romantik değil, kimyasal bir mavi rengi olabileceğini söylüyordu), 6) tef görünümünde süt beyazı yaka düğmeleri olan bir üstlenici restoran müdürü, 7) hayvan kellelerinden bahseden burma bıyıklı sıska bir adam ve son olarak, 8) hoş bir köy sakini. Bu sonuncu görüşmenin özel bir yanı vardı. Babiçev ayağa kalkıp onu kucaklayacak gibi öne atıldı. Öteki de bütün odayı dolduruyordu – büyüleyici biçimde hantal, ürkek, güler yüzlü, bronz tenli, açık renk gözlü biri, sanki Tolstoy'un Levin'i.[1] Kır çiçeği ve sütlü yemek kokuları yükseliyordu ondan. Sovhoz[2] üzerine bir şeyler konuşuldu. Orada bulunanların yüzünde hülyalı bir ifade belirdi.

Dört yirmide Yüksek Halk Ekonomi Sovyeti'yle toplantıya gitti.

1 *Anna Karenina*'nın kahramanı Kont Levin. (ç.n.)

2 Sovyet çiftliği (sovhoz, sovyetskoye hozyaistva), Sovyet döneminin 1918 yılında köy ekonomisine yönelik düzenlemelerinden biri olan devlet çiftlikleri. (ç.n.)

Bölüm 3

Akşamleyin, evde palmiye yeşili bir abajurun altında düşüncelere dalmış oturuyor. Önünde bir sürü kâğıt, kayıt defteri, sütun sütun rakamla dolu küçük liste duruyor. Masa takviminin yapraklarını çeviriyor, yerinden sıçrıyor, etajerde bir şeyler aranıyor, dosyalar çıkarıyor, sandalyede dizlerinin üzerine yerleşiyor, (ve karnını masaya dayayıp tombul yüzünü ellerinin arasına alarak) okuyor. Masanın yeşil zemininin üzerinde bir cam tabakası var. Sonuçta bunun büyütülecek bir tarafı var mı? Adam çalışıyor, adam evde, akşamleyin, çalışıyor. Adam listeler çıkarıyor, kurşunkalemle kulağını karıştırıyor. Özel bir şey yok. Ama bütün hareketleri şöyle söylüyor: Kavalyerov, sen – küçük burjuvasın. Elbette, bunu dile getirmiyor. Herhalde düşüncelerinde de bu tür bir şey yok. Ama bu söze dökülmeden anlaşılıyor. Üçüncü bir şahıs dile getiriyor bunun bana. Üçüncü bir şahıs, beni, onu izlerken, delirmeye zorluyor.

"Çeyreklik! Çeyreklik tabii!" diye haykırıyor. "Çeyreklik tabii!" Ansızın kahkahalar atmaya başlıyor. Çok komik

bir şeyi ya kâğıtlarda okumuş ya da rakam dolu sütunlarda görmüş. Kahkahadan kırılırken beni çağırıyor. Kişniyor, parmağıyla listeyi gösteriyor. Bakıyorum ve hiçbir şey göremiyorum. Onu güldüren ne böyle? Orada, benim bir kıyas yapmak için bir ilke bile göremediğim yerde, o, bu ilkelerden insanı kahkahalara boğacak kadar uzaklaşmış bir şey görüyor. Bir rahip kahkahası bu. Onu, roketlerin kalkışını dinleyen bir kör gibi dinliyorum.

"Kavalyerov, sen bir küçük burjuvasın. Hiçbir şeyden anlamıyorsun." Bunu söylemiyor, ama bu söze dökülmeden anlaşılıyor.

Ara sıra eve gece geç döner. O zaman emri telefonda alırım:

"Kavalyerov, sen misin? Dinle Kavalyerov! Ekmek Fabrikası'ndan beni arayacaklar. İki yetmiş üç sıfır beşten arayıp altmış ikiyi istesinler. Not et, altmış iki, İmtiyaz Dairesi. Hoşça kal."

Gerçekten de, onu Ekmek Fabrikası'ndan arıyorlar.

Soruyorum:

"Ekmek Fabrikası mı? Yoldaş Babiçev İmtiyaz Dairesi'nde... İmtiyaz Dairesi için, iki yetmiş üç beş sıfır beş. Oradan altmış iki, İmtiyaz Dairesi. Hoşça kalın."

Ekmek Fabrikası'ndan tröst müdürü Babiçev'i arıyorlar. Babiçev İmtiyaz Dairesi'nde. Bundan bana ne? Ama Ekmek Fabrikası ve Babiçev'in yazgısında dolaylı bir katkım olmasından, hoşnutluk duyuyorum. İdari bir heyecan hissediyorum. Ama sonuçta benim rolüm hiç gibi bir şey. Bir uşak rolü. Olay ne o zaman? Ona saygı mı duyuyorum? Ondan korkuyor muyum? Hayır. Ondan daha kötü olmadığıma inanıyorum. Küçük burjuva değilim ben. Ona göstereceğim.

* * *

Onu bir şekilde gafil avlamak, zayıf yönünü, savunmasız bir noktasını ortaya çıkarmak istiyorum. Onu sabah temizliği sırasında ilk kez gördüğüm zaman, onu yakaladığımı, onun ulaşılmazlığını kırdığımı sanmıştım.

Kurulandıktan sonra, odasından çıkıp balkonun eşiğine yöneldi ve havluyla kulaklarını temizlerken bana sırtını döndü. Bu sırtı, bu şişman gövdeyi arkadan, gün ışığında görünce neredeyse çığlık atıyordum. Sırtı her şeyi ele veriyordu. Bedeninin yağı tatlı tatlı sararmıştı. Yabancı bir yazgı fermanı açılmıştı karşımda. Babiçev'in ataları derilerine özenle bakmıştı, yağ silindirleri dedesinin gövdesinin üzerinde tatlı tatlı yerleşmişti. Komisere mükemmel bir cilt, soylu bir renk ve saf pigmentasyon miras kalmıştı. Ve en vayvaylık olan, içimde gerçek bir zafer hissi uyandıran şey, belinin üzerinde bir ben, özel, kalıtımsal, soylu bir miras olan bir ben görmüş olmamdı – bir annenin onlarca yıl sonra bile kaçırılmış çocuklarını tanımasına yarayan, kan dolu, şeffaf, vücuda bir kökle bağlı o hassas noktayı görmüştüm.

"Siz bir aristokratsınız, Andrey Petroviç! Siz rol yapıyorsunuz!" sözleri kaçıverecekti neredeyse dudaklarımdan.

Ama o göğsünü bana doğru çevirdi.

Göğsünde, sağ memenin altında, bir yara izi vardı. Yuvarlak, biraz kabarık, balmumundaki para izi gibi bir şey. Sanki oradan bir dal çıkmıştı ve onu budamışlardı. Babiçev kürek mahkûmuydu. Kaçmıştı, ona ateş etmişlerdi.

"Bu İokaste dedikleri de kim?" diye sordu bir gün bana birdenbire. Ondan (özellikle geceleri) beklenme-

dikleri için tuhaf olan sorular çıkıyor. Bütün gün meşgul. Ama gözleri afişleri, vitrinleri tarıyor, kulak ucuyla başkalarının konuşmalarından sözcükler yakalıyor. Hammadde bu. Ben onunla iş hakkında konuşmayan tek kişiyim. Konuşmaya çalışmayı zorunlu buluyor. Ciddi bir konuşma için yetersiz olduğumu düşünüyor. İnsanların dinlenirken çene çaldığını biliyor. İnsani âdetlerin de biraz hakkını vermeye karar veriyor. Bu yüzden bana boş sorular yöneltiyor. Bunlara yanıt veriyorum. Onun yanında aptalım. Benim aptal olduğumu düşünüyor.

"Zeytin sever misiniz?" diye soruyor.

"Evet, İokaste kim biliyorum! Evet, zeytin seviyorum, ama aptalca sorulara yanıt vermek istemiyorum. Kendimi sizden daha aptal saymıyorum." Ona böyle bir yanıt vermem gerekirdi. Ama cesaretim yok. Beni eziyor.

Bölüm 4

Onun çatısı altında yaşamaya başlayalı iki hafta oldu. Bundan iki hafta önce bir gece, beni sarhoş bir halde durduğum meyhanenin eşiğinden aldı... Beni meyhaneden dışarı atmışlardı.

Meyhanedeki tartışma yavaş yavaş büyümüştü; önce bir şey yoktu, bir skandal beklenmiyordu – tersine, iki kamp arasında dostluk sağlanabilirdi; sarhoşlar sokulgandır; aralarında bir kadının oturduğu kalabalık bir topluluk beni yanına çağırmıştı ve ben de bu daveti kabul etmeye hazırdım, ama ipek bluz giymiş, köprücükkemikleri çıkık, cilveli, güzel kadın benimle ilgili bir şaka yaptı – ve ben de gücenerek maşrapamı bir fener gibi önümde tutup yarı yoldan, masama döndüm.

O zaman arkamdan şakalar yağmur gibi yağmaya başladı. Aslında ben de biraz gülünç görünüyordum; böyle kıvırcık salata gibi. Adam arkadan bas bir sesle vakvaklıyordu. Nohut fırlatıyorlardı. Masamın etrafında dolanıp, onlarla yüz yüze geldim –bira mermere dökülmüştü, maşrapanın kulpuna takılan başparmağımı

kurtaramıyordum–, sarhoş bir halde, lafları arka arkaya sıraladım: Kendini küçük düşürme ve kibir acı bir sel halinde boşandı:

"Siz... canavar topluluğu... genç bir kızı kaçırmış serseri hilkat garibeleri güruhu... (Etraftakiler kulak kabarttı: kıvırcık salata saçmalamaya başladı, konuşması hayhuyu bastırdı.) Siz, palmiyenin altında oturan, bir numaralı hilkat garibesi. Kalkın da herkes sizi görsün... Dikkat edin yoldaşlar, saygıdeğer kamuoyu... Susun! Orkestra, vals! Ezgili, sakin bir vals! Şahsınız koşumlarını sergileyecek. Yanaklar kırış kırış olmuş – ama bunlar kırışıklık değil, dizgin; çeneniz öküz, burnunuz arabacı, cüzamlı hasta, geri kalanlarsa haybeye yük... Oturun. Devam edelim: İki numaralı canavar... yanaklarınız mıdır yoksa diz mi onlar? Çok güzel! Bakınız, yurttaşlar, canavarlar topluluğu geçiyor... Ya siz? Ya siz nasıl girdiniz bu kapıdan? Kulaklarınız nasıl sığdı oradan? Ya siz, çalıntı mala sokulmuş olan, sorsanıza ona sizin şu yılanbalıkları için neler düşünüyor? Yoldaşlar... (dört bir yana bakındım) onlar... işte bunlar... bana güldüler! İşte şu güldü... Sen nasıl güldüğünü biliyor musun? Sen boş şıringaların çıkardığı sesi çıkardın... Küçükhanım... 'bahar vakti çariçenin teşrif ettiği bahçelerde, sizin için, o on sekiz yaşınız için savaşa gitmeye değer bir gül yok!'[1] Küçükhanım! Haykırın! Yardım çağırın! Sizi kurtarırız. Ne oldu bu dünyaya? O sizi elliyor ve siz de ezilip büzülüyor musunuz? Memnun musunuz? (Bir ara verdim ve gösterişli bir tavırla devam ettim.) Size sesleniyorum, buraya yanıma oturun. Neden

1 Nikolay Gumilyov'un Theophile Gautier'in *La Rose-Thé* adlı şiirinin *Çaynaya Roza* (Çay Gülü) adıyla 1912 yılında yayımladığı çevirisinden alıntı. (ç.n.)

gülüyorsunuz bana? Tanımadığım bayan, karşınızda duruyor ve rica ediyorum: Beni kaybetmeyin. Öylece kalkın, onları bir yana itin ve gelin buraya. Ondan, bütün onlardan ne bekliyorsunuz?.. Ne? Şefkat? Zekâ? Okşama? Adanmışlık? Gelin bana. Beni onlarla kıyaslamak bile gülünç olur. Benden, emin olun, çok daha fazlasını alacaksınız..."

Söylediklerimden dehşete düşerek söyledim bunları. Acıyla o özel düşleri hatırladım, insanın kendi kendine, bu bir düş, ne istersen yap, nasıl olsa uyanacaksın diye diye gördüğü düşleri. Ama bu sefer uyanmayacağım belliydi. Onarılmazlık yumağına deli gibi dolanmıştım.

Beni dışarı attılar.

Baygın bir halde yattım. Sonra, kendime gelince şöyle dedim:

"Onlara sesleniyorum, ama gelmiyorlar. Buna alçak diye sesleniyorum, ama gelmiyorlar." (Birden sözlerim bütün kadınlara yönelik oldu.)

Kanalizasyon deliğinin üzerinde, yüzüm mazgala dayanmış halde yatıyordum. İçinden gelen havayı soluduğum kanalizasyonda küf kokusu vardı; karanlık delikte bir şeyler hareket ediyordu; oradaki çöp canlıydı. Düşerken, son anda mazgalı görmüştüm ve düşte gördüklerime onun hatırası hâkim oldu. Meyhanede yaşanan kaygı ve korkunun, ezilme ve cezalandırılma endişesinin bir yoğunlaşmasıydı o delik; ve düşte, bu bir takip masalına dönüştü; kaçıyor, kurtuluyordum – gücüm tükendi ve düş kesildi.

Kurtarılmış olmanın mutluluğundan titreyerek gözlerimi açtım. Ama tam bir uyanıklık olmadı bu, bu hali bir hayalden diğerine geçiş gibi algıladım, yeni hayalde başlıca rolü cankurtaran oynuyordu – beni takipten kurtaran

kişi, tümüyle rüyadayım sanarak ellerini kollarını öpücüklere boğduğum, hüngür hüngür ağlayarak boynuna atıldığım kişi.

"Neden böyle mutsuzum?.. Benim yeryüzünde yaşamam ne zor!" diye geveledim.

"Başını daha yukarı kaldırın," dedi cankurtaran.

Beni bir otomobile taşıdılar. Kendimden geçerken, göğü, ağaran, aydınlanan göğü gördüm; kafamın arkasındaki el alıp götürdü onu. Bu hayal gümbür gümbürdü, baş döndürücüydü ve her seferinde bir öğürmeyle sona eriyordu. Sabahleyin kendime gelince, korkuyla ayaklarıma uzattım ellerimi. Hâlâ nerede olduğumu, başıma ne geldiğini anlayamamıştım, itiş kakışı hatırlıyordum. Beni ambulansa taşıdıkları, sarhoş olduğum için de ayaklarımı kestikleri düşüncesine kapılmıştım. Sargıların şişkin, fıçımsı kabarıklığını hissedeceğim inancıyla uzattım ellerimi. Ama sadece şunu anladım: Bir balkonu, iki de penceresi olan, büyük, temiz ve aydınlık bir odanın içinde, kanepede yatıyordum. Sabahın erken saatleriydi. Kızarıyor, uysal uysal ısınıyordu balkonun taşı.

Sabahleyin tanıştığımızda, ona kendimden bahsettim.

"Acınası bir haliniz vardı," dedi, "sizin için çok üzüldüm. Siz, belki de gücenip insan başkasının hayatına neden burnunu sokar diye düşünüyorsunuz. Öyleyse affedin beni lütfen. Ama isterseniz şöyle yapalım. Burada kalmanızın sakıncası yok. Çok mutlu olurum. Yer çok. Hava da var, ışık da. Sizin için iş de var: Düzeltmenlik yapıp, materyal toplamak. İster misiniz?"

Bu meşhur şahsı, tanımadığı, şüpheli görünümlü genç bir insanı hoş görmeye iten nedenler neydi?

Bölüm 5

Bir akşam iki sır aydınlığa kavuştu.

"Andrey Petroviç," diye sordum, "bu resimdeki kim?"

Masasında esmer bir delikanlının fotoğrafı duruyordu.

"Efendim?" diyerek soruyu tekrarlatırdı hep. Aklı kâğıda takılırdı, düşüncelerini ondan kolayca koparamazdı. "Efendim?" Aklı hâlâ başka yerdeydi.

"Bu genç adam kim?"

"Ah... O Volodya Makarov diye biri. Harika bir genç adam." (Benimle normal bir şekilde konuşmazdı hiç. Sanki ona ciddi bir şey soramazmışım gibi. Bana hep, ondan yanıt olarak bir atasözü ya da bir kuple ya da sadece böğürtü alıyormuşum gibi gelirdi. İşte – normal bir şekilde söylemek varken, "Harika bir genç adam," diye şiir gibi telaffuz ediyor, sanki ezberden okur gibi: "ge-eyynç aa-dam!")

"Onu harika yapan nedir?" diye soruyorum, ses tonumun hırçınlığıyla öç alarak. Ama hırçınlığı fark etmiyor.

"Yani. Genç bir adam işte. Öğrenci. Onun kanepesinde yatıyorsunuz," diyor. "Aslında, benim oğlum sayılır. On

yıl benimle yaşadı. Volodya Makarov. Sonra gitti. Babasına. Murom'a."

"Ah, yani öyle..."

"Öyle efendim."

Masadan kalkıp odada volta atmaya başladı.

"On sekiz yaşında. Ünlü bir futbolcu."

("Demek futbolcu," diye düşündüm.)

"Neyse," dedim, "bu gerçekten harika! Ünlü bir futbolcu olmak, bu gerçekten büyük bir vasıf." ("Ne diyorum ben?")

Duymadı. Mutlu düşüncelere dalmıştı. Balkonun eşiğinden uzaklara, göğe bakıyor. Volodya Makarov'u düşünüyor.

"Kesinlikle kimseye benzemeyen bir delikanlıydı," dedi birden, bana dönerek. (Düşüncelerinde Volodya Makarov varken, benim burada olmamın ona küçük düşürücü geldiğini görüyorum.) "Ona hayatımı borçluyum, en başta. Beni on yıl önce bir saldırıdan kurtardı. Ensemi bir örse yerleştirmiş ve çekiçle yüzüme vurmaya kalkmışlardı. Beni o kurtardı. (Bu fedakârlıktan bahsetmekten hoşlanıyor. Bu fedakârlığı sık sık hatırladığı belli.) Ama bunun önemi yok. Asıl önemli olan başka bir şey. O tam anlamıyla yeni bir insan. Öyle yani." (Ve masaya dönüyor.)

"Niye beni alıp buraya getirdiniz?"

"Buyrun? Hımmm?" Mırıldanıyor, bir saniye sonra duyuyor sorumu. "Neden getirdim? Acınası bir haliniz vardı. Duygulanmamak elde değildi. Hüngür hüngür ağlıyordunuz. Sizin için son derece üzüldüm."

"Ya kanepe?"

"Ne olmuş kanepeye?"

"Yani sizin delikanlı dönecek olursa..."

Hiç düşünmeden, yalın ve neşeli bir şekilde yanıt verdi:

"O zaman sizin kanepeyi boşaltmanız gerekecek..."

Kalkıp suratının ortasına yumruğu patlatmam gerekir. Görüyorsunuz ya, bana acımış, bu meşhur şahıs, mutsuz, yolunu şaşırmış genç insana acımış. Ama bir süreliğine. Asıl kişi dönünceye dek. Akşamları düpedüz sıkılıyormuş. Sonra beni kovacak. Alay ederek söylüyor bunu.

"Andrey Petroviç," diyorum. "Ne dediğinizin farkında mısınız? Ne kadar küstahsınız?"

"Öyle mi efendim? Hımmm?" Düşünceleri kâğıttan kopuyor. Şimdi yankı ona sözümü yineliyor ve ben yankının yanılması için talihime yalvarıyorum. Gerçekten duymadı mı? Haydi. Bir kez olsun.

Ama dışarıdan bir müdahale oluyor. Evden atılmak kaderimde görünmüyor şimdilik.

Caddede, balkonun altında biri bağırıyor:

"Andrey!"

Kafasını çeviriyor.

"Andrey!"

Masadan avuçları üstünde yükselerek, hemen ayağa kalkıyor.

"Andreyciğim! Canım!"

Balkona çıkıyor. Pencereye yanaşıyorum. İkimiz de caddeye bakıyoruz. Karanlık. Kaldırımı sadece birkaç pencere aydınlatıyor. Kaldırımın ortasında geniş omuzlu, kısa boylu bir adam duruyor.

"İyi akşamlar Andreyciğim! Nasılsın? 'Çeyreklik' nasıl?"

(Balkon penceresinden iriyarı Andreyciği de görüyorum. Burnundan soluduğunu duyuyorum.)

Caddedeki adam haykırmaya devam ediyor ama sesini biraz alçaltarak:

"Niye ses vermiyorsun? Sana haber vermeye geldim. Bir makine icat ettim. Makinenin adı 'Ofelya'."

Babiçev hızla dönüyor. Gölgesi caddenin üzerine düşüyor ve karşıdaki bahçenin yapraklarında neredeyse bir fırtına kopuyor. Masasına oturuyor. Cam masada parmaklarıyla trampet çalıyor.

Dışarıdaki, "Ayağını denk al Andrey!" diye bağırıyor. "Böbürlenip kendini bir şey sanma! Seni mahvedeceğim Andrey..."

O zaman Babiçev tekrar kalkıyor ve yumruklarını sıkıp balkona fırlıyor. Ağaçlar belirgin bir şekilde hışırdıyor. Gölgesi, bir Buda gölgesi gibi şehrin üzerine düşüyor.

"Kiminle mücadele ediyorsun sen, alçak!" diyor. Sonra korkuluğu sarsıyor. Yumruk savuruyor. "Kiminle mücadele ediyorsun sen, alçak! Def ol buradan. Seni tutuklamalarını emredece-ği-iim!"

"Hoşça kal," diye bir ses geliyor aşağıdan.

Şişman adam başındaki melon şapkayı çıkarıyor, elini uzatıyor, melon şapkayı sallıyor, ağdalı bir nezaketi var. Andrey artık balkonda değil; adamcağız, caddenin ortasından hızlı hızlı yürüyerek uzaklaşıyor.

"Bak!" diye bağırıyor bana Babiçev. "Bak, tadını çıkar. Kardeşim İvan. Tam bir alçaktır!"

Köpürmüş bir halde odada dolanıyor. Sonra tekrar bağırıyor bana:

"O kim mi? İvan mı kim? Miskin, zararlı, bulaşıcı bir insan. Onu kurşuna dizdirmek lazım!"

(Portredeki esmer delikanlı gülüyor. Onda köylü yüzü var. Işıl ışıl dişlerini özel, erkeksi bir şekilde gösteriyor. Işıltılı bir diş kafesini tıpkı bir Japon gibi sergiliyor.)

Bölüm 6

Gece. Çalışıyor. Kanepede oturuyorum. Aramızda bir lamba var. Abajur (benim bakış açımdan) onun yüzünün üst kısmını gizliyor, o kısım yok. Abajurun altında yüzünün alt yarı küresi asılı duruyor. Bütün olarak boyalı bir kil kumbaraya benziyor.

"Benim gençliğim bu çağın gençliğiyle çakıştı," diyorum. Dinlemiyor. Bana karşı olan kayıtsızlığı incitici.

"Sık sık bu asrı düşünüyorum. Şanlı asrımızı. Ve bu ikisinin, asrın gençliğiyle birinin gençliğinin çakışması, ne harika, değil mi?"

Kulakları uyağa tepki veriyor. Uyak – ciddi bir insana gülünç geliyor.

"Asrın – insanın!" diye yineliyor. (Ama ona az önce iki sözcük duyup yinelediğini söyleseniz, inanmaz.)

"Avrupa'da yetenekli insana şan şöhret elde etmesi için büyük olanak sağlanıyor. Orada başkasının şan şöhretini severler. Rica ederim, dikkat çekici bir şey yap ve seni şan yoluna çıkarsınlar... Bizde bireysel başarı elde etmek için bir yol yok. Doğru değil mi?"

Sanki kendi kendimle konuşuyorum. Birtakım sözcükler, sesler dile getiriyorum. Ve benim şakımam onu rahatsız etmiyor.

"Ülkemizde şan yolu parmaklıklarla sınırlanmış... Yetenekli insan ya sönüp gidecek ya da büyük bir skandal koparıp parmaklığı devirmenin yolunu bulacak. Örneğin, ben tartışmak istiyorum. Kişiliğimin gücünü göstermek istiyorum. Kendi şanımı istiyorum. Bizde insana ilgi göstermekten korkuluyor, ben aşırı ilgi istiyorum. Küçük bir Fransız kasabasında doğmak, hayallerle büyümek, kendime yüksek bir hedef koymak ve harikulade bir gün kasabadan çıkıp yürüyerek başkente gitmek, orada fanatik bir şekilde çalışarak hedefime ulaşmak isterdim. Ama Batı'da doğmadım. Şimdi bana şöyle diyorlar: Sen, yani en harikulade kişilik, bir hiçsin sadece. Ben de zaman içinde, karşı çıkabileceğim bu hakikate alışmaya başlıyorum. Hatta şöyle düşünüyorum: Yani, müzisyen, yazar, komutan olarak, Niagara Şelalesi'nin üzerinden bir halatın tepesinde geçerek ün kazanabilirim işte... Bunlar şan şöhret elde etmek için mubah yollar, burada kişilik kendini göstermek için acı çekiyor... Ama bir düşünün, bizde ne zaman bir amaca yönelmişlikten, yararlılıktan bahsedilecek olsa, insandan nesne ve olaylara yönelik ciddi, gerçekçi bir yaklaşım beklenecek olsa, hemen bir onay alıp aptalca olduğu besbelli bir şey yaratması, dâhiyane bir rezalet çıkarması ve sonra da, 'İşte siz öylesiniz, ben de böyleyim,' demesi bekleniyor. Sokağa çıkması, seninle bir şey yapması ve etrafı şöyle bir selamlaması bekleniyor: 'Yaşadım, ne istersem yaptım.'"

Hiçbir şey duymuyor.

"Hatta kalkıp kendi işini bitirmen bekleniyor. Nedensizce kendini öldürmen. Rezalet çıksın diye. Herkesin

hayatına son verme hakkının olduğunu göstermek için. Şimdi bile. Sizin eşiğe kendinizi asmanız.

"En iyisi Varvara Meydanı'na, şimdi Hogina denen yere asın kendinizi. Yüksek Halk Ekonomi Sovyeti'nin eşiğine asmalı insan kendini. Orada kocaman bir kemer var. Görmüş müydünüz? Orada oldukça etkili olur."

Buraya taşınmadan önce yaşadığım odada, korkunç bir yatak vardı. Hayaletten korkar gibi korkardım ondan. Bir fıçı kadar sertti. İnsanın kemikleri takırdıyordu içinde. Üzerine benim Harkov'da, Blagoveşensk pazarından, açlık yılında aldığım yorgan serili. Onu satan kocakarı börek satıyordu. Böreklerin üzerine bir yorgan örtmüştü. Buz kesmişlerdi, artık yaşam ısısı yaymıyorlardı, yorganın altında enikler gibi kıvranıyor, mırıldanıyorlardı. O sırada herkes gibi ben de kötü bir hayat sürüyordum ve bu sahneyi öyle büyük bir mutlulukla, kararlılıkla, sıcaklıkla içime çekmiştim ki, şu kesin kararı aldım: Kendime böyle bir yorgan alacaktım. Hayalimi gerçekleştirdim. Mavi bir yorganın altına süzüldüğüm gece, olağanüstü bir geceydi. Altında ısındım, kıpırdandım, sıcaklık beni öyle bir hale getirdi ki, jelatin gibi oldum. Uykuya dalmak muhteşemdi. Ama zaman akıp geçti, yorganın desenleri kabarıp bisküvi gibi oldu.

Şimdi mükemmel bir kanepede yatıyorum.

Kasten kıpırdanarak onun yeni, sıkı, bakir yaylarını gıcırdatıyorum. Yaylardan çıkan ayrı ayrı gıcırtı damlaları duyuluyor. Gözümün önüne suyun yüzeyine yönelen hava kabarcıkları geliyor. Bebek gibi uyuyorum. Kanepede çocukluğuma dönüyorum. Her yanımı mutluluk sarıyor. Çocuk gibi, yine küçük zaman aralıklarına hâkim

oluyorum, gözkapaklarının ağırlaşmasıyla, uykuya dalmayı, asıl uykunun başlangıcından ayıran aralıklara. Bu aralığı tekrar uzatmayı, ondan tat almayı, keyfimce düşüncelerle doldurmayı ve tekrar uykuya dalmaksızın, uyanık bilincin denetimine başvurarak, düşüncelerin nasıl rüya bedenine büründüğünü, suyun derinlerinden gelen kabarcıklar gibi nasıl hızla yuvarlanan üzüm tanelerine dönüştüğünü, dolgun üzüm salkımlarının nasıl ortaya çıktığını, yoğun bir şekilde üzüm salkımlarıyla kaplı koca bir duvara dönüştüğünü görebiliyorum; üzümlerin yanından geçen patikayı, güneşli, kızgın yolu...

Ben yirmi yedi yaşındayım.

Bir keresinde gömlek değiştirirken, kendimi aynada gördüm ve birden babamla aramda dikkat çekici bir benzerlik yakaladım. Aslında böyle bir benzerlik yok. Ailemin yatak odasını, ve ben, çocukken, gömleğini değiştiren babamı seyrettiğimi hatırladım. Ona acımıştım. Artık yakışıklı, ünlü olamıyor, artık tamam, işi bitmiş, artık olduğu şeyden başka şey değil, başka şey olamaz. Ona acıyarak böyle düşünüyordum ve kendi üstünlüğümden sessizce gurur duyuyordum. Şimdiyse kendimde babamı görüyorum. Bu biçim benzerliği – hayır, başka bir şey: Cinse özgü benzerlik de diyebilirim: Birden kendimde, varlığımda babamın tohumunu hissettim sanki. Ve sanki biri bana şöyle dedi: Tamamsın. İşin bitti. Başka bir şey olmayacak. Çocuk yap.

Asla yakışıklı ya da meşhur olmayacağım. Küçük kasabadan başkente gitmeyeceğim. Komutan da, halk komiseri de, âlim de, yarışçı da, maceraperest biri de olmayacağım. Hayatım boyunca müthiş bir aşkın hayalini

kurdum. Yakında eski daireme, içinde korkunç bir yatağın olduğu odama döneceğim. Orada bir komşum var: dul Prokopoviç. Kırk beş yaşında, ama avluda ona kısa adıyla "Anyoçka" diye sesleniyorlar. Berberler kooperatifi için yemek pişiriyor. Koridorda bir mutfak yapmış. Ocak – karanlık bir çukurda. Kedi besliyor. Sessiz, sıska kediler sanki elektrik çarpmış gibi hareketlerle onun eline atlıyor. Onlara sakatat atıyor. Bu yüzden zemin sedef tükürüklerle bezenmiş gibi oluyor. Bir gün kestane gibi küçük ve kaskatı olmuş bir kalbin üzerine basıp kaydım. Kadın, kediler ve bağırsaklarla sarmaş dolaş geziyor. Elinde bir bıçak parıldıyor. Bağırsakları dirsekleriyle parçalıyor, örümcek ağlarını parçalayan bir prenses gibi.

Dul Prokopoviç yaşlı, yağlı ve pörsük. Ciğer sosisi gibi sıkmak mümkün onu. Sabahleyin ona koridordaki lavaboda rastlardım. Yarı çıplak olur ve bana kadınca gülümserdi. Kapısında, bir taburenin üstünde bir leğen dururdu ve içinde saçlar yüzerdi.

Dul Prokopoviç benim erkek olarak aşağılanmamın simgesi. Bütün davranışları sanki şöyle söylerdi: Buyrun, hazırım, geceleyin kapıları şaşırın, benimkini kasten örtmeyeceğim, sizi kabul edeceğim. Yaşayalım, tadını çıkaralım. Müthiş aşkla ilgili hayalleri bir kenara atın. Hepsi geçmişte kaldı. Baksanıza siz de ne hale geldiniz be komşu: Şişmanladınız, pantolonunuz çekti. Size başka ne lazım? Ha? İnce elli birisi mi? Hayallerinizde kadın mı? Hani oval yüzlü olan? Unutun onu. Siz de baba sayılırsınız. Bulup bulunmayın, ha? Harika bir yatağım var. Bizim merhum piyangoda kazanmıştı. Müflonlu bir de yorgan. Size bakarım. Acıyorum. Olur mu?

Bazen bakışları açık bir ahlaksızlık yansıtıyor. Bazen benimle karşılaştığında gırtlağından küçük bir ses, sevinç spazmıyla fışkıran yuvarlak bir ses damlası çıkıyor.

Baba değilim ben, seni iğrenç aşçı! Sana yâr olacak değilim pis yılan!

Babiçev'in kanepesinde yatıyorum. Zarif bir genç kız düşlüyorum, ince ince gülerek yorganın altından bana sokuluyor. Hayallerim gerçekleşiyor. Ama ona nasıl, nasıl teşekkür ederim? Korkuyorum. Kimse beni karşılıksız sevmedi. Orospular iliğimi kemirdi. Bu benden ne istiyor? Düşlerde hep olduğu gibi, benim düşüncelerimi okuyarak şöyle diyor:

"Ah, sakin ol. Sadece bir çeyreklik."

Geçmiş yıllardan hatırlıyorum: Ben, lisedeyken, balmumu heykeller müzesine götürmüştüler bizi. Cam mahfazanın içinde frak giymiş yakışıklı bir adam var, birinin kollarında, göğsünde kanayan bir yarayla ölüyor.

"Bu, anarşistlerin yaraladığı Fransız cumhurbaşkanı, Carnot," diye açıklamıştı babam.

Cumhurbaşkanı ölüyordu, zorlukla nefes alıyor, gözkapakları titriyordu. Saatler gibi ağır ağır geçmişti cumhurbaşkanının hayatı. Büyülenmiş gibi bakakalmıştım. Kusursuz adam, yeşilimsi küpün içinde, sakalını tutmuş yatıyordu. Harika bir şeydi bu. O zaman ilk kez zamanın uğultusunu duymuştum. Zaman üzerimden akıp geçti. Coşkun gözyaşlarımı içime akıttım. Ünlü olmaya, gün gelip de duymanın çok az kişiye nasip olduğu o asırların uğultusuyla dolup taşmış balmumu kopyam, yeşilimsi bir küpün içinde aynı böyle gösteriş yapsın diye ünlü olmaya karar verdim.

Şimdi sahne sanatçıları için repertuvar hazırlıyorum: Maliye müfettişleri, Sovyet kadınları, NEP spekülatörleri,[1] yeni zenginler ve nafakalar hakkında monologlar ve beyitler:

Kurumda gürültü patırtı,
Her şey çoktan karıştı:
Daktilocu Lizoçka Kaplan
Davul aldı armağan...

Belki de, bir gün gelecek, büyük balmumu sergisinde geniş burunlu, solgun samimi yüzlü, dağınık saçlı, bir oğlan çocuğu kadar şişman, göbeğinden tek düğmeyle iliklenmiş bir ceket giyen tuhaf bir adamın balmumu heykeli yer alacak; ve küpün üzerinde şu levha olacak:

NİKOLAY KAVALYEROV

Daha fazlası değil. Sadece bu. Gören herkes şöyle diyecek: "Ah!" Ve birtakım hikâyeleri, belki efsaneleri hatırlayacak: "Ah, işte bu o, şanlı bir zamanda yaşamış, herkesin nefret ettiği ama imrendiği, övdüğü, hepsinde iz bırakmış, büyük planlarla yorulmuş, çok şey yapmak istemiş ama hiçbir şey yapmamış – ve bütün bunlara iğrenç, alçakça suçu işleyerek son vermiş olan o kişi..."

1 Burada Lenin döneminde uygulanan Yeni Ekonomi Politikası'nın (NEP, Novaya Ekonomiçeskaya Politika) kısaltmasıyla Almanca, "insan" anlamına gelen "mann" sözcüğünün birleştirilmesinden oluşturulan "nepman" sözcüğünün dişi hali, "nepmanşa" kullanılıyor. Nepman: NEP tüccarı, spekülatörü, girişimcisi vb. (ç.n.)

Bölüm 7

Tversk'ten dönerken ara sokağa saptım. Nikitskaya'da olmam gerekiyordu. Sabah erkendi. Sokak eklemli. Romatizmanın eklemlerde dolaşması gibi bir sokaktan diğerine geçti. Eşya beni sevmiyor. Sokağın canını yakıyorum.

Melon şapka giymiş bir adamcağız önümden yürüyordu.

Önce şöyle düşündüm: Acelesi var – ama çok geçmeden gövdesini öne atıp telaşla yürümenin o adama özgü bir şey olduğu anlaşıldı.

Bir yastık taşıyordu. Sarı kılıf içindeki büyük bir yastığı ucundan tutmuş taşıyordu. Yastık dizine çarpıp duruyordu. Bu yüzden yastığın üzerinde çukurlar belirip kayboluyordu.

Şehrin merkezinde bir yerde, bir ara sokakta, çiçekli, romantik bir çit uzanır. Çitin yanından yürüyorduk.

Daldaki kuş ışıldadı, dikleşti ve tıraş makinesini andırır bir şekilde şıkırdadı. Önden giden adam kuşa baktı. Arkadan giden ben, adamın yüzünün, ayın ilk safhasındaki hilal kadar kısmını görebildim. Gülümsüyordu.

"Gerçekten benziyor değil mi?" diye haykırıyordum az kalsın, onun da aklından bir benzerliğin geçtiğini sanarak.

Melon şapka.

Onu çıkarıyor ve çörek gibi kucağına alıp taşıyor. Diğer elinde yastık var.

Pencereler ardına kadar açık. İkinci kattaki bir pencerede, içinde bir çiçek olan mavi küçük bir vazo görünüyor. Adamcağız vazodan etkileniyor. Kaldırımdan iniyor, karşıya geçiyor ve pencerenin altında durup başını kaldırıyor. Şapkası ensesine indi. Yastığa sıkı sıkı sarılıyor. Dizi artık tüy tüy olmuş.

Bir çıkıntının arkasından izliyorum.

Vazoya seslendi: "Valya!"

Bir anda, penceredeki vazo devriliyor, pembeler giymiş bir genç kız görünüyor.

"Valya," diyor adam, "sana geldim."

Sessizlik oldu. Vazodan boşalan su saçağa aktı.

"Baksana, sana ne getirdim... Görüyor musun?" Yastığı iki eliyle kaldırıp göbeğinin önünde tutuyor. "Hatırladın mı? Üzerinde uyurdun (adam alay ediyordu). Dön bana, Valya. İstemiyor musun? Sana 'Ofelya'yı gösteririm. İstemez misin?"

Tekrar sessizlik oldu. Genç kız pervaza yaslanmıştı, taranmamış saçları aşağıya sarkıyordu. Küçük vazo yanında yuvarlanıyordu. Camda göründükten bir saniye sonra, sokağın ortasında duran adamı görür görmez, kızın dirseklerini kırıp pervaza yasladığını hatırladım.

Gökten ve camlardan bulutlar geçiyordu ve yolları camların üzerinde kesişiyordu.

"Rica ediyorum Valya, dön! Çok kolay; merdivenlerden kaç."

Bekliyordu.

Aylak seyirciler toplanmıştı.

"İstemiyor musun? Peki, hoşça kal."

Döndü, şapkasını düzeltti ve sokağın ortasından bana doğru gelmeye başladı.

"Bekle! Bekle baba! Baba! Baba!"

Adımlarını hızlandırdı, koşmaya başladı. Yanımdan geçti. Gördüm: Genç biri değil. Koşmaktan nefesi kesilmiş, yüzü bembeyaz olmuştu. Gülünç, şişmanca bir adam göğsüne bastırdığı bir yastıkla koşuyordu. Ama bunda delice bir yan yoktu.

Pencere boştu.

Kız adamın peşine takılmıştı. Köşeye kadar koştu – orada ara sokağın ıssızlığı sona eriyordu; adamı bulamadı. Çitin yanında duruyordum. Kız geri döndü. Ona doğru bir adım attım. Ona yardım edebileceğimi, bir şeyler bildiğimi anlayıp durdu. Gözyaşları, yanağından kıvrıla kıvrıla, bir vazonun kenarından akar gibi akıyordu. Heyecanla bir şeyler sormak için başını kaldırdı, ama ona engel olup şöyle dedim: "Çiçek ve yapraklarla kaplı bir dal gibi bittiniz yanımda."

Akşamleyin yazdıklarını düzeltiyorum: "...boğazlama sırasında toplanan kan, ya sosis yapımı için besine ya da açık ve koyu renkli albüminin işlenmesiyle, zamk, düğme, boya, gübre ve büyükbaş hayvanlar, kuşlar ve balıklar için yeme dönüştürülebilir. Büyükbaş hayvanların peynir yağı ve yağ içeren organik sakatatı – yemek yağlarının hazırlanması için kullanılabilir: yağ, margarin, yapay tereyağı ve sanayi yağları: istearin, gliserin ve teknik lubrikant. Koyun kelle ve ayakları, elektrikli spiral matkaplar,

otomatik temizleme makineleri, gazlı yakma tezgâhları, kıyma makineleri ve haşlama teknelerinin yardımıyla besin maddelerine, kemik yağına, tüy ve kemikten arındırılmış çeşitli mamullere dönüştürülebilir..."

Telefonda konuşuyor. Geceleri onu on kez ararlar. Kiminle konuştuğuyla ilgilenmem. Ama birden kulağıma şu sözler geliyor:

"Gaddarlık değil bu."

Kulak kesiliyorum.

"Gaddarlık değil bu. Sen sordun, ben de söylüyorum. Bu gaddarlık değil. Hayır, hayır! Tümüyle rahat olabilirsin. Duyuyor musun? – Kendini küçük mü düşürüyor? Ne? Pencerenin altında mı dolanıyor? – İnanma. Bu onun şakalarından biri. Benim penceremin altında da dolanıyor. Pencere altında dolanmaktan pek hoşlanıyor. Onu tanıyorum. – Ne? Ya? Kız da ağladı mı? Bütün gece mi? Bütün gece ağlaması boşuna. – Aklını mı kaçırmış? Katançikov'a gönderelim. Ofelya? Nasıl? Ya... Boş ver. Ofelya onun saçmalaması. Nasıl istersen. Ama bak söylüyorum: Doğrusunu yapmışsın. – Evet, evet. – Ne? Yastık mı? Gerçekten mi? (Kahkaha.) Gözümün önüne geliyor. Nasıl? Nasıl? Senin üzerinde uyuduğun yastık mı? Bak şuna. – Ne? Her yastığın bir tarihi vardır. Kısacası, kuşkulanmayı bir kenara bırak. Ne? – Evet-evet! (Burada sustu ve uzun zaman dinledi. Köşede oturuyordum. Kahkahalar atıyordu.) Dal mı? Nasıl? Ne dalı? Çiçek kaplı? Çiçek ve yaprak kaplı bir dal? Ne? Bu da herhalde onun yanındaki alkoliklerden biri olmalı."

Bölüm 8

Haşlanmış, sıradan bir kahvaltı sosisini gözünüzün önüne getirin: Büyük, çok dallı bir ağaç gövdesinin ucundan kesilmiş, şişman, tam yuvarlak bir kereste. Kör ucunda, büzülüp bağlanmış deri çıkınının içinden, ip şeklindeki kuyruğu sallanıyor. Sosis gibi sosis. Herhalde, bir kilodan biraz daha ağır. Zarı yağın sararmış kabarcıklarıyla kaplanmış. Yağ, kesik yerinde de beyaz bir benek gibi görünüyor.

Babiçev sosisi avucuna almıştı. Konuşuyordu. Kapılar açılıp kapandı. İnsanlar içeri girdi. Kalabalık arttı. Sosis Babiçev'in pembemsi seçkin avucunda, canlı bir şey gibi duruyordu.

"Müthiş, değil mi?" diye sordu bir anda herkese seslenerek. "Hayır, göreceksiniz... Şapiro'nun burada olmaması ne yazık. Şapiro'yu çağırmak lazım kesinlikle. Ha-ha. Müthiş! Şapiro'yu aradınız mı? Meşgul mü? Tekrar arayın..."

Sonra sosis masaya kondu. Babiçev ona sevgiyle bir yatak yaptı. Ardından gözlerini ondan ayırmadan geri

çekilip, eliyle arkasında bulduğu koltuğa oturdu, yumruklarını kalçasına dayayıp kahkahaya boğuldu. Yumruğunu kaldırdı, yağı gördü, yaladı.

"Kavalyerov! (Kahkahalar arasında.) Şimdi boş musun? Lütfen Şapiro'ya gitsene. Depoya. Yerini biliyor musun? Doğruca ona git ve bunu da götür. (Gözlerini sosise çevirerek.) Götür – baksın ve beni arasın."

Sosisi depoya, Şapiro'ya götürüyorum. Babiçev'se dört bir yana telefon ediyor.

"Evet, evet," diye gürlüyor, "evet! Kesinlikle mükemmel! Sergiye gönderelim. Milano'ya gönderelim! Elbette! Evet! Evet! Yüzde yetmiş dana eti. Büyük bir zafer... Hayır, ellilik değil, tuhafsınız doğrusu... Ellilikmiş! Ha ha! Otuz beşten. Müthiş, değil mi? Çok güzel!"

Arabayla gitti.

Gülen suratı –pembe bir çömlek– otomobilin penceresinde sarsılıyordu. Girerken şapkasını kapıcının eline tutuşturdu ve merdivenleri gözlerini belerterek, yabandomuzu gibi ağır, gürültüyle ve sarsıla sarsıla çıktı. "Sosis!" diye duyuldu sesi çalışma odalarında. "Tam dediğim gibi... size söylediğim gibi... Ne hikâye ama!" Ben güneşle ışıyan sokaklarda hâlâ ağır ağır ilerlerken, o çalışma odalarının her birinden Şapiro'ya telefon ediyordu:

"Size onu getiriyor! Göreceksiniz, Solomon! Bayılacaksınız."

"Daha getirmediler mi? Ha-ha, Solomon..."

Mendilini neredeyse yakasını yırtacak kadar içeri sokup yüzünü buruşturarak, acı çekerek terli boynunu siliyordu.

Şapiro'ya gittim. Bir sosis taşıdığımı gören herkes iki yana açılıyordu. Yol büyülü bir şekilde temizlendi.

Herkes, bir elçinin Babiçev'in sosisiyle birlikte geldiğini biliyordu. Melankolik, yaşlı Yahudi Şapiro, profilden altı rakamına benzeyen burnuyla deponun avlusunda, ahşap sundurmanın altında duruyordu. Antrepolardan açılan bütün kapılar gibi yaz sıcağıyla hareket eden kapı (insan gözkapaklarını kapatıp parmaklarıyla üstüne bastıracak olursa, gözlerinin önünde böyle hoş, kaotik bir sıcaklık belirir,) devasa bir ambarın içine açılıyordu. Dışarıdaki direkte bir telefon asılıydı. Yanına sarı listelerle bezeli birtakım belgeler çivilenmişti.

Şapiro sosis kerestesini aldı, ağırlığını tarttı, avucunda yuvarladı (bu sırada başını da sallıyordu), burnuna doğru kaldırıp kokladı. Ardından sundurmanın altına girdi, sosisi bir kutuya yerleştirdi ve çakıyla küçücük bir dilim kesti. Tam bir sessizlik içinde yendi dilim, göğe kaldırıldı, yavaş yavaş emildi ve ağır ağır yutuldu. Çakılı el yana gerildi, titredi; elin sahibi duyumlarını dinliyordu.

"Ah!" diye iç çekti yuttuktan sonra. "Aferin Babiçev. Sosisi yapmış. Bakın, gerçekten başarmış. Otuz beş kopeke böyle bir sosis – bu gerçekten inanılmaz bir şey."

Telefon çaldı. Şapiro ağır ağır kalkıp kapıya doğru gitti.

"Evet, yoldaş Babiçev. Sizi tebrik ediyor ve öpmek istiyorum."

Orada bir yerde Babiçev öyle güçlü bir şekilde bağırdı ki, burada, telefondan uzakta durmama rağmen onun sesini, ahizedeki cızırtı ve yankıları duydum. Güçlü sarsıntılarla sallanan ahize Şapiro'nun zayıf parmaklarından az kalsın düşüyordu. Hatta yüzünü buruşturup, sanki duymasına engel olmaya çalışan bir afacana sallar gibi ahizeye diğer elini salladı.

"Ben ne yapayım?" diye sordum. "Sosis sizde mi kalıyor?"

"Onu eve, dairesine götürmeni rica etti. Beni de akşam onu yemeye davet ediyor."

Kendimi tutamadım:

"Gerçekten eve mi taşıyacağım? Başka bir tane satın alamaz mı?"

"Böyle bir sosisi satın alamazsın," dedi Şapiro. "Daha pazara sunulmadı. Bu fabrikanın numunesi."

"Ama kokuşur."

Şapiro, çakıyı kapatıp cebini bulmak için elini böğründe gezdirerek ağır ağır konuştu; yaşlı Yahudiler gibi hafif gülümseyerek ve gözlerini kısarak öğüt verdi: "Yoldaş Babiçev'i hemen bir günde bozulmayacak bir sosis için tebrik ettim. Yoksa yoldaş Babiçev'i kutlamazdım. Sosisi bugün yiyeceğiz. Onu güneşe koy, korkma, sıcak güneşe, gül gibi kokar."

Ambarın karanlığında kaybolup parşömen ve yağlı kâğıtla döndü; birkaç dakika sonra elimde ustaca yapılmış bir paket tutuyordum.

Babiçev'le tanışıklığımın ilk günlerinden beri ünlü bir sosisle ilgili konuşmalar çalınıyordu kulağıma. Bir yerlerde temiz, ucuz ve özel türden bir besin hazırlama deneyleri yürütülüyordu. Babiçev sürekli çeşitli yerlere sonuçlarla ilgili sorular yöneltiyordu endişeyle; özenle notlar hazırlıyor, fikirler alıp tavsiyeler veriyordu; bazen süzgün, bazen tatlı bir heyecan içinde kapatıyordu telefonu. Sonunda bu örnek üretilmişti. İri, tıka basa dolu bir bağırsak, hortumun dolgun sallanışıyla sallana sallana, gizemli kuluçka makinelerinden çıkmıştı.

Bu bağırsağın bir parçasını eline alan Babiçev, tıpkı genç gelininin ne kadar güzel olduğunu ve misafirleri

üzerinde ne büyüleyici bir izlenim yarattığını gören bir nişanlı gibi, önce kıpkırmızı kesilmiş, hatta donakalmıştı. Mutlu bir şaşkınlıkla herkese bakmış ve parçayı hemen bırakıp yukarı kaldırdığı avuçlarıyla şöyle demek ister gibi bir ifadeyle uzaklaşmıştı: "Hayır, hayır. Yapamam. Vazgeçiyorum. Sonra azap çekmemek için. Basit bir insanın hayatına böylesine bir başarının tesadüf etmesi mümkün olamaz. Bu kaderin bir oyunu. Alın. Ben buna layık değilim."

Bir kilo mucizevi sosisi taşırken, belirsiz bir yöne doğru yürüyordum.

Köprünün üstünde duruyordum.

Emek Sarayı sol kolda, arkada Kremlin. Nehirde sandallar, yüzücüler vardı. Altımdan kuş gibi uçan bir bot geçiyor. Bot, gördüğüm yükseklikten, biçim olarak dev, uzunlamasına yarılmış bir bademe benziyor. Badem köprünün altına gizleniyor. Ancak o zaman botun bacasını ve bacanın kıyısında iki kişinin bir tencereden borş içtiğini hatırlıyorum. Saydam ve uçucu, ak bir duman dalgası bana doğru geliyor. Bana ulaşmadan önce, başka bir boyuta geçiyor ve bana ancak zar zor görünen, astral bir çembere sarılmış olarak temas ediyor.

Sosisi nehre atmak istedim.

Olağanüstü insan, Andrey Babiçev, Eski Siyasi Mahkûmlar Derneği üyesi, yönetici, bugünü bayram sayıyor. Sırf ona yeni cins bir sosis gösterdiler diye... Bu gerçekten bayram mı? Gerçekten şan mı?

Bugün gözlerinin içi gülüyor. Evet, şanın damgasını taşıyor. Neden aklım başımdan gitmiyor? Neden bu zafer karşısında hoşnutluk, sevinç, saygı duymuyorum? Gözümü hınç bürüyor. O yönetici, komünist, o yeni dünyayı

inşa ediyor. Ama bu yeni dünyada şan, sosisçinin eline yeni bir sosis cinsi geçince geliyor. Ben bu şanı anlamıyorum, ne demek ki bu? Yaşam öyküleri, anıtlar, tarih bana bu şandan bahsetmedi hiç... Yani, şanın doğası mı değişti? Her yerde mi, yoksa sadece burada, bu inşa edilen dünyada mı? Ama zaten bu yeni inşa edilen dünyanın büyük, görkemli olduğunu hissediyorum... Kör değilim, aklım çalışıyor. Bana kimsenin öğretmesi, açıklaması gerekmiyor... Okuryazarım. Tam da bu dünyada şan istiyorum! Bugün Babiçev'in gözlerinin içi nasıl gülüyorsa, benimkilerin de öyle gülmesini istiyorum. Ama yeni bir sosis cinsi getirmesin bana şan.

Sokakta paketle oynuyordum. Uyuz sosis parçası hareketlerimi, irademi yönetiyordu. Bunu istemiyordum!

Birkaç kez paketi korkulukların ötesine atmaya hazırlandım. Ama rezil sosis parçasının havada uçarken paketinden kurtulduğunu, bir torpido hızıyla düşüp dalgaların arasında kaybolduğunu hayal etmek bana yetti – bir anda gözlerimin önüne gelen başka bir hayal yüzünden titremeye başladım. Üzerime gelen Babiçev'i, fırlak gözleriyle üzerime gelen yenilmez idolü gördüm. Ondan korkuyorum. Beni eziyor. Bana bakmıyor – içimi okuyor. Bana bakmıyor. Gözlerini sadece yandan görebiliyorum, yüzü bana dönükken ise, bakışını değil: Yuvarlak, göz kamaştırıcı iki levha gibi parlayan kelebek gözlüğünü. Bana bakmakla ilgilenmiyor, ne vakti var ne isteği, ama içimi okuduğunu kavrıyorum.

Akşamleyin Solomon Şapiro geldi, yanında iki kişi daha getirdi ve Babiçev onlara ziyafet verdi. Yaşlı Yahudi bir şişe votka getirmişti ve ünlü sosisi tadarken bir yandan da içtiler. Ziyafete katılmadım. Onları balkondan izledim.

Resim sanatı bir sürü şöleni ölümsüzleştirdi. Komutanlar, önderler ve sıradan yağlı oburlar ziyafetler çektiler. Çağlara damgalarını vuruyorlar. Tüyler uçuşuyor, örtüler düşüyor, yanaklar parlıyor.

Yeni Tiepolo![1] Çabuk gel buraya! İşte sana yiyip içen karakterler... Parlak yüz mumluk ampulün altında, masanın çevresinde oturmuş, canlı bir şekilde muhabbet ediyorlar. Resmet onları yeni Tiepolo, "Müdürün Şöleni"ni resmet!

Müzede senin tablonu görüyorum. Resminin karşısında duran ziyaretçileri görüyorum. Başlarını sallıyorlar, ama mavi pantolon askılarıyla resmettiğin şişman devin böylesine heyecanla neden bahsettiğini bilmiyorlar... Çatalıyla yuvarlak bir sosis parçasını tutuyor. Artık o yuvarlağın konuşanın ağzında kaybolmasının zamanı çoktan geldi, ama kaybolamıyor, çünkü konuşan söylediklerine alabildiğine kaptırmış kendini. Neden bahsediyor böyle?

"Bizde sosis yapamıyorlar!" diyordu mavi pantolon askılı dev. "Belki bu bizim sosisimiz sayılır? Sus, Solomon. Sen Yahudisin, sen sosisten anlamazsın – tatsız tuzsuz koşer eti seversin.... Bizde sosis yok. Yaptıkları sklerozlu parmak gibi oluyor, sosis değil. Gerçek sosis dediğin şöyle üzerine bastırdın mı fışkırır. Görürsünüz, böyle sosisler yapacağım."

1 "Eski Tiepolo", Bajamonte Tiepolo'nun (1696-1770) *Kleopatra'nın Şöleni* adlı resmi, Moskova, Arhangel Müzesi'nde bulunuyor. (ç.n.)

Bölüm 9

Havaalanında toplandık.

"Biz" diyorum! Oysa bir askıntı, laf olsun diye götürülmüş biriydim. Kimse benimle konuşmuyordu, kimse benim izlenimlerime aldırmıyordu. Gönül rahatlığıyla evde kalabilirdim.

Son model bir Sovyet uçağı ilk uçuşunu gerçekleştirecekti. Babiçev'i çağırdılar. Ziyaretçiler bariyerin arkasına geçti. Babiçev bu seçkin topluluğa başkanlık ediyordu. Biriyle konuşmaya başlar başlamaz, çevresindeki bir kalabalık toplandı. Herkes onu saygı dolu bir ilgiyle dinliyordu. Gri takım elbisesinin içinde, görkemli, bütün omuzlardan yüksek duran omuz kemeriyle kasım kasım kasılıyordu. Askılı siyah bir dürbün göbeğinin üzerinde duruyordu. Muhatabını dinlerken, ellerini ceplerine sokuyor ve iyice açtığı ayaklarının üzerinde topuklarından parmak uçlarına ve parmak uçlarından topuklarına doğru sallanıyordu. Sık sık burnunu kaşıyordu. Kaşıdıktan sonra, çimdik haline getirip gözünün dibine dek soktuğu parmaklarına bakıyordu. Dinleyenler, öğrenciler gibi

kendilerini tutamayıp onun hareketlerini ve mimiklerini taklit ediyorlardı. Onlar da burunlarını kaşıyor, kendi kendilerine hayret ediyorlardı.

Öfkeden çılgına dönüp onlardan uzaklaştım. Bir büfede oturup tarlalardan esen rüzgâra karşı bira içtim. Rüzgârın oturduğum masanın örtüsünün uçlarındaki zarif süslemeleri havalandırmasını seyrederek, biramı yudumladım.

Havaalanında bir sürü mucize bir araya gelmişti: Bir yanda, yakınlarda, bariyerin hemen ötesindeki tarlalarda papatyalar açmıştı, sarı papatya tozları saçıyorlardı; diğer yanda, aşağılarda, ufuk hizasında, yuvarlak, top dumanına benzeyen bulutlar kayıyordu; bir yanda türlü yönleri gösteren ok işaretleri en parlak kırmızılarını donanmıştı; diğer yanda yukarılarda, ipekten bir kuyruk, bir rüzgâr tulumu sönüp şişerek dalgalanıyor, rüzgârı haber veriyordu; ve yine başka bir yanda, otların, kadim savaşlara, geyiklere, romantiklere ev sahipliği yapmış yeşil otların üzerinde, uçan makineler geziniyordu. Bu çeşninin, bu mükemmel karşıtlık ve uyuşmaların tadını çıkardım. İpekten kuyruğun uzayıp kısalma ritmi düşüncelere karışıyordu.

Lilienthal'ın[1] bir böcek kanadı gibi saydam, titreşen adı çocukluk yıllarımdan beri bana büyüleyici gelmiştir... Uçuşan, hafif bambu sazlıkların üzerine konmuş gibi duran bu isim benim belleğimde havacılığın başlangıcıyla bağlantılıdır. Uçan insan Otto Lilienthal öldü. Uçan makineler kuşlara benzemez oldu. Hafif, saydam, sarımsı

1 Otto Lilienthal (1848-1896), havacılık tarihinin öncülerinden biri. 19. yüzyıl sonunda uçurtma kanatlarla yaptığı denemeler ölümle sonuçlandı. (ç.n.)

kanatların yerini paletler aldı. Kalkış sırasında yeri dövdüklerine inanmak bile mümkün. Her koşulda, kalkış sırasında toz kalkar. Uçan makine artık ağır bir balığa benziyor. Hava yolculuğu nasıl da hızla sanayileşti.

Marş gürledi. Askeri halk komiseri geldi. Yol arkadaşlarını geride bırakıp, park yolunda hızla ilerledi halk komiseri. Yürüyüşünün basınç ve hızıyla rüzgâr yaratıyordu. Peşinden yapraklar sürükleniyordu. Orkestra bopstil çalmaya başladı. Askeri halk komiseri de orkestranın ritmine uyarak, bopstil adımlar atıyordu.

Piste açılan kapıya yöneldim. Ama beni durdurdular. Asker, "Yasak!" dedi ve elini kapının üst kısmına götürdü.

"Neden ki?" diye sordum.

Başını çevirdi. Bakışları ilginç olayların sahnelendiği yere çevrilmişti. Proje mühendisi pilot, kızıl deri bir ceketle, askeri halk komiserinin önünde duruyordu. Dar bir deri kemer, halk komiserinin tıknaz sırtını geriyordu. İkisi selam durdular. Herkes put kesildi. Sadece orkestra tam faaliyetteydi. Babiçev göbeği dışarı fırlamış bir halde duruyordu.

"İzin verin yoldaş!" dedim yine askerin koluna dokunarak ve şu yanıtı aldım:

"Sizi havaalanından uzaklaştıracağım."

"Ama ben oradaydım. Sadece bir dakika için çıktım. Babiçev'le birlikteyim!"

Davetiye göstermem gerekiyordu. Bende davetiye yoktu. Babiçev beni yanında getirmişti. Tabii pistten çıkmış olmasaydım, böyle bir sıkıntı yaşamazdım. Burada, bariyerin ardında da, seyretmek için ayrı bir yer vardı. Ama ısrar ettim. Civarda neler olup bittiğini görmek gibi önemsiz bir istek, beni duvara tırmanmak zorunda

bıraktı. Birden açık bir şekilde, büyük ve önemli bir iş için çağrılmış olanlara ait olmadığımı, onlar arasındaki varlığımın tümüyle gereksiz olduğunu, bu insanların yaptığı büyük şeylerin hiçbiriyle bağlantım olmadığını kavradım – ne burada, tarlada ne de başka yerlerde.

"Yoldaş, ben sıradan bir yurttaş değilim," diye gücendim (düşüncelerimden oluşan çorbayı düzene sokmak için daha iyi bir ifade bulamamıştım). "Neyim ben size göre? Küçük burjuva mı? İzin verseniz iyi olacak. Onlardan biriyim." (Elimle askeri halk komiserini karşılayan insan topluluğunu gösterdim.)

"Onlardan değilsiniz," diye güldü asker.

"Yoldaş Babiçev'e sorun!"

Ellerimi megafon gibi yapıp bağırdım; parmak uçlarımda yükselmiştim:

"Andrey Petroviç!"

Orkestra bir anda sustu. Davuldan çıkan son ses yankılanarak gümbürdedi.

"Yoldaş Babiçev!"

Beni duydu. Askeri komiser de bana doğru döndü. Herkes döndü. Pilot, elini, pitoresk bir biçimde siperliğine doğru kaldırıp gözlerini güneşten korudu.

İçimi bir korku kapladı. Bariyerin arkasında ağırlığımı bir ayağımdan diğerine veriyordum; göbekli, dar kısa pantolonlu biriydim – onları meşgul etmeye nasıl cüret edebilmiştim? Ve sessizlik çökünce, onlar daha aralarından birine seslenen kişinin kim olduğunu anlayamamış, meraklı pozlarla donup kalmışken – bir kez daha seslenme cesaretini kendimde bulamadım.

Ama o biliyordu, beni görmüştü, ona seslendiğimi duymuştu. Bir saniye geçti – ve her şey sona erdi.

Topluluktakiler eski pozlarına döndüler. Ağlamak üzereydim.

O zaman tekrar parmak uçlarımda yükseldim ve bir daha, askeri şaşkına çeviren o aynı megafonla, o yasak bölgeye yankılanan bir feryat daha gönderdim:

"Sosis!"

Ve bir kez daha:

"Sosis!"

Ve birçok kez daha:

"Sosis! Sosis! Sosis!"

Sadece onu, herkesten uzun olan, şapkası kalabalığın üzerinden görünen Babiçev'i görüyordum. Gözlerimi kapatıp bariyerin yanına çökmek istediğimi hatırlıyorum. Gözlerimi kapadım mı, kapamadım mı hatırlamıyorum, ama eğer kapadıysam, her koşulda, yine en önemli şeyi görmeyi başarmıştım. Babiçev'in yüzü bana dönmüştü. Saniyenin onda biri kadar bana dönük durdu. Gözleri yoktu. Kelebek gözlüğün cıva gibi ışıldayan iki camı vardı. Ani bir cezanın korkusu beni karabasana benzer bir halin içine soktu. Düş görüyordum. Uyuyordum ya da bana öyle geliyordu. Ve bu düşte en korkunç olan şey, Babiçev'in başının, kıpırtısız gövdesinin üzerinde, kendi ekseninin üzerinde, pervane gibi bana doğru dönmesiydi. Sırtı dönmemişti.

Bölüm 10

Havaalanından ayrıldım.

Ama oradaki bayram cümbüşü beni cezp ediyordu. Yeşil bir tabyanın üzerinde durdum ve üzerime esen toza karşı bir ağaca yaslandım. Bir aziz gibi sardı beni çalılar. Kekremsi, müşfik dallar kırdım, çiğneyip tükürdüm. Durdum, solgun, iyi huylu yüzümü kaldırıp göğe baktım.

Havaalanından bir uçak havalandı. Korkunç bir mırıltıyla, güneşte sararak, bir tabela gibi eğik, benim ağacımın yapraklarını neredeyse yararak üzerimden kayıp geçti. Yükseldi, yükseldi – tabyayı ezerek onu izledim: Bir ateş alıp bir kararak uzaklaştı. Mesafe değişiyordu, o da, süngü, çakı, ezilmiş leylak gibi çeşitli nesnelerin biçimini alarak değişti...

Yeni Sovyet makinesinin görkemli kalkışı bensiz gerçekleşti. Savaş ilan edilmişti. Babiçev'i küçük düşürmüştüm.

Şimdi havaalanının kapısından öbek öbek dışarı akıyorlar. Şoförler meydana çıktı. İşte Babiçev'in mavi aracı. Şoför Alpers beni görüyor, işaret ediyor. Sırtımı dönüyorum. Pabuçlarıma çayırın yeşil otları dolanıyor.

Onunla konuşmam lazım. Anlayacaktır. Ona bunun benim değil onun suçu olduğunu, benim değil aslında onun suçlu olduğunu açıklamalıyım! Dışarı tek başına çıkmıyor. Onunla yüz yüze konuşmam lazım. Buradan İdare'ye gidecek. Ondan önce davranıyorum.

İdare'de şöyle diyorlar: O şimdi inşaatta.

"'Çeyreklik'te mi? Yani, haydi 'Çeyreklik'e o zaman!"

İçime bir kurt düşmüştü; ona söylemem gereken belli bir söz ağzımdan kaçmıştı sanki ve ben onu yakalayamayacağım, kaybedip unutacağım korkusuyla peşine düştüm.

İnşaat sararmış, havada asılı bir serap gibi göründü bana. İşte, "Çeyreklik"! Evlerin ötesinde, uzakta bir yerdeydi – iskelenin çeşitli kısımları tek bir yerde birleşiyordu; uzaktan semavi bir kovan gibi görünüyordu...

Yaklaşıyorum. Gürültü ve toz. Kulaklarım duymaz, gözlerim görmez oluyor. Ahşap döşemeye ulaşıyorum. Bir serçe havalanıyor, tahtalar hafifçe yaylanıyor, tahterevalliyle ilgili çocukça düşüncelere karışmış yürüyor, talaşların dökülmesine ve omuzlarımın talaşlarla bembeyaz olmasına gülüyorum.

Onu nerede aramalı?

Bir kamyon yolu tıkamış. Hiçbir şekilde giremez.

Uğraşıyor, tırmanıyor ve yatay bir düzlemden dik düzleme tırmanan bir böcek gibi düşüyor.

Yollar karman çorman, sanki bir kulağın içine giriyorum.

"Yoldaş Babiçev?"

Gösteriyorlar: Orada. Bir yerde temel kazıyorlar.

"Nerede?"

"Orada."

Bir çukurun üzerindeki kalasta yürüyorum. Dengemi buluyorum. Aşağıda ambar gibi bir şey görünüyor.

Devasa, karanlık ve soğuk. Hepsi bir arada bir şantiye-ye benziyor. Herkesin yoluna çıkıyorum.

"Nerede?"

"Orada."

O ele avuca sığmıyor.

Bir kez göründü: Gövdesi ahşap bir korkuluğun üzerinden geçti. Kayboldu. Sonra tekrar yukarıda, uzak bir yerde belirdi – aramızda engin bir boşluk vardı, yakında binanın avlularından biri olacak bir boşluk.

Oyalandı. Beraberinde bir-iki kişi daha vardı – kasketli, önlüklü birileri. Fark etmez, tek bir söz söylemek için ona sesleneceğim: "Beni affedin."

Bana o yöndeki en kısa yolu gösterdiler. Geriye sadece merdivenler kaldı. Sesleri duymaya başlamıştım bile. Sadece birkaç basamak...

Ama bakın ne oldu. Başımı eğmem gerekti, yoksa çarpacaktı. Eğildim, tahta basamağa tutundum. Üzerimden zıplayıp geçti. Evet, havada uçtu.

Uçan ama kıpırtısız duran figürü garip bir açıdan gördüm – yüzü değil, sadece burun deliklerini gördüm: iki delik. Sanki bir anıta aşağıdan bakıyormuşum gibiydi.

Ne oldu böyle?

Merdivenden yuvarlandım.

Ortadan kaybolmuş. Uçmuş. Demir bir levhanın üzerinden başka bir yere uçmuş. Parmaklığın gölgesi uçuşuna eşlik etmiş. Şakırtı ve ulumalarla bir yarım daire çizen demir şeyin üzerinde duruyordu. Ne ki bunlar: Teknik alet edevat, vinç falan. Çapraz yerleştirilmiş demir raylardan bir rampa. Rayların arasında oluşan çerçevede, onun burun deliklerini görmüştüm.

Basamağa oturdum.

"Nerede o?" diye sordum.

Çevredeki işçiler güldüler, ben de, gösterisinin girizgâhı şamatalı bir kıçüstü düşmeyle sona eren bir palyaço gibi dört bir yana gülümsedim.

"Bunun suçlusu ben değilim," dedim. "Bunun suçlusu o."

Bölüm 11

Geri dönmemeye karar verdim.

Daha önce yaşadığım yer artık başka birine aitti. Kapıda bir kilit asılıydı. Yeni kiracı dışarıdaydı. Hatırladım: Dul Prokopoviç'in yüzü bir asma kilide benziyordu. Gerçekten de hayatıma yeniden mi giriyordu?

Gece bulvarda geçti. Çok zarif bir sabah doğdu üzerime. Başka birtakım evsizler de yakınlardaki banklarda uyuyordu. İki büklüm olmuş, ellerini ceket kollarının içine çekip karınlarına sokuşturmuş bir halde, bağlanıp başları koparılmış Çinliler gibi yatıyorlardı. Şafak onlara soğuk parmaklarıyla dokunuyordu. İnleyip sızlıyorlar, gözlerini açıp kollarını gevşetmeden titreyerek doğruluyorlardı.

Kuşlar uyanmıştı. Küçük küçük sesler duyuluyordu: Birbirleriyle konuşurken çıkarttıkları küçük sesler – kuş sesleri, ot sesleri. Güvercinler kerpiç bir oyukta yaygara koparmaya başlamışlardı.

Titreyerek doğruldum. Esneme, bir it gibi, sarstı beni.

(Kapılar açıldı. Bir bardak, sütle dolduruldu. Hâkimler ceza hükmünü açıkladı. Gece boyu çalışan bir adam

pencereye yaklaştı, alışılmadık bir ışık vuran caddeyi tanıyamayıp hayrete düştü. Bir hasta içki içmek için izin istedi. Bir çocuk fare kapanına fare yakalanmış mı diye bakmak için mutfağa koşturdu. Sabah başlamıştı.)

O gün Andrey Babiçev'e bir mektup yazdım.

Solyanka üzerindeki Emek Sarayı'nda, "Nelson" *zrazi*'si[1] yedim, bira içip şunları yazdım:

Andrey Petroviç!

Siz beni barındırdınız. Beni yanınıza, kanatlarınızın altına aldınız. Sizin harika kanepenizde uyudum. Bundan önce nasıl perişan yaşadığımı biliyorsunuz. Saadet dolu bir gece geldi. Siz bana acıdınız, sarhoş haldeyken beni sokaktan aldınız.

Bana keten çarşaflar serdiniz. Kumaşın soğukluğu ve düzlüğü sanki benim huzursuzluğumu sakinleştirmek, endişemi dindirmek için hesaplanmıştı.

Hayatıma sedef yorgan düğmeleri bile girdi ve üzerlerinde, doğru noktayı bulunca rengârenk tayf halkası yüzerdi. Hemen tanırdım onları. Belleğin çok eskiden unutulmuş, çok uzak, çocukluk köşelerinden çıkıp gelirlerdi.

Bir yatağım oldu.

Bu sözcüğün kendisi bile benim için "kruvasan" sözcüğü gibi şiirsel bir uzaklığa sahip.

Siz bana bir yatak verdiniz.

Siz bana refah yüksekliklerinden bir yatak bulutu, büyülü bir sıcaklıkla sokulan, hatıralarla, tatlı acılar ve umutlarla kaplanan bir hale gönderdiniz. Gençliğim için

1 Zrazi, "parçalara ayrılmış" anlamına gelen Lehçeden alınmış bir sözcük; köfte benzeri bir yemek. (ç.n.)

tahsis edilmiş olan şeylerin çoğunu şimdi yaşayabilirim diye ummaya başladım.

Bana büyük iyilikler yaptınız, Andrey Petroviç!

Bir düşünün: Meşhur bir adam bana dostu olarak yakınlık gösterdi!! Ünlü devlet adamı evinin kapılarını açtı. Size hislerimi ifade etmek istiyorum.

Aslında topu topu bir his var: nefret.

Sizden nefret ediyorum, yoldaş Babiçev.

Bu mektup kibrinizi kırmak için yazılıyor.

Size geldiğim ilk günden beri bir korku yaşıyorum. Beni ezdiniz. Siz üzerime oturdunuz.

Siz içdonuyla duruyorsunuz. Bira kokan bir ter yayılıyor. Size bakıyorum ve yüzünüz tuhaf bir şekilde büyümeye başlıyor, gövdeniz büyüyor – bir heykelin, idolün kili cam gibi üfleniyor, şişiyor. Haykırmaya hazırlanıyorum.

Beni ezme hakkını ona kim verdi?

Ben neden ondan kötüyüm?

O daha mı akıllı?

Ruhu daha mı zengin?

Daha mı iyi örgütlenmiş?

Daha mı güçlü? Daha mı önemli?

Sadece konum olarak değil, özünde de mi benden daha büyük?

Neden onun üstünlüğünü kabul etmek zorundayım?

Bu soruları sordum kendi kendime. Her gün gözlemler bana yanıtı parça parça verdi. Aylar geçti. Yanıtı biliyorum. Ve artık sizden korkmuyorum. Siz sadece aptal bir unvan sahibisiniz. Başka hiçbir şey değilsiniz. Beni şahsiyetinizin değeriyle ezmediniz. Ah hayır! Artık sizi açıkça anlıyorum, avucumun içine oturtup gözlüyorum. Size

karşı duyduğum korku çocukçaydı, geçti. Sizi üzerimden attım. Siz sahtekârsınız.

Bir ara kuşku içinde azap çektim. "Belki de onunla kıyaslanınca ben bir hiçim," diye düşündüm. "Belki de, o benim gibi ikbal düşkünü biri için, büyük insan örneği sayılmalı."

Ama, sizin tıpkı sizden önce gelmiş ve sizden sonra gelecek olanlar gibi sadece cahil ve aptal bir unvan sahibi olduğunuz ortaya çıktı. Ve bütün unvan sahipleri gibi despotsunuz. Ancak despotluk açıklayabilir sizin bir sosis parçası çevresinde kopardığınız fırtınayı ya da tanımadığınız bir genci sokaktan alıp eve getirmenizi. Ve belki de, siz tam da bu despotluk yüzünden, hakkında sadece futbolcu olduğunu bildiğim Volodya Makarov'a yaklaştınız. Siz bir efendisiniz. Size soytarılar ve sığıntılar lazım. Volodya Makarov'un da alaylara dayanamayarak kaçtığından kuşkum yok. Herhalde, onu da benim gibi sistematik bir şekilde aptala çevirdiniz.

Onun yanınızda oğlunuz gibi yaşadığını, hayatınızı kurtardığını belirtmiştiniz, hatta onu hatırlayınca hayallere dalmıştınız. Hatırlıyorum. Ama bütün bunlar yalan. Siz sizdeki efendilik eğilimlerini kabul etmekte zorlanıyorsunuz. Ama ben belinizdeki beni gördüm.

Daha kanepenin ona ait olduğunu ve o dönünce benim hurdaya çıkarılacağımı söylediğiniz zaman, çekip gitmeliydim, incinmiştim. Ama bir dakika geçmeden, sizin ona ve bana karşı soğuk ve aldırışsız olduğunuzu anladım. Siz efendisiniz, bizse asalak.

Ama size cesurca şunu söyleyeyim ki ne o dönecek size ne de ben. İnsanlara saygı göstermiyorsunuz. O, ancak benden daha aptalsa dönecektir.

Benim yazgım, arkamda kürek mahkûmluğu ya da devrimcilik stajı olmadan şekillendi. Soda üretmek ya da arı kovanı kurmak gibi sorumluluk gerektiren işlerle asla görevlendirilmeyeceğim.

Ama bu benim çağın kötü çocuğu olduğum, sizinse iyi çocuk olduğunuz anlamına mı gelir? Bu benim bir hiç, sizinse önemli biri olduğunuz anlamına mı gelir?

Beni sokakta buldunuz...

Nasıl da aptalca davrandınız!

"Sokakta," dediniz, "ama olsun, önemsiz bir kişi, bırakalım çalışsın. Düzeltmen olabilir belki, tashihçi ya da redaktör." Sokaktaki genç adama inmediniz. burada belli oldu sizin kendinizi beğenmişliğiniz. Siz makam sahibisiniz, yoldaş Babiçev!"

Kim olduğumu sandınız? Ölmekte olan bir lümpen proleter mi? Beni desteklemeye mi karar verdiniz? Mersi. Güçlüyüm ben, –duyuyor musunuz?– ölüp dirilecek ve tekrar ölecek kadar güçlüyüm.

Mektubumu okuduktan sonra ne yapacağınızı merak ediyorum. Belki de, beni kovduğunuz için vicdan azabı çekeceksiniz, ya da belki, akıl hastanesine göndereceksiniz. Her şeyi yapabilirsiniz, siz büyük bir insansınız, hükümetin bir üyesisiniz. Kendi kardeşiniz hakkında, onu kurşuna dizmek gerektiğini söylediniz. Şöyle dediniz: "Kanatçikova'ya[1] gönderelim."

Alışılmadık bir izlenim bırakan kardeşiniz benim için bilmece gibi, anlaşılmamış kaldı. Tam bir sır, hiçbir şey bilemiyorum. "Ofelya" adı tuhaf bir şekilde

1 Moskova'nın güneyinde bir yer; Moskova Psikiyatri Kliniği 1889-94 yıllarında buradaki bir çiftlikte kurulmuştu. (ç.n.)

heyecanlandırıyor beni. Ama siz, sanırım, bu isimden ürküyorsunuz.

Bütün bunlar hakkında birtakım tahminler yürütüyorum. Öngörebildiğim bir şeyler var. Size engel olacağım. Evet, bundan neredeyse eminim. Ne olursa olsun size izin vermeyeceğim. Siz kardeşinizin kızını ele geçirmek istiyorsunuz. Onu sadece bir kez gördüm. Evet, ona çiçekler ve yapraklarla kaplı daldan bahseden benim. Sizin hayal gücünüz yok. Benimle alay ettiniz. Telefon konuşmanızı duydum. Kızın gözünde, babasını karaladığınız gibi beni de karaladınız. Ele geçirmek istediğiniz, tıpkı bizlere yapmaya çalıştığınız gibi aptal durumuna düşürmeye uğraştığınız bir kızın sevecen, heyecanlı bir ruha sahip olabileceğini düşünmek sizin işinize gelmez. Ondan faydalanmak istiyorsunuz, tıpkı (broşürünüzde yazan) "koyun kelle ve ayaklarından elektrikli spiral matkaplar yardımıyla" faydalanmak istediğiniz gibi (bu sözcüğü bilerek kullanıyorum).

Ama hayır, size izin vermeyeceğim. Elbette o leziz bir lokma! Pisboğaz ve obursunuz siz. Fizyolojik ihtiyaçlarınız uğruna kurban etmekten çekinmeyeceğiniz bir şey bile mi yok? O genç kızı mahvetmenize engel olan ne? Yeğeniniz olması mı?

Ama siz aileyi, akrabalığı küçümsüyorsunuz. Ona boyun eğdirmek istiyorsunuz.

Kardeşinizi de bu yüzden öyle çılgınca eziyorsunuz. Ona şöyle bir bakan biri harika bir insan olduğunu söyleyecektir. Tanımadığım halde onun bir dâhi olduğunu düşünüyorum ama dehasını nerede kullandığını bilmiyorum... Ona eziyet ediyorsunuz. Parmaklıkları nasıl yumrukladığınızı duydum. Kızın babasını terk etmesine neden oldunuz.

Ama bana eziyet edemeyeceksiniz.

Kardeşinizi ve onun kızını koruyacağım. Çiçek ve yapraklarla kaplı dala gülen bir öküzsünüz, beni bir dinleyin – evet, onu gördüğümde ancak bu haykırışla ifade edebilirdim heyecanımı. Peki, siz onun için ne gibi sözler hazırladınız? Siz beni o kıza sizin anlamadığınız bir dille seslendiğim için alkolik ilan ettiniz! Anlamadığınız ya gülünç ya da korkunç bulduğunuz bir dille seslendiğim için. Şimdi gülüyorsunuz, ama yakında korkudan ödünüz patlayacak... Bunu laf olsun diye söylemiyorum, ben de gerçekçi olabilirim. Yaa! Onun için, Valya için bayağı sözler de söyleyebilirim. Ama şimdi, izin verin, size anlayacağınız türden, paçanızı tutuşturmak, elde edemediğiniz şeyle sizi kızdırmak için düşünülmüş bir şeyler anlatayım, saygıdeğer sosis!

Evet, hemen önümde duruyordu – evet, öncelikle kendi adıma şunu söyleyeyim: Gölgeden bile hafif, en hafif gölgeyi, yağan karın gölgesini bile kıskandırabilir; evet, kendi adıma söyleyeyim; kulağıyla değil, hafifçe başını eğip şakağıyla duydu beni; evet, fındığa benziyor yüzü; yanık tenli, çıkık elmacıkkemikli, yuvarlak, çeneye doğru daralan bir biçimi var yüzünün. Anlıyor musunuz? Hayır mı? Bir de şunu dinleyin. Koşarken elbisesi açıldı ve ben şunu gördüm: Her yeri yanık tenli değilmiş, göğsündeki mavi damar kabartısını gördüm...

Ve şimdi – size gelelim. Ağız tadıyla yemek istediğiniz şeyin tarifi. Önümde on altı yaşlarında bir genç kız duruyordu, neredeyse küçücük bir kız, geniş omuzlu, mavi gözlü, saçları kırpık ve karman çorman –bir satranç figürü gibi zarif, büyüleyici bir taze–, (tabii bana göre) kısa boylu.

Onu elde edemeyeceksiniz.

O benim karım olacak. Hayatım boyunca onu hayal ettim ben.

Savaşalım! Çarpışalım! Siz benden on üç yaş büyüksünüz. Bu yıllar sizin arkanızda ve benim önümde. Sosis işinde birkaç başarı, birkaç ucuz lokanta daha – işte sizin meşguliyet alanınızın sınırları bunlar.

Ama benim başka düşlerim var!

Siz değil, ben alacağım Valya'yı. Avrupa'da sansasyon yaratacağız – orada şanın sevildiği yerde.

Valya'yı bir sürü şeyin ödülü gibi alacağım: Aşağılanmanın, bir türlü yaşayamadığım gençliğin, hayatı boyunca sürünmenin ödülü.

Size aşçıdan bahsetmiştim. Hatırlarsınız: Koridorda bulaşık yıkadığından. İşte şimdi, başka bir şey geliyor gözümün önüne: Bir yerde bir oda, bir gün parıl parıl güneşle aydınlanmış olacak, pencerenin kıyısında mavi bir leğen olacak, leğende de pencerenin yansıması ve Valya leğenin üzerinde, sazan gibi kıvrılarak yüzünü yıkayacak, sular saçacak, suyun piyanosunu çalacak...

Bu hayali gerçekleştirmek için, elimden geleni yapacağım! Valya'yı elde edemeyeceksiniz.

Hoşça kalın, yoldaş Babiçev!

Koca bir ay boyunca böylesine alçaltıcı bir rolü nasıl oynayabildim? Size bir daha asla dönmeyeceğim. Bekleyin: Belki, ilk aptal geri döner size. Ona benden selam söyleyin. Artık size dönmeyecek olmam ne büyük mutluluk!

Kendime duyduğum saygı ne zaman bir nedenle kırılacak olsa, o zaman, fikirlerin çağrışımıyla, sizin yazı masanızın kıyısında geçirdiğim o gecelerden birini hatırlayacağımı biliyorum. Ne üzücü görüntülerdi onlar!

Akşam. Masanın arkasında oturuyorsunuz. Kendinde hayranlık ışınları yayıyorsunuz. "Çalışıyorum," diye süzüşüyor bu ışınlar, "duyuyor musun, Kavalyerov, ben çalışıyorum, rahatsız etmeyin... şşş... siz sadece bir küçük burjuvasınız."

Sabah olunca çeşitli dudaklardan övgüler dökülüyor:

"Büyük insan! Muhteşem insan! Gerçek bir şahsiyet – Andrey Petroviç Babiçev!"

Ama tam da bu dalkavuklar size ilahiler düzerken, siz tam da özgüvenle kabarırken, yanınızda kimsenin dikkate almadığı ve kimsenin görüşünü sormadığı bir insan yaşıyordu; her hareketinizi izleyen, sizi inceleyen, gözleyen hoşgörüyle, köle gibi değil, insanca, uysalca– ve sizin büyük şahsiyete sahip bir memur olduğunuz ve sadece dış koşullar sayesinde kıskanılacak bir yüksekliğe çıkarılmış olan sıradan bir şahsiyetten başka bir şey olmadığınız sonucuna varmış olan biri yaşıyordu.

Aptal yerine koymanıza gerek yok. İşte size söylemek istediklerimin hepsi buydu.

Siz beni soytarı yapmak istediniz – düşmanınız oldum. ("Kime karşı savaşıyorsun, alçak?" – diye bağırmıştınız kardeşinize. Kimi kastettiğinizi bilmiyorum: Kendinizi mi, partinizi mi, fabrikanızı mı, dükkânı mı, kovanları mı – bilmiyorum. Ama ben size karşı savaşıyorum: Sıradan efendiye, egoiste, şehvetpereste, kendisi için her şeyin yolunda gideceğine inanan öküze. Sizin kardeşiniz adına, kandırdığınız kız adına, sevecenlik, ihtiras, şahsiyet adına, "Ofelya" gibi insanı heyecanlandıran bir isim adına, seçkin bir insan olan sizin ezdiğiniz her şey adına savaşıyorum. Solomon Şapiro'ya selam söyleyin...

Bölüm 12

Hizmetçi beni içeri aldı. Babiçev dışardaymış. Geleneksel süt içilmiş. Masada lekeli bardak duruyor. Yanında İbrani harflerine benzeyen bisküvilerle dolu bir tabak var.

İnsan hayatı değersiz. Gezegenlerin hareketi korkunç. Buraya yerleştiğim sırada, saat iki oldu mu kapının pervazının üstüne bir güneş tavşanı yerleşirdi. Otuz altı gün geçti. Tavşan başka bir odaya sıçradı. Dünya yörüngesinin bir ayağını daha tamamladı. Küçük güneş tavşanı, bu çocuk oyuncağı, bize sonsuzluğu hatırlatıyor.

Balkona çıktım.

Köşede bir insan topluluğu kilise çanını dinliyordu. Balkondan görünmeyen bir kilisenin çanı çalıyordu. Bu kilise zangocuyla ünlüdür. Aylaklar başlarını yukarı çevirmişti. Ünlü bir zangocu işbaşında izliyorlardı.

Bir keresinde ben de tam bir saat köşede dikilmiştim. Kemerin aralıklarından çanın içi görünüyordu. Orada, tavan arasında, çatıdaki, örümcekle kaplanmış kirişlerin arasındaki zifiri karanlıkta kuduruyordu zangoç. Yirmi çan paramparça ediyordu onu. Bir arabacı gibi arkaya

yaslanıyor, başını eğiyor, belki naralar atıyordu. Orta noktada, mermer örümcek ağının merkezindeki ipi çekiyor, iri elleriyle asılarak bir donup kalıyor, bir köşeye atılıyor, örümceğin ağ krokisini karman çorman ediyordu – Quasimodo kadar gizemli, zar zor görünen, kara, belki de çirkin bir müzisyendi.

(Fakat onun uzaklığı böyle bir resim yaratıyor. İstense, şöyle de denebilirdi: Bir adam kap kacak çevirip zile vuruyor. – Meşhur çan kulesi sesi de lokanta ve gar sesinin bir karışımı olarak anılabilir.)

Balkondan dinliyordum.

"Tom-vir-lir-li! Tom-vir-lir-li! Tom-vir-lir-li!" Tom Virlirli. Tom Virlirli diye biri uçuşuyordu havada.

Tom Virlirli,
torbalı Tom,
toy Tom Virlirli!

Bu seçkin zangoç bir sürü sabahıma müzik kattı. Tom büyük çanın, büyük kazanın sesi. Virlirli – küçük ziller.

Tom Virlirli bu çatı altında yaşadığım harika sabahlardan birinde geldi bana. Bir güfte, sözlü cümleye dönüştü. Bu Tom'u canlı bir şekilde hayal ettim.

Şehri süzen bir delikanlı. Kimsenin tanımadığı bir delikanlı yaklaşıyor, hiçbir şeyden şüphelenmeyen, uykudaki şehri görüyor. Sabah sisi yeni yeni dağılıyor. Şehir, vadide, sanki yeşil, ışıl ışıl bir bulut gibi yayılıyor. Tom Virlirli gülümsüyor ve elini kalbine götürerek, şehre bakıyor, çocuk kitaplarındaki resimlerden tanıdığı çizgileri anıyor.

Delikanlının sırtında bir torba.

O her şeyi yapıyor.

O, gençlik kibrinin ta kendisi, çalımlı hayallerin mahremiyetinin ta kendisi.

Günler geçecek – ve çok geçmeden (güneş tavşanı kapıdan kalkıp öteki odaya birçok kez zıplamadan), sırtında tobası olanla aynı şeyleri hayal eden çocuklar, bir mayıs sabahı, şehrin varışlarından, şanın varoşlarından, ne istediyse yapmış olan insanın şarkısını söylemeye başlayacak.

Tom Virlirli,
torbalı Tom,
toy Tom Virlirli!

İşte sıradan bir Moskova kilisesinin çanı bende böyle romantik, besbelli Batı Avrupa karakterli bir hayale dönüşmüştü.

Mektubu masaya bırakıyorum, pılı pırtımı toplayıp (torbaya mı?) gideceğim. Zarfı cam masanın üzerine, mutsuzlukta yoldaşım saydığım kişinin portresinin yanına bıraktım.

Kapı çalındı. O mu?

Açtım.

Kapıda, elinde bir torbayla, sanki kapının ardında değerli, düşlerine girmiş bir dostunu görmüş gibi neşeyle (tam bir Japon gülüşüyle) gülen, ürkek, biraz Valya'yı andıran Tom Virlirli duruyordu.

Bu esmer delikanlı Volodya Makarov'du. Bana hayretle baktı, sonra gözlerini odada gezdirdi. Bakışları birkaç kez kanepeye, kanepenin altına, benim ayakkabılarımın durduğu yere çevrildi.

"Merhaba!" diye selamladım onu.

Kanepeye gitti, oturdu, kalktı, sonra yatak odasına yöneldi, orada oyalandı, döndü ve flamingo vazonun yanında durup bana sordu:

"Andrey Petroviç nerede? İdare'de mi?"

"Emin değilim. Andrey Petroviç akşam dönecek. Belki, yanında yeni bir aptal getirir. Siz birincisiniz, ben ikinci, o da üçüncü olur. Yoksa sizden önce de aptallar var mıydı? Belki, yanında bir kız getirir."

"Kimi?" diye sordu Tom Virlirli. "Nasıl?" diye sordu, anlamadığı için yüzünü buruşturarak. Kaşlarını kaldırdı.

Yeniden oturdu kanepeye. Kanepenin altındaki ayakkabılar onu rahatsız etmişti. Apaçık belliydi bu: Çizmesinin topuğuyla onları itmek üzereydi.

"Neden döndünüz?" diye sordum. "Hangi şeytan geri getirdi sizi? Bizim rolümüz son erdi. Şimdi başkalarıyla ilgileniyor o. Bir kızı mahvediyor. Kendi yeğenini, Valya'yı. Anladınız mı? Gidin buradan. Beni dinleyin!"

(Ona doğru atıldım. Kıpırdamadan oturuyordu.)

"Beni dinleyin! Benim yaptığımı yapın! Ona bütün hakikati söyleyin... İşte (masadan mektubu kaptım), işte ona yazdığım mektup..."

Benden uzaklaştı. Torbayı alışkanlıkla kanepenin yanındaki bir köşeye bırakmıştı. Telefona gidip İdare'yi aradı. Böylece benim pılı pırtı da toplanmadan kaldı. Kaçmaya davrandım.

Bölüm 13

Mektup bende kaldı. Onu yırtmaya karar vermiştim. Futbolcu onun yanında, oğlu gibi yaşayacaktı. Torbayı bir köşeye koyuşundan, odaya bakışından, telefon ahizesini tutuşundan, numarayı çevirişinden, besbelliydi: O eskiydi, evine dönmüş biri gibiydi – burası onun eviydi. Kötü geçirilmiş bir gece beni etkilemişti. Yazmak istediğim şeyleri yazamamıştım. Babiçev hoşnutsuzluğumu anlamayacaktı. Bunu kıskançlık olarak açıklayabilirdi. Şöyle düşünebilirdi: O Volodya'yı kıskanıyor.

Mektubun bende kalması iyi oldu.

Yoksa karavana atmış gibi olacaktım.

Volodya'nın bir şaklaban, Babiçev'i eğlendiren biri olduğunu düşünerek yanılmıştım. Bu yüzden, mektubumda onu savunmamalıydım. Tersine. Şimdi, onunla karşılaştıktan sonra, onun kibirli biri olduğunu görmüştüm. Babiçev kendi gibi birine kucak açmıştı. Onun gibi kibirli, kör bir adam çıkmıştı ortaya.

Bakışları anlatıyordu her şeyi. "Affedersiniz, yanılıyorsunuz. Sığıntı sizsiniz. Bense bütün haklara

sahibim. Efendinin oğluyum ben."

Bir bankta oturdum. Ve birden korkunç bir şey oldu.

Zarf aynı değildi, benimki daha büyüktü; bu benim mektubum değildi. Benimki orada kalmıştı. Telaştan başka bir mektup almıştım. Bu mektup şöyleydi:

Sevgili, canım Andrey Petroviç! Selamlar, selamlar! Sağlığın iyi mi? Yanına yeni bir kiracı almadın mı? İvan Petroviç "Ofelya"yı senin üzerine kışkırtmadı mı? Gözünü aç: İkisi anlaşmış –senin Kavalyerov'la İvan Petroviç–, hem seni de tanıyorlar. Gözünü aç, dikkatli ol. Zayıfsındır sen, kolay incinirsin, gözünü aç...

Sen neden böyle kolay inanır oldun? Önüne gelen hayduda eve alıyorsun. Def et şunu başından! Ertesi gün de şöyle dersin: "Hadi, bitti artık genç adam, hoşça kal!" Bir düşünsene: Şefkatmiş! Beni hatırlayıp ben de yere düşebilirim, benim de başıma bir yerde böyle şeyler gelebilir, böyle yerde yatıp kalabilirim diye o sarhoşa acıdığını, kaldırıp benim yüzümden taşıdığını söyleyen mektubunu okudum – okudum ve bu mektup beni güldürdü, bir şey anlamadım. Bunlar senin değil, İvan Petroviç'in söyleyeceği şeyler.

Tam da tahmin ettiğim gibi olmuş: Bu üçkâğıtçıyı getirmişsin evine, sonra tabii ki, kendin bile onunla ne yapacağını bilemez hale gelmişsin. Kovmayı da beceremiyorsun, peki ne yapacaksın – şeytan bilir! Doğru mu? Baksana: Kalkmış sana ben ahlak dersi veriyorum. Senin işin böyle bir iş, duygusallığa dayanıyor: Meyveler, otlar, arılar, danalar ve o tür şeyler. Bense endüstri insanıyım. Gül bakalım, gül bakalım Andrey Petroviç! Sen bana hep güldün.

Anlıyor musun, ben artık yeni bir kuşaktanım.

Ne olacak şimdi? Döneceğim ben, peki senin enayi ne olacak? Ya senin enayi hemen gözyaşlarına boğulup kanepeyi bırakmak istemezse? Sen de acıyacaksın ona. Evet, imreniyorum.

Onu kovacağım, suratını dağıtacağım. Sen öyle iyisin ki, sırf bağırırsın, yumruk atarsın, gövde gösterisi yaparsın, ama olay ciddiye bindi mi, üzülürsün. Ben olmasaydım, Valya'cık bu vakte dek İvan Petroviç'le birlikte çile çekiyor olurdu. Sen o kızı orada nasıl tutabildin? Geri dönmedi, değil mi? Sen de biliyorsun: İvan Petroviç kurnaz bir adam, bilinmedik bir şey değil, kendisi de üç kuruşluk bir şarlatan olduğunu söylüyor. Doğru değil mi? Yani acıma ona.

Onu kliniğe yatırmayı dene. Kaçar. Yoksa senin Kavalyerov'a kliniğe yatmasını mı önerdin? Gücenir.

Neyse, boş ver. Kızma. Sonuçta sen söylemiştin: "Sen beni eğit Volodya, ben de seni eğiteceğim." İşte birbirimize öğretiyoruz.

Yakında geliyorum. Birkaç gün içinde. Babam sana selam söylüyor. Hoşça kal, küçük Murom şehri![1] Geceleyin, yürürken anlıyorum, kendi kendime konuşurken, ortada şehir falan yok. Sadece imalathaneler var, şehir de neymiş?! Cevabı kolay. Bütün imalathaneleri çıkarınca geriye kalan yer. Her şey onlar için, onlar uğruna. Onlar her şeyin üstünde. Geceleyin şehre bir Mısır karanlığı[2] çöküyor,

1 Murom, Oka Nehri'nin kıyısında, Rusya'nın en eski şehirlerinden biri, 1392 yılında kurulmuştur. (ç.n.)

2 Mihail Bulgakov'un Rus köyü için kullandığı bir deyiş. Bulgakov'un 1925 yılında "Mısır Karanlığı" ismiyle yayımlanmış bir öyküsü bulunmaktadır. (ç.n.)

kasvetli bir karanlık, burada ruhlar var biliyorsun. Ama diğer tarafta, şehrin eteklerinde imalathane ışıkları yanıyor, parıldıyor – bayram yeri gibi!

Şehirdeyse (gördüm bunu) bir buzağı bölge müfettişinin (koltuğunun altına sıkıştırdığı) çantasının peşinden koşturuyordu. Koşuyor, ağzını şapırdatıyor, geviş getiriyor, buzağı çantayı istiyor... Manzara şöyle: Bir çit, bir gölet, kırmızı şapka giymiş bir müfettiş yürüyor, doğru dürüst bir şekilde, buzağıysa çantayı hedef almış. Çelişkiler, anlıyor musun?

Ben bu buzağıları sevmem. Ben makine insanım. Beni tanıyamazsın sen. Makineye dönüştüm. Daha dönüşmediysem de, dönüşmek istiyorum. Buradaki makineler canavar! Cidden! Acayip kayıtsız, gururlu makineler. Senin sosishanedekiler gibi değil. Siz el işçiliği yapıyorsunuz. Sizin tek yaptığınız buzağı doğramak. Ben makine olmak istiyorum. Bana akıl ver. İşimden gurur duymak, çalıştığım için gururlu olmak istiyorum. Kayıtsız olmak istiyorum, anlıyor musun, her şeye karşı, ama işe karşı değil! Makineye karşı kıskançlık kapladı beni – işte olay bu! Neden ben ondan daha kötüyüm! Onu biz tasarlamıştık, yaratmıştık, ama o bizden daha canavar kesildi. ona bir yol verdin mi – aman Tanrım! Öyle bir çalışıyor ki tek bir rakam bile artmıyor. Ben de öyle olmak istiyorum. Anlıyor musun Andrey Petroviç – tek bir rakam bile artmıyor. Seninle konuşmayı nasıl da istiyorum!

Seni elimden geldiğince taklit ediyorum. Hatta taklit ederken tıpkı senin gibi ağzımı şapırdatıyorum.

Birçok kez ne kadar şanslı olduğumu düşündüm! Sen bana omuz verdin, Andrey Petroviç! Pek az komsomol benim gibi yaşıyor. Bense seninle, bilge, harika bir

şahsiyetle yaşıyorum. Böyle bir hayata herkes değer verir. Zaten çok kimsenin beni kıskandığını biliyorum. Sağ ol, Andrey Petroviç! Gülme – derler ya, aşkımı itiraf ediyorum. Makineymiş, diyeceksin, ama aşkını itiraf ediyor. Değil mi? Hayır, ciddiyim: Makine olacağım.

İşler nasıl? "Çeyreklik" inşa oluyor mu? Yıkılan bir şey oldu mu? "Sımsıcak" ne oldu? Düzelttiler mi? Ya Kampfer?

Ev nasıl? Tanımadığım vatandaş benim kanepemde mi uyuyor? Bitlenecek kanepe. Hatırlıyor musun, beni o maçtan ne halde sürükleyerek getirmişler? Hâlâ anlatıyorlar. Hatırlıyor musun beni getirdiklerini? Sen de korkmuştun, Andrey Petroviç! Gerçekten korkmuştun değil mi? Benim için salya sümüksün zaten! Kanepede yatıyordum; ayak davul gibi olmuş. Sana bakıyorum – sen masanın arkasında, yeşil abajurun altında, yazıyorsun. Seni izliyorum, birden sen de bana bakıyorsun; hemen gözlerimi kapatıyorum – tıpkı anneme yaptığım gibi!

Kısaca futboldan bahsedeyim. Moskova takımında Almanlara karşı oynayacağım. Belki, Şuhov'u almazlarsa, SSCB takımında oynayacağım. Enfes bir şey!

Ya Valya'cık! Elbette, evleneceğiz! Dört yıl sonra. Güleceksin, sabredemeyeceksiniz diyeceksin. Ama sana söylüyorum: Dört yıl sonra. Evet. Yeniçağın Edison'ı olacağım. Onunla ilk kez senin "Çeyreklik" açılınca öpüşeceğiz. Evet. İnanmıyor musun? Birbirimize söz verdik. Sen hiçbir şey bilmiyorsun. "Çeyreklik" açıldığı gün biz tribünde müzik eşliğinde öpüşeceğiz.

Beni unutma, Andrey Petroviç. Birden geleceğim ve şu manzarayla karşılaşacağım: Kavalyerov en yakın dostun olmuş, beni unutturmuş, yerimi almış. Seninle

jimnastik yapıyor, inşaata gidiyor. Az şey mi? Belki o çok yakışıklı bir delikanlıdır, benden daha hoştur – belki, sen onunla dost olmuşsundur ve ben, yeniçağın Edison'ı, çöpe atılmışımdır? Belki de, sen, o, İvan Petroviç ve Valya'cıkla oturmuş bana gülüyorsunuz? Senin Kavalyerov Valya'cıkla evlendi mi yoksa? Doğruyu söyle. O zaman seni öldürürüm, Andrey Petroviç. Şeref sözü veriyorum. Bizim konuşmalarımızı, planlarımızı değiştirdiğin için. Anladın mı?

Neyse, yeter, meşgul bir adama engel olmayayım. Gereksiz yere harf yığılmasın, derken yaptığıma bak. Ayrı kaldığımız için böyle oluyor, değil mi? Neyse, hoşça kal, sevgi ve hürmetlerimle, hoşça kal, yakında görüşeceğiz.

Bölüm 14

Güney Amerika'ya benzeyen devasa bir bulut duruyordu şehrin üzerinde. Işıldıyordu, ama yarattığı karanlık korkunçtu. Astronomik ölçekteki gölge Babiçev'in caddesinde hareket ediyordu.

Bu caddenin içine giren ve akıntıya karşı ilerleyen herkes gölgenin hareketini gördü, gözleri kararadı, bulut ayaklarının altındaki zemini alıp götürdü. Sanki dönen bir kürenin üzerinde yürüyorlardı.

Onların arasında kendime yol açıyordum.

Balkon yukarıda. Korkuluklarında bir ceket. Kilise çanı çalmıyor daha. Köşedeki aylakların yerine geçtim. Delikanlı balkonda göründü. Kederli bir hali vardı. Başını kaldırdı, çevreye bakındı, korkulukları aştı.

Merdiven, kapı. Kapıyı çalıyorum. Kalbim güm güm atıyor. Kavga etmeye geldim.

Beni içeri alıyorlar. Bana kapıyı açan geriye çekiliyor, kapıyı tutuyor. İlk gördüğüm şey Andrey Babiçev. Andrey Babiçev, bacaklarını arasından bir Liliput ordusunun geçebileceği bir şekilde açmış, odanın ortasında duruyor.

Ellerini pantolon ceplerine sokmuş. Ceketini çıkarıp omzundan sarkıtmış. Elleri cebinde olduğundan, ceketinin etekleri iki yandan fistolar oluşturuyor. Duruşu şöyle diyor:

"Ne var bayım?"

Tek görebildiğim o. Tek duyabildiğim Volodya Makarov'un sesi.

Babiçev'e doğru bir adım atıyorum. Yağmur yağıyor.

Hemen karşısında diz çökeceğim:

"Beni kovmayın! Andrey Petroviç, beni kovmayın! Her şeyi anladım. İnanın bana, tıpkı Volodya'ya inandığınız gibi! İnanın bana: Ben de gencim, ben de yeniçağın Edison'ı olacağım, ben de tapacağım size! Nasıl aval aval baktım, nasıl böyle kör olabildim, beni sevmeniz için gerekenleri nasıl yapmadım! Bağışlayın beni, yanınıza alın, bana dört yıl verin..."

Ama, dizlerimin üstüne çökmeden, sinsice soruyorum.

"Siz neden işte değilsiniz?"

"Hemen gidin buradan!" karşılığını duyuyorum yanıt olarak.

Sanki sahnedeymişiz gibi hemen yanıt verdi. Ama replik bilincime bir süre sonra ulaştı.

Alışılmadık bir şey oldu.

Yağmur yağıyordu. Herhalde, yıldırım düştü.

Renkli bir şekilde konuşmak istemiyorum. Yalın bir şekilde konuşmak istiyorum. Bir ara Camille Flammarion'un[1] *Atmosfer*'ini okumuştum. (Ne göksel bir

1 Popüler bilim ve bilimkurgu yazarlığı da yapmış olan, Neptün ve Jüpiter'in aylarına isim veren bir Fransız astronomu (1842-1925). Türkçede, 19. yüzyıl sonunun astronomi kitaplarından olan, Muallîm Nâdirî Fevzî'ye ait *Teşekkülât-ı Avâlim*'in (1890) içeriğinin ondan esinlendiği söylenmektedir. Kenan Rifai, *Dünyanın İnkılabı* adıyla bir eserini çevirmiştir. (ç.n.)

isim! Flammarion – yıldızın ta kendisi!) Küresel yıldırımı tasvir ediyordu, evin içine sessizce sızan, evi kör edici bir ışıkla dolduran tam, düzgün bir kürenin muhteşem etkisini tasvir ediyor... yani, benim yersiz karşılaştırmalara başvurmaya niyetim yok. Ama bulut kuşku çekiciydi. Fakat gölgesi sanki düşte gibi hareket ediyordu. Ancak yağmur yağıyordu. Yatak odasındaki pencere açıktı. Fırtınada cam açık bırakılmaz ki! Cereyan olur!

Yağmurla, gözyaşı gibi acı damlalarla, flamingo vazonun tavanda dalgalanmaya başlayan perdeleri tutuşturan bir alev gibi dalgalanmasına yol açan rüzgârlarla birlikte, yatak odasından çıktı Valya.

Ama bu olay karşısında bir tek ben sersemledim. Aslında her şey olağandı: Bir arkadaş gelmişti ve arkadaşları onunla görüşmek için telaş ediyordu. Herhalde Babiçev bu günü dört gözle bekleyen Valya'yı getirmişti. Her şey olağandı. Benimse, hayal kurup durmayayım diye, bir genç kızı küresel yıldırım etkileriyle karşılaştırmayayım diye kliniğe gönderilip hipnoz edilmem gerekiyordu.

Böyle bozarım ben sizin basitliğinizi!

"Hemen gidin buradan!" diye bir ses geliyor yine.

"Öyle kolay değil..." diye başlıyorum.

Cereyan oluyor. Kapı açık kalmış. Rüzgâr bana bir kanat veriyor. Deli gibi çarpıyor omzumun altında kanadım, gözlerim kapanıyor. Cereyan yüzümün yarısını uyuşturdu.

"Öyle kolay değil..." diyorum korkunç kanadımı kırmak için kapının kenarına yaslanarak. "Volodya, sizin yokluğunuzda yoldaş Babiçev Valya'yla birlikte yaşadı.

Daha dört yıl bekleyeceksiniz, Andrey Petroviç Valya'dan hevesini alsın diye..."

Kapının arkasındaydım. Yüzümün yarısı uyuşmuştu. Belki, yumruğu da hissetmedim.

Kilit üzerime kırılan bir dal gibi kapandı ve ben harika bir ağaçtan olmuş, vakti geçmiş, düşünce dağılan bir meyve gibi düştüm. "Her şey sona erdi," dedim sakin sakin kalkarken. "Şimdi sizi öldüreceğim yoldaş Babiçev."

Bölüm 15

Yağmur yağıyor.

Yağmur Tsvet Bulvarı'nda geziniyor, sirkte dolanıyor, sağdaki bulvara dalıyor ve Petro Bulvarı'nda zirveye ulaşıyor, birdenbire körleşiyor ve güvenini kaybediyor.

Yağmur altında, kılıcıyla damlaları püskürterek ilerleyen efsanevi kılıç ustasını düşünerek Truba'dan[1] geçiyorum. Kılıç ışıldamış, pelerinin etekleri havalanmış, kılıç ustası flüt gibi sağa sola sıçramış ve kuru kalmıştı. O babasının mirasını almıştı. Ben iliklerime dek ıslanmış ve anlaşılan, bir şamar yemiştim!

Bir dürbünün ters tarafından bakınca görünen manzaranın daha ışıltılı, canlı ve üçboyutlu olduğunu keşfediyorum. Renkler ve hatlar belirginleşiyor sanki. Bildik bir nesne gibi duran nesne, birden gülünç derecede küçük, alışılmadık görünüyor. Bu da gözlemciye çocukça fikirler veriyor. Sanki bir düş gibi. Dikkat edin, dürbünü

1 Truba, Moskova'nın Tsvet Bulvarı yakınlarında, Trub Meydanı'nda yer alan, sincaplardan balıklara dek çeşitli hayvanların bulunduğu bir evcil hayvanlar pazarı. (ç.n.)

tersine çeviren insan aydınlık bir şekilde gülümsemeye başlar.

Yağmurdan sonra şehir pırıl pırıl oldu ve üçboyutlu bir hal aldı. Herkes gördü: Tramvay kızıla boyanmış; uzaktaki köprünün taşları tek renkli değil, aralarında yeşil olanlar bile var; yukarılardaki boyacı yağmurdan korunmak için güvercin gibi saklandığı saçak altından çıkıp tuğladan tuvalinin başına geçti; penceredeki çocuk bir ayna parçasıyla güneşi yakalıyor...

Bir kocakarıdan yumurta ve Fransız francalası aldım. Petro yakasından gelen yolcularının gözü önünde yumurtayı tramvaya vurarak kırdım.

Yokuşu tırmanmaya başladım. Dizim yüksekliğinde banklar sıralanmıştı. Burada park yolu biraz eğri büğrüydü. Güzelim anneler altlarına şallarını serip oturmuştu banklara. Güneşten yanmış yüzlerinde, balık pulu gibi ışıldıyordu gözleri. Yanık, boyun ve omuzları da kaplamıştı. Ama bluzların içinden görünen genç, büyük göğüsleri bembeyazdı. Yalnız ve yılgın bir halde, hüzünle içtim bu beyazlığı, adı süt, annelik, karı kocalık, kibir ve saflık olan bu beyazlığı.

Bir dadı, papa gibi giydirilmiş bir çocuğu gezdiriyordu yanında.

Kırmızı saç bandı takmış bir kız çocuğunun dudaklarından bir filiz sarkıyordu. Kız su birikintisine girdiğini fark etmeden orkestrayı dinliyordu. Tubalar fil kulaklarını andırıyordu.

Herkese –annelere, dadılara, genç kızlara, çalgılarına dolanmış müzisyenlere– komik görünüyordum. Trompetçiler bana yanaklarını daha da şişirerek yan yan baktılar. Genç kız kıkırdadı, bu yüzden de filiz yere düştü

sonunda. O sırada su birikintisini fark etti. Kendi talihsizliği yüzünden beni suçlayıp haince sırtını döndü.

Komik olmadığımı göstereceğim. Kimse anlamıyor beni. Anlaşılmayan şey ya gülünç ya korkunç sayılır. Her şey korkunç olacak.

Sokak aynasına yaklaştım.

Sokak aynalarını çok seviyorum. Yolun kenarında beklenmedik bir şekilde ortaya çıkıyorlar. Yolunuz bildik yoldur, sakindir – sıradan şehir yoludur, size bir mucize, bir seyirlik sunmaz. Hiçbir şey beklemeden yürürsünüz, başınızı kaldırırsınız ve birden, bir anda, her şey aydınlığa kavuşur: Dünyada, dünyanın kurallarında hiç görülmemiş değişimler yaşanmıştır.

Optik, geometri yıkılmıştı, yürüyüşünüzün, hareketlerinizin, nereye gidiyorsanız oraya gitme isteğinizin doğallığı yıkılmıştır. Ensenizle gördüğünüzü düşünmeye başlarsınız – hatta şaşkın bir halde gelip geçenlere gülümsersiniz, bu üstünlüğünüzden dolayı mahcup olmuşsunuzdur.

"Ah..." diye sessiz sessiz iç çekersiniz.

Az önce gözünüzden gizlenmiş olan tramvay, tekrar önünüze gelir, turtayı kesen bir bıçak gibi bulvarın kenarını keser. Birinin kolunda asılı olan, mavi bir kurdeleden sarkan saman şapka (o kadını az önce görmüştünüz, dikkatinizi çekmişti, ama bakmaya fırsat bulamamıştınız), size doğru gelir, gözlerinizin önünden geçer.

Uzaklar önünüzde açılır. Her şey inandırıcıdır; bu ev, duvar, ama bize bir üstünlük verilmiş. Bu ev değil! Siz bir sırrı ortaya çıkardınız: Burada duvar yok, gizemli bir dünya var, sizin az önce gördüğünüz her şey yineleniyor burada – ve üstelik öylesine üçboyutlu ve renkli bir

şekilde yineleniyor ki, böylesi ancak dürbünün ters tarafından bakınca olur.

Deyim yerindeyse, serseme dönersiniz. Kurallar böyle birdenbire yıkılmış, oranlar inanılmaz bir şekilde değişmiştir. Ama bu baş dönmesinden mutluluk duyuyorsunuz... Mavileşen kareye doğru acele etmeniz gerektiğini tahmin ediyorsunuz. Yüzünüz aynada kıpırtısız asılı kalıyor, bir tek onun doğal bir şekli var, kurallı dünyadan geriye kalan bir tek o, o sırada her şey yıkılmış, değişmiş ve yerini yeni bir düzen, sizin hiç benimseyemeyeceğiniz bir düzen almış, aynanın karşısında koca bir saat durmuşsunuz, aynada yüzünüz tropik bir bahçedeki küçük bir nokta halini almış. Yerin yeşili ölçüsüz, göğün mavisi ölçüsüz.

Aynadan gözlediğiniz yayanın hangi yöne yöneldiğini bir türlü kesin bir şekilde söyleyemiyorsunuz (daha ayırmadınız gözlerinizi aynadan)... Ancak dönünce...

Francalayı yiyip bitirirken aynaya bakıyordum.

Başımı çevirdim.

Yandan bir yerden çıkıp gelmiş bir yaya aynaya doğru yürüyordu. Ona engel olmaya kalkışmadım. Kendi kendisi için hazırladığı gülüş bana ulaştı. Başı benden aşağıdaydı ve yüzünü yukarı kaldırdı.

Omzunun arkada kalan kısmına düşen tırtılı bulup atmak için aynaya doğru koşturdu. Dirseğini kemancı gibi kaldırıp bir fiskeyle attı onu.

Optik yalanlar üzerine, aynanın odağı üzerine düşünüyordum hâlâ ve bu yüzden yanıma gelene, onu tanımadığım halde sordum:

"Ne taraftan geldiniz? Siz nereden çıktınız?"

"Nereden mi?" dedi. "Nereden mi çıktım?" (Parlak gözleriyle bana baktı.) "Kendi kendimi çıkardım."

Melon şapkasını kaldırdı, kelini sergiledi ve abartılı bir nezaketle eğildi. Yaşlılar sadaka isteyenleri böyle selamlar. Ve, yaşlı insanlardaki gibi, onun da gözaltı torbaları leylak renkli manşonlar gibi sallanıyordu. Bir bonbon emiyordu.

Derhal anladım: İşte benim dostum, hem öğretmenim hem teselli verenim.

Onun eline yapıştım ve ona iyice sokularak şöyle dedim:

"Söyleyin bana, yanıt verin bana!.."

Kaşlarını kaldırdı.

"Nedir bu... Ofelya?"

Yanıt vermeye hazırlandı. Ama dudaklarının kıyısından, erimiş bir akide şekerinin tatlı suyu sızdı. Heyecanlanmış, duygulanmış bir halde, yanıtını bekledim.

İKİNCİ KİTAP

Bölüm 1

Yaşlılığın yaklaşması İvan Babiçev'i ürkütmüyordu.

Fakat, bazen, hızla akıp geçen hayata, kayıp yıllara, bir mide kanseri ihtimaline yönelik şikâyetler dökülürdü dudaklarından... Ama bu şikâyetler çok aydınlık olurdu, hatta büyük olasılıkla içtenlikten yoksun, retorik nitelikte yakınmalardı bunlar.

Avucunu göğsünün sol yanına bastırır, gülümser ve sorardı:

"Acaba, kalp kırılırken nasıl bir ses çıkıyor?"

Bir gün elini kaldırdı, dostlarına elinin, üzerinde damarların bir ağaç şeklini aldığı dış yüzeyini gösterdi.

"İşte," dedi, "hayat ağacı. İşte bana yaşam ve ölüm hakkında, bahçelerin gerçekten çiçeklenen ve solan ağaçlarından daha çok şey söyleyen ağaç. Bileğimin bir ağaçla çiçeklendiğini ne zaman fark ettiğimi hatırlamıyorum... Ama, belki de, ağaçların çiçeklenip solmasının bana hayat ve ölümü değil, eğitim yılının başı ve sonunu hatırlattığı harika bir çağda olmalı! O zamanlar mavilenirdi bu ağaç, mavi ve sağlamdı; ve o zamanlar kanla ilgili

düşündüğüm şey onun sıvı değil, ışık olmasıydı; elin üzerinde pembemsi bir şafak gibi yükselip manzarayı bir Japon suluboyasına benzetirdi...

Yıllar geçti, ben değiştim, ağaç da değişti.

Mükemmel çağı hatırlıyorum, serpilip büyüdüğü. Gurur anları yaşadım ben, onun önüne geçilmez çiçeklenişini görerek. Eğri ve boz bir hal aldı – ve bunda gizliydi kudreti! Onun kudretini elim aracılığıyla adlandırabilirdim. Ya şimdi, dostlarım! Nasıl da pörsüdü, nasıl da çürüdü!

Bana dallar kırılıyor, oyuklar açılıyormuş gibi geliyor... Skleroz bu, dostlarım! Deri camlaşıyor, altındaki doku sulanıyor – hayat ağacımın üzerine çöken bu duman, çok geçmeden beni saracak olan o duman değil mi?"

Babiçev'in üç kardeşi vardı. İvan ortancasıydı. Büyük olanın adı Roman'dı. Silahlı örgüt üyesiydi ve terörist bir eyleme karıştığı için idam edilmişti.

Küçük kardeş, Andrey, ülkeyi terk etmişti. "Ne dersin Andrey?" diye yazmıştı İvan Paris'e. "Soyumuzda bir de şehit var artık! Büyükanne duysa amma mutlu olurdu!" Kardeşi Andrey de, kendine has kabalığıyla, ona kısa bir yanıt göndermişti: "Puştun tekisin sen." Kardeşler arasındaki uyuşmazlık böyle başlamıştı.

İvan çocukluktan beri ailesini ve tanıdıklarını şaşkına çeviriyordu.

On iki yaşında bir çocukken aile üyelerine içinde tuhaf bir aygıt, zilli teflerden bir saçağı olan abajur gibi bir şey sergilemişti ve bu aygıt sayesinde isteyen herkese (siparişe göre) her düşü gördürebileceğini söylemişti.

"İyi," dedi lisenin müdürü ve Latince hocası olan babası. "Sana inanıyorum. Roma tarihiyle ilgili bir düş görmek istiyorum."

"Tam olarak ne yani?" diye işgüzarca sormuştu çocuk.

"Fark etmez. Pharsalos Çarpışması olsun. Ama işe yaramazsa, seni döverim."

Gecenin geç bir vaktinde evin içinde harika bir ses uçup yankılandı. Lise müdürü çalışma odasında, kızgınlıktan kaskatı ve dümdüz bir halde, mezarda yatar gibi yatıyordu. Anne sımsıkı kapatılmış kapıların önünde haykırıyordu. İyi niyetle gülümseyen küçük Vanya, kanepenin yanında dolanıyor, Çin şemsiyesini sallayan bir ip cambazı gibi abajurunu sallıyordu. Sabah olunca, baba üç sıçrayışta, çıplak bir halde, çalışma odasından çocuk odasına gitti ve şişman, iyi yürekli, uykulu, tembel Vanya'yı yatağından kaldırdı. Gün daha doğmamıştı ya da belki doğmasına biraz daha vardı, ama müdür perdeleri çekip açtı, vakitsiz bir şekilde sabahın gelişini karşıladı. Anne bu pataklama işlemine engel olmaya çalıştı, ellerine yapışıp bağırdı:

"Dövme onu Petyonka, dövme... Hata yapmış... Yemin ederim... Ne var ki, neyin düşünü gördün?.. Zil başka yere götürmüş. Biliyorsun, nasıl bir evimiz var... Rutubet içinde. Ben, ben gördüm Pharsalos Çarpışması'nı! Çarpışmayı ben gördüm rüyamda, Petyonka!"

"Yalan söyleme," dedi müdür. "Ayrıntı ver bana. Balear okçularının üniformalarıyla Numid mızrakçılarının üniformaları arasında ne fark vardı?.. Ee, efendim?"

Bir dakika bekledi, anne hıçkırdı ve küçük deneyci dayak yedi. Galileo gibi dimdik durdu. Aynı günün gecesinde oda hizmetçisi ev sahibesine, kendisine evlenme teklif eden Dobrodayev diye birini reddedeceğini anlattı.

"Herkese yalan söylüyor, ona inanmak mümkün değil," diye açıkladı hizmetçi. "Rüyamda, sabaha kadar

atlar gördüm. Hepsi dörtnala koşuyordu. Maskeli bir sürü korkunç at. Rüyada at görmek yalan anlamına gelir."

Alt çenesi üzerindeki hâkimiyetini kaybeden anne, uyurgezer gibi kocasının çalışma odasına yöneldi. Aşçı da alt çenesi üzerindeki iktidarını kaybedeceğini sezerek, sobanın yanına dikilmişti.

Kadın kocasının omzuna dokundu. Adam masasında oturmuş, sigara kutusunun gevşemiş markasını yapıştırıyordu.

Ve anne şöyle dedi çocuk gibi yarım ağızla:

"Petruşa, Fros'la bir konuşsana... sanırım, Fros, rüyasında Pharsalos Çarpışması'nı görmüş..."

Müdürün hizmetçinin rüyası hakkında ne düşündüğü bilinmiyor. İvan'a gelince, onun, yapay düşler hikâyesinden birkaç ay sonra, yeni bir icattan bahsetmeye başladığı biliniyor.

Sözde özel bir sıvı sabun ve özel bir tüp icat etmişti ve bunları kullanarak harika köpükler yapmak mümkündü. Bu köpük uçarken büyüyecek, sırayla bir Noel ağacı süsü, bir top, sonra bir kır evinin bahçesi genişliğinde bir küre olacak, daha da, daha da büyüyecek, sepetli bir balon büyüklüğüne gelecek – ve o zaman patlayıp, şehrin üzerine kısa, altın renkli bir yağmur serpecekti.

Babası mutfaktaydı. (Tarifi nesilden nesile geçen, ünlü bir çorbanın içine ne kadar defne yaprağı konulması ya da tencereye, "kesede yumurta"[1] denen ideal bir bileşimi elde etmek için konmuş olan yumurtaların tencerede ne kadar süre kalacağına yönelik gözlem gibi birtakım

1 Soyulmuş yumurtaların kırmızı şarapla yumuşatılıp yeşillikle birlikte tavuk derisine sarılarak haşlanmasıyla yapılan bir yemek. (ç.n.)

aşçılık sırlarına vâkıf olmakla övünen ve bunları kendisinin sıra dışı ayrıcalığı sayan o kasvetli baba cinsindendi o da.)

Mutfağın penceresinden bakıldığında, avluda, duvarın hemen dibinde görülen küçük İvan hayaller saçıyordu. Babası sarımsı kulağıyla onu dinleyip seyrediyordu. Çocuklar İvan'ın çevresine toplanmıştı. Ve İvan sabun köpüğü hakkında saçmalıyordu. Büyük olacaktı, gökküresi kadar büyük.

Müdürün tekrar tepesi attı. Büyük oğlan, Roman, bir yıl önce evden kaçmıştı. Baba umudunu küçüğe bağlamıştı.

Tanrı onu oğullarıyla incitiyordu.

Öfkeyle gülerek pencereden çekildi. Yemekten sonra İvan'ın bir şeyler anlatmasını bekledi, ama İvan sesini çıkarmadı. "Bu herhalde beni hor görüyor. Bu herhalde beni aptal sayıyor," diye öfkeden köpürdü müdür. Ve günün sonunda, Babiçev'in babası balkonda çayını içerken, birden çok uzakta, çok geride, gizli, camsı, batan güneşin ışınları arasında ince ve sarı bir şekilde ışıldayan görüş alanında, portakal renkli büyük bir küre belirdi. Düzlemi eğimli bir hat boyunca keserek, ağır ağır süzülüyordu.

Müdür odaya daldı ve kapı aralığından, İvan'ın yan odada pencere kenarında durduğunu gördü. Öğrenci camdan dışarı sarkmış, gürültülü bir şekilde alkış tutuyordu.

"O gün büyük bir tatmin yaşadım," diye hatırlıyordu İvan Petroviç. "Babam ürkmüştü. Sonra uzun zaman bakışlarını yakalamaya çalıştım, ama gözlerini kaçırıyordu. Onun için üzülmüştüm. Suratı karardı – öleceğini sandım. Ve yüce gönüllü bir şekilde büyüklük bende kalsın

dedim. Babam sığ, dar kafalı, sıradan bir insandı. O gün şehrin üzerinde Ernest Vitollo'nun balonunun uçtuğunu bilmiyordu. Olayla ilgili enfes afişler asılmıştı. Küçük dolandırıcılıklar yapmayı öğrenmiştim. Size şunu söylemeliyim ki, sabun köpükleri deneyim hayal ettiğim sonuçlara götürmedi beni."

(Somut veriler o zamanlar, yani İvan Babiçev'in on iki yaşında bir öğrenci olduğu tarihlerde hava ulaşımının çok yaygın bir gelişme göstermemiş olduğunu ve taşra kentlerinin üzerinde zaman zaman uçuşlar düzenlendiğini ortaya koyuyor. Ama eğer bu bir uydurmaysa, ne yapalım! Uydurma, aklın âşığıdır.)

Arkadaşları İvan Babiçev'in doğaçlamalarını hızla seyrederdi.

"Ve bana öyle geliyor ki, geceleyin, gündüz yaşanan bütün o can sıkıntısının ardından, babam düşünde Pharsalos Çarpışması'nı gördü. Sabahleyin liseye gitmedi. Annem borj'unu[1] çalışma odasına götürdü. Büyük olasılıkla onu çarpışmanın ayrıntıları sarsmıştı. Belki de, rüyanın çarpıttığı tarihe yönelik bu alayı kabul edememişti... Herhalde, çarpışmanın sonucunu balonlardan inen Balear okçularının belirlediğini görmüştü düşünde..."

İvan Babiçev sabun köpükleri hikâyesini böyle bir sonla bitirdi.

Bir başka seferinde, dostlarıyla ergenlik çağından şu olayı paylaşıyordu:

"Şemiot soyadını taşıyan bir öğrenci, genç bir hanıma kur yapıyordu... işin kötü yanı – kızın soyadını

1 Rusların Gürcistan'ın Borjomi şehrinde 19. yüzyıl ortalarında keşfedip ticarileştirdiği, günümüzde de ünlü olan bir madensuyu. (ç.n.)

hatırlamıyorum... Affedersiniz... affedersiniz... diyelim, hanımın adı, çınlayan topukları nedeniyle Lilya Çınçınatki olsun. Avluda olup biten her şeyden bizim çocukların da haberi olurdu. Bizim öğrenci, Lilya'nın balkonunun altında, balkon kapısının altın derinliklerinden içeri bu kıza, herhalde on altısına basmış ve bize, çocuklara bir hanımefendi gibi görünen kıza seslenmeye korkarak, tetikte bekliyordu.

Öğrencinin kasketi mavi, yanakları kırmızıydı. Öğrenci bisikletle gezerdi. Öğrencinin sıkıntısı, mayıs ayında, bir pazar gününde, hani nadir görülen, meteoroloji biliminin hafızasında en fazla on tanesi yer etmiş olan ve rüzgârın ona mavi bir kurdelecik bağlama isteğini verecek kadar hoş ve tatlı bir şekilde estiği o pazar günlerinden birinde tarifsiz bir hal aldı; son sürat balkona yaklaşan öğrenci, Lilya'nın korkuluğa yaslanmış teyzesini gördü, kadın alaca bulaca, çiçekli basma bir elbise giymişti, misafir odasındaki koltuğun kılıfı gibiydi – baştan aşağı kıvrımlar, helezonlar, fırfırlar içindeydi; saçı sümüklüböcek kabuğuna benziyordu. Ve teyze, öğrenci Şemiot'un gelmesinden açıkça hoşnut olmuştu – deyim yerindeyse, yukarılardan kucak açtı öğrenciye ve patates gibi bir sesle, tükürükle sırılsıklam olmuş ve ağzını dolduran bir sesle, ateşli ateşli sakız çiğneyerek şöyle dedi tam olarak: 'Lilyacığım Herson'a[1] gidiyor. Bugün gidiyor. Saat yedi kırkta. Uzun süreliğine gidiyor. Bütün yaz için gidiyor. Sana selam söylememi istedi, Sergey Sergeyeviç! Selam!'

Ama öğrenci bir âşığın içgüdüsüyle anlamıştı her şeyi. Lilyacığın odasının altın derinliğinde hıçkırdığını ve

1 Ukrayna'da, Dinyeper kıyısında bir kent. (ç.n.)

balkona fırlasa bile, beyaz olan ceketi fizik yasalarına göre çok yüksek miktarda ışık emdiği ve kör edici bir Alp beyazıyla parladığı için öğrenciyi göremeyeceğini biliyordu – ama çıkaramayacağını, çünkü teyzenin her şeye kadir olduğunu da biliyordu...

'Bana bisikletini ver, ben de senin intikamını alayım,' dedim öğrenciye. 'Lilyacığın bir yere gitmek istemediğini biliyorum. Onu skandalla korkutuyorlar. Ver bisikleti.'

'Nasıl öç alacaksın?' diye sordu öğrenci benden ürkerek. Ve birkaç gün sonra, Lilya'nın teyzesine, annemin gönderdiğini söylediğim bir siğil ilacı götürdüm. Teyzenin altdudağının kıyısındaki kıvrımda büyük bir siğili vardı. Bu yaşlı hanım beni öpücüklere boğdu, fakat onun öpücükleri içimde sanki beni yeni bir mancınıkla fırlatmışlar gibi bir his uyandırdı... Dostlarım, öğrencinin intikamı alındı. Teyzenin siğilinden bir çiçek, basit bir çançiçeği çıktı. Teyze nefes aldıkça tatlı tatlı salınıyordu çiçek. Kadın rezil oldu. Göğe açtığı elleriyle, herkesi paniğe sürükleyerek avluda koşturup durdu...

Ben de çifte mutluluk yaşadım. Birincisi, siğillerden çiçek çıkarma deneyi parlak bir sonuç verdi; ikincisi, öğrenci bana bisikletini hediye etti.

Dostlarım, o zamanlar bisiklet nadir bulunurdu. O zamanlar bisikleti hâlâ karikatürlerde resmederlerdi."

"Peki teyzeye ne oldu?"

"Ah, dostum! Sonbahara kadar çiçekle yaşadı. Büyük bir umutla rüzgârlı günlerin gelmesini bekledi ve o gün gelince şehrin işlek kısımlarından kaçınarak, yeşillenen bir yerlere gitti... Ahlaki azaplar onu mahvetmişti. Yüzünü bir eşarpla örtüyordu, çiçek sevecen bir şekilde gıdıklıyordu dudaklarını ve bu gıdıklama ona geçip giden

gençliğin nasıl dedikoduyla mahvolduğunu, neredeyse tekmeyle kovulmuş tek bir öpücüğün hayaleti gibi hatırlatıyordu... Bir tepede durdu, eşarbı çıkardı.

'Parçala, parçala onu dört bir yandan! Al götür onun lanetli taçyapraklarını,' diye dua etti. Rüzgârsa inadına, kesiliverdi. Ama yakınlardaki bir yazlık evden delirmiş bir arı uçup gelip çiçeği hedef alarak, zavallı kadının çevresinde vızır vızır sekizler dokudu. Teyze kaçmaya başladı ve eve varınca hizmetçiye kimseyi içeri almamasını emrederek, aynanın karşısında oturdu, mitsel, çiçekle bezenmiş, arı sokmasından gözlerine dek şişmiş ve tropik bir yumru köke dönüşmüş yüzünü seyretmeye başladı. Korkunç görünüyordu! Çiçeği basitçe kesip atmak da çok riskliydi: Ne de olsa siğil vardı! Kan zehirlenmesi yaşayabilirdi!"

Vanya Babiçev her alanda ustaydı. Şiir ve müzikli oyunlar yazmıştı, harika resim yapıyordu, bir sürü iş geliyordu elinden, hatta tombulluk, hımbıllık gibi dış görünümüne has özelliklerinin kullanılmasına dayanan bir dans uydurmuştu: Şişman bir adamdı (ergenlik yıllarındaki birçok harika insan gibi). Dansın adı "sürahi"ydi. Kâğıttan yılanlar, düdükler, fenerler satıyordu; çocuklar onun cesaret ve ününü kıskanırdı. Avluda ona "Mühendis" lakabını takmışlardı.

İvan Babiçev Petersburg'da Politeknik Enstitüsü'nün mühendislik bölümünü, tam da kardeşi Roman'ın idam edildiği yıl bitirdi. Odessa yakınlarında, Nikolayev şehrinde, Naval fabrikasında, İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına dek mühendis olarak çalıştı.

O sırada...

Bölüm 2

Gerçekten hiç mühendis olmuş muydu?

"Çeyreklik" inşa edildiği yıl, İvan muteber olmayan bir işletmede çalışıyordu ve iş bir mühendis için tam bir yüz karasıydı.

Düşünün bir, birahanelerde onun bunun istediği portreleri resmediyor, sipariş edilen her konuda doğaçlama söz söylüyor, el falı bakıyor, ona kesintisiz okunan gelişigüzel elli sözcüğü peş peşe tekrarlayarak belleğinin gücünü sergiliyordu.

Bazen, iç cebinden, ona bir anda hilebaz bir kumarbaz havası veren bir deste iskambil çıkarıyor ve hokkabazlık yapıyordu.

Onu yanlarına davet ediyorlardı. Asıl olay o daveti kabul edince başlıyordu: İvan Babiçev vaaz veriyordu.

Neden bahsediyordu?

"Bizler, en son aşamaya dek ulaşmış olan insanlarız," diyordu, maşrapayı toynak gibi mermere çarparak. "Güçlü kişilikler, kendince yaşamaya karar vermiş olan insanlar, egoistler, dik kafalılar, çok daha akıllı kişiler olan, siz

avangartlara sesleniyorum! Dinleyin, önde duranlar! Çağ sona eriyor. Dalga duvarları dövüyor, köpürüyor, köpükler ışıldıyor. Ne istiyorsunuz siz? Ne? Ortadan kaybolmayı, bir hiçe indirgenmeyi, bir damla, güzel bir köpük olmayı mı? Hayır dostlarım, böyle mahvolmanız gerekmez! Hayır! Bana gelin, size öğreteceğim."

Etraftakiler onu belli bir saygıyla, ama söylediklerine dikkat etmeden dinliyorlardı, fakat, "Doğru!" diye ünleyerek ve ara ara alkışlayarak destekliyorlardı. Her seferinde hep aynı dörtlükle veda ederek, birdenbire ortadan kayboluyordu; dörtlük şöyleydi:

Ne bir Alman şarlatanım
Ne de adam aldatanım
Ben ılımlı Sovyet hokkabaz
Ben çağdaş bir sihirbaz

Şunları da o söylemişti:

"Kapılar kapanıyor. Kapı kanatlarının sesini duyuyor musunuz? İtmeyin. Eşiğin ötesine geçmeye çalışmayın! Durun! Durmak, gururdur. Gururlu olun. Ben önderinizim, ben bayağıların kralıyım. Biralar içip daha fazlasını servis etmediklerinde şarkı söyleyen, ağlayan, burnunu masaya dayayanlar, sizin yeriniz benim yanım. Gelin, ağır acılarınızla, taşıdığınız şarkılarla. Kıskançlıktan ölen, ya da sen, kendi ilmiğini hazırlayan, size sesleniyorum, yok olan çağın çocukları: Gelin, bayağılar ve hayalperestler, kızlarına özenle bakan aile babaları, geleneklere inanan, onur, vazife ve aşk kurallarına bağlı kalan, kandan ve kargaşadan korkan insanlar, canlarım –asker ve generaller–, yola çıkalım! Nereye mi? Sizi götüreceğim."

Yengeç yemeyi severdi. Kerevitleri elleriyle katlederdi. Pasaklıydı. Meyhane peçetesine benzeyen gömleği, hep göbek yerinde açık dururdu. Dahası kolalı, ama pis manşetleriyle ortaya çıktığı da olurdu. Eğer pasaklı halini şıklık eğilimiyle birleştirebilirse, manzara tamam olurdu. Örneğin, melon şapka. Örneğin, yakada bir çiçek (meyve verinceye kadar kalırdı orada). Ya da eprimiş pantolon paçaları ve ceketinin çoktan kopmuş birkaç düğmesinin yerinde sarkan iplikler.

"Ben, yengeç oburuyum. Bakın: Onları yemiyorum, onları mahvediyorum, tam bir papaz gibi. Görüyor musunuz? Harika yengeçler. Yosunlara dolanmış. Ah, yosun değil mi? Sıradan yeşillik mi diyorsunuz? Ne fark eder? Yosun olduğunu varsayalım. Yani yengeci denizin dibinden çıkartılmış bir gemi de sayabiliriz. Harika yengeçler. Kamskoye'den geliyorlar."

Yumruğunu yaladı ve manşetine gözü ilişince, oradan bir yengeç parçası çıkardı.

Gerçekten bir zamanlar mühendislik yapmış mıydı? Palavra atmıyor muydu? Çünkü onda ne mühendis ruhu vardı, ne de makinelere, metale ya da şemalara bir yakınlık! Daha çok bir aktöre ya da cüppesiz bir rahibe benziyordu. Dinleyenlerin ona inanmadığının kendisi de farkındaydı. Zaten konuşurken de gözlerinden garez okunuyordu.

Böylece bir birahaneden diğerine gezip duruyordu şişman vaiz. Bir keresinde masanın üstüne çıkacak kadar ileri gitti... Hantal ve bu tür cambazlıklar için idmansız olduğundan, palmiye yapraklarına tutunarak tırmandı herkesin tepesine; şişeler kırıldı, palmiyeler devrildi – masanın üzerinde doğruldu ve iki boş maşrapayı terazi gibi tutarak bağırmaya başladı:

"İşte, tepelerde durmuş, toplanan ordumu seyrediyorum! Gelin yanıma! Bana gelin! Büyük bir savaş veriyorum! Ün hayal eden aktörler! Mutsuz sevgililer! Evde kalmış kızlar! Muhasebeciler! İkbalperestler! Budalalar! Şövalyeler! – Ödlekler! Gelin yanıma! Kralınız İvan Babiçev geldi! Vakit gelmedi henüz – ama yakında, yakında harekete geçeceğiz... Etrafımda toplanın askerlerim!"

Maşrapayı fırlatıp attı ve birinin elinden kaptığı akordeonu karnının üzerinde yaydı. Çalgıdan çıkan gıcırtı yüzünden kıyamet koptu; havada kâğıt peçeteler uçuştu...

Tezgâhın ardından önlüklü ve muşamba manşetli adamlar koşturup geldi.

"Bira! Bira! Bize bira getirin! Fıçıyla getirin birayı! Büyük olaylar şerefine içmemiz lazım!"

Ama başka bira getirmediler, topluluğu gece karanlığına attılar ve vaiz İvan da peşlerinden kovuldu – aralarında en küçüğü, ağırı, kovulması en güç olanı oydu. İnat ve öfkeden birdenbire içi petrol dolu bir varilin ağırlığına ve cansız hareketsizliğine sahip olmuştu.

Melon şapkasını utanç verici biçimde kafasına geçirmişlerdi.

Sokakta dört bir yana sallanarak yürüdü, sanki onu elden ele geçiriyorlardı – ve gelip geçenleri utandırarak hazin bir şekilde yarı şarkı söyledi, yarı uludu.

"Ofelya!" diye şarkı söylüyordu. "Ofelya!" Sadece tek bir söz; bu söz yolunun üstünde asılı duruyor, sanki, sokakların üzerinde kendi kendini parıltılı bir sekiz şeklinde örerek uçuyordu.

O gece ünlü kardeşini ziyaret etti. İkisi masanın başına oturdular. Karşılıklı. Ortada yeşil abajurlu bir lamba duruyordu. Andrey ve Volodya oturdu. Volodya başını bir

kitaba yaslayıp uyudu. Sarhoş İvan kanepeye geçti. Uzun zaman, kanepeyi bir sandalye gibi hareket ettirerek altına yerleştirmeye çabaladı.

"Sarhoşsun sen Vanya," dedi kardeşi.

"Senden nefret ediyorum," diye yanıt verdi İvan.

"Ne utanmazsın Vanya! Yat, uyu. Sana yastık vereceğim. Şapkanı çıkar."

"Sen benim tek sözüme bile inanmıyorsun. Öküzün tekisin sen Andrey! Sözümü kesme. Yoksa abajuru Volodinov'un kafasında paralarım. Sus. Neden inanmıyorsun sen 'Ofelya'nın varlığına? Mucizevi bir makine yaptığıma neden inanmıyorsun?"

"Sen hiçbir şey icat etmedin Vanya! Bu senin rezil bir fikrin. Kötü bir şaka. Ama hiç utanmıyorsun, değil mi? Zaten beni de aptal sayıyorsun. İyi de neye yarıyor bu makine? Belki böyle bir makine vardır. Peki, 'Ofelya' niye? Üstelik niye melon şapka giyiyorsun? Nesin sen – eskici mi büyükelçi mi?"

İvan sustu. Sonra, bir anda ayılmış gibi, ayağa kalktı ve yumruklarını sıkarak kardeşinin üzerine yürüdü:

"İnanmıyor musun? İnanmıyor musun? Andrey, milyonlarca kişilik bir ordunun önderiyle konuşurken ayağa kalk. Gülüyorsun, inanmıyor musun bana? Bana böyle bir makine yok mu diyorsun? Andrey, sana yemin ediyorum: Bu makine yüzünden mahvolacaksın."

"Hop," dedi kardeşi, "Volodya'yı uyandıracaksın."

"Senin Volodya'nın içine tüküreyim. Biliyorum, biliyorum senin planlarını. Sen benim kızımı Volodya'ya vermek istiyorsun. Yeni bir soy yaratmak istiyorsun. Benim kızım kuluçka makinesi değil. Onu alamayacak-

sın. Onu Volodya'ya vermem. Kendi ellerimle boğarım onu."

Duraksadı ve gözünün kıyısında başlayan seğirmeyle birlikte ellerini ceketinin cebine sokup dışarı fırlayan göbeğini kaldırarak, sinsi bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Yanılıyorsun birader! Kendi kendini kandırıyorsun. Ha-ha, sefil. Volodya'nın seni sevdiğini, çünkü Volodya'nın yeni insan olduğunu sanıyorsun. Yağma yok Andreyciğim, yağma yok... Olay öyle değil Andreyciğim, öyle değil... Çok başka."

"Ne peki?" diye sordu Andrey sertçe.

"Sadece yaşlanıyorsun Andreyciğim! Sadece bir erkek çocuk gerekiyor sana. Sadece babalık hisleri duyuyorsun. Aile ebedidir Andrey! Yeni dünyanın bir tek futbol sahasında tanınmış, pek bilinmeyen bir delikanlı olarak simgelenmesi – saçmalık..."

Volodya başını kaldırdı.

"Selam sana yeniçağın Edison'ı!" diye haykırdı İvan. "Heyyo!" ve görkemli bir şekilde eğilerek selam verdi.

Volodya sessizce bakıyordu ona. İvan kahkahalar atıyordu.

"Ne oldu Edison? Sen de inanmıyor musun 'Ofelya' diye bir şey olduğuna?"

"İvan Petroviç, sizi Kanatçikova tatil yerine göndermek lazım," dedi Volodya esneyerek.

Andrey kısa bir kişneme kopardı.

O zaman vaiz yastığı yere fırlattı.

"Küstahlar!" diye haykırdı. Biraz duraksadıktan sonra: "Andrey! Buna seyirci mi kalacaksın? Neden evlatlığının kardeşine hakaret etmesine göz yumuyorsun?"

Bu sırada İvan kardeşinin gözlerine bakmıyor, sadece camdaki ışıltıyı görüyordu.

"İvan," dedi Andrey. "Senden bir daha bana gelmemeni rica ediyorum. Sen deli değilsin. Hayvansın."

Bölüm 3

Yeni vaizle ilgili konuşmalar oluyordu.

(Dedikodu birahanelerden evlere sıçramıştı, kara oluklardan geçip ortak mutfaklara varmıştı – sabahları el yüz yıkama, gazocaklarının yakılma vaktinde, pişen sütü izleyen insanlar ve musluktan akan suyla yıkananlar kaynatmaya başlamıştı.)

Dedikodu kurumlara, huzurevlerine, pazaryerine sızdı.

İsimsiz bir yurttaşın, Yakimanka'da, bir tahsildarın düğününe gittiğine (yurttaşın melon şapkalı, silik, kuşkulu biri olduğu belirtiliyordu ayrıntı olarak – İvan Babiçev'den başkası olamazdı) ve kutlamanın zirvesinde ortaya çıkıp kendini tanıtarak yeni evlilere yönelik bir konuşma yapmak için izin istediğine dair bir hikâye uydurulmuştu. Şöyle demiş:

"Birbirinizi sevmeniz gerekmez. Birleşmeniz gerekmez. Damat, gelini terk et! Sevginiz size ne fayda getirecek? Kendi düşmanınızı getireceksiniz dünyaya. Sizi yiyip bitirecek."

Damat hemen kavgaya atılmış. Gelin düşüp bayılmış. Misafir çok gücenip uzaklaşmış ve şölen masasında duran bütün şişelerdeki şarabın suya dönüştüğü görülmüş.

Şaşkınlık verici başka bir hikâye daha uydurulmuştu.

Çok gürültülü bir yerden (bazıları Kuznetski Köprüsü'nün yanındaki Neglinniy diyordu, bazıları da Strastniy Manastırı'nın yanındaki Tvorskaya) bir otomobil geçiyormuş, içinde de dizlerinin üstünde bir çanta olan, kırmızı yanaklı, tombul, ağırbaşlı bir yurttaş oturuyormuş.

Kaldırımdaki kalabalığın arasında da şu ünlü kişi, İvan varmış. Oradan geçen ağabeyini görünce, aracın yoluna çıkmış, kollarını bostan korkuluğu gibi ya da bir atı ürkütmeye çalışan biri gibi kaldırmış. Şoför zar zor yavaşlamış. Sinyal vermiş, ağır ağır ilerlemeyi sürdürmüş, ama korkuluk yoldan çıkmamış.

"Dur!" diye haykırmış var gücüyle adam. "Dur komiser. Dur, yabancı çocuk hırsızı!"

Ve şoförün fren yapmaktan başka çaresi kalmamış. Trafik durmuş. Az kalsın bir sürü araba bir öndekinin üstüne çıkarak uçacakmış, bir otobüs de korna çala çala durmuş, hepsi karman çorman olmuş, fil lastiklerini indirip geri çekilmeye razı olmuşlar...

Köprünün üzerinde kollarını açmış duran adam sessizlik istemiş.

Herkes de susmuş.

"Kardeş," demiş adam. "Neden sen otomobille geziyorsun da, ben yürüyorum? Aç kapıyı, kenara çekil, beni de al yanına. Bana da yaraşmıyor yürümek. Sen öndersin, ama ben de önderim."

Ve gerçekten de, bu sözlerini duyanlar dört bir yanına toplanmış, otobüsten inmiş birileri, başkaları çevredeki

birahanelerden çıkmış – ve o, otomobilde oturan kardeşse, otomobilde olduğu için daha da heybetli görünerek ayağa kalkınca, karşısında canlı bir barikat görmüş.

Karşısındaki manzara öyle korkunçmuş ki, sanki o sırada arabadan inip şoförün arkasından onlara, caddeye boylu boyunca bir sütun gibi yayılmış olan o barikata doğru yürüse...

İvan'ı da, o sırada omuzlarına almışlar: Yandaş kalabalığının üzerinde yükselerek, sallanmış, düşmüş, kalkmış; melon şapkası ensesine inmiş ve iri, temiz, yorgun bir insan alnı ortaya çıkmış.

Ve kardeşi, hainin göbeğine kadar çıkan pantolonundan tutup onu aşağı indirmiş. Öylece milislere teslim etmiş.

"GPU'ya!" demiş.[1]

Büyülü sözcük söylenir söylenmez, herkes silkinip uyuşukluktan kurtulmuş: Frenler ışıldamış, tekerlekler dönmeye başlamış, kapılar şırak diye kapanmış ve uyuşukluk halinden önce başlamış olan bütün bu hareketler kaldıkları yerden devam etmiş.

İvan on gün tutuklu kalmış.

Özgürlüğüne kavuştuğu zaman, içki arkadaşları ona sokakta, kardeşi tarafından çok tuhaf koşullar altında tutuklanmasının doğru olup olmadığını sormuşlar. Kahkaha atmış.

"Yalan bu. Efsane. Beni sırf sarhoşum diye attılar içeri. Sanıyorum, çoktandır gözlüyorlardı beni. Ama, tabii, artık böyle efsaneler yazılıyor olması iyi. Bir çağın sonu,

1 Devlet Polis Teşkilatı (GPU, Gosudarstvennoye Politiçeskoye Upravleniye), 6 Şubat 1922'de casuslukla, karşıdevrimcilikle ve çetecilikle mücadele için kuruldu. (ç.n.)

bir geçiş zamanı da kendi efsane ve söylentilerine ihtiyaç duyar. Böyle bir söylentinin kahramanı olmaktan mutlu oldum doğrusu. Bir efsane daha olacak: 'Ofelya' adını taşıyan bir makine hakkında... Çağ dudaklarında benim adımla ölüyor. Ben de bunun için çabalıyorum."

Onu sürgünle tehdit edip bırakmışlardı.

GPU'yu nasıl suçlayabilirdi?

"Siz kendinizi kral mı ilan ettiniz?" diye sormuştu soru yargıcı.

"Evet... Bayağıların kralı."

"Ne demek bu?"

"Baksanıza, insanların büyük bir kısmının gözünü açıyorum..."

"Neye gözlerini açıyorsunuz?"

"Lanetlenmiş olduklarını anlamaları gerek."

"İnsanların büyük bir kısmı, dediniz. Bu kısımla kimi kastediyorsunuz?"

"Sizin sessiz olarak adlandırdıklarınızın hepsini. Sessiz bir mizacı olanları. İzin verin, daha ayrıntılı açıklayayım."

"Müteşekkir olurum."

"...bana göre bir dizi insani duygu imha ediliyor..."

"Örneğin? Hangi hisler..."

"...merhamet, şefkat, gurur, kıskançlık, sevgi – kısacası, çağı sona erdiren insanın ruhunu oluşturan duyguların neredeyse hepsi. Sosyalizm çağı eski duygulanımın yerine insan ruhuna yeni bir şekil getiriyor."

"Evet efendim."

"Beni anladığınızı görüyorum. Kıskançlık yılanının soktuğu komünist kovuşturmaya uğruyor. Merhametli komünist de kovuşturmaya uğruyor. Merhamet çiçeği,

hırs kertenkelesi, kıskançlık yılanı – bu flora ve fauna yeni insanın hayatından kovulmalıdır.

...beni affedin, gördüğünüz gibi biraz renkli konuşuyorum: Size cafcaflı geliyor mu söylediklerim? Güçlük çekiyor musunuz? Tebrik ederim. Su mu? Hayır, su istemem... Renkli konuşmayı severim...

...intihar etmiş bir komsomolun mezarının, ara sıra çelenklerle ve ayrıca, mücadele arkadaşlarının lanetleriyle süslendiğini biliyoruz. Yeni dünyanın insanı şöyle diyor: İntihar dekadan bir eylemdir. Eski dünyanın insanıysa şöyle derdi: Onurunu kurtarmak için hayatına son vermesi gerekir. Böylece, yeni insanın kendini şairlerin ve tarihin ilham perisinin ta kendisinin övdüğü, eski duyguları hor görmeye zorladığını görüyoruz. İşte görüyorsunuz efendim. Bu duyguların son bir geçit törenini yapmak istiyorum..."

"Bu sizin duygu komplosu olarak adlandırdığınız şey mi?"

"Evet. Bu duygu komplosu, başında da ben varım."

"Devam edin."

"Evet. Çevremde bir topluluk oluşturmak istedim... Beni anlıyor musunuz?

...siz de biliyorsunuz ki, eski duyguların harika şeyler olduğu kabul edilebilir. Bir kadına ya da vatana duyulan büyük aşklar örneğin. Az şey mi! Kabul edin ki, bu hatıralardan bazısı bugüne dek hep heyecan vermiştir. Doğru değil mi? İşte benim istediğim de...

...bilirsiniz, elektrik lambasının beklenmedik bir biçimde karardığı olur. Söndü, dersiniz. Ve bu sönen lamba sarsılırsa, tekrar parıldar ve bir süre daha yandığı olur. Lambanın içinde bir kaza olmuştur. Tungsten telleri

kırılmıştır ve kırık yerlerin temas etmesiyle lamba hayata döner. Kısa, yapay, açıkça sönmeye mahkûm bir yaşam – hummalı, aşırı gergin bir parıltı. Ardından karanlık basar, hayat geri gelmez ve karanlıkta sadece ölü, yanıp bitmiş teller sarsılır. Beni anlıyor musunuz? Ama kısa bir ışıltı muhteşem bir şey!

...sarsmak istiyorum...

...sönen çağın kalbini sarsmak istiyorum. Kırık yerler temas etsin diye kalp lambasını sarsmak...

...ve bir anlık muhteşem bir ışıltı yaratmak...

...oradan, sizin eski dünya dediğiniz yerden temsilciler bulmak istiyorum. Şu duygular var aklımda: Kıskançlık, kadınlara, onura yönelik sevgi. Size kanıtlamak için böyle bir aptal bulmak istiyorum: İşte, yoldaşlar, 'aptallık' denen insani halin temsilcisi budur.

...birçok karakter eski dünyanın komedisini sergilediler. Perde kapandı. Oyuncuların sahne önüne koşması ve son kupleleri şakıması gerekiyor. Onlarla seyirci salonu arasında aracı olmak istiyorum. Koroyu yönetmek ve sahneden son çıkan olmak istiyorum.

...eski insani tutkuların son geçit törenini tertipleme onuru bana düştü (...) maskelerin göz yarıklarından tarih ışıl ışıl bir bakışla bizi izliyor. Ve ben ona şunu göstermek istiyorum: İşte seven, işte onur düşkünü, işte gözü kara bir yiğit, işte sadık dost, işte zina yapan oğul – işte onlar, büyük duyguların sahipleri, bugün değersiz ve bayağı sayılanlar. Yok olup gitmeden, alay edilmeden önce son bir kez olsun, kendilerini en yoğun halleriyle sergilesinler.

...tuhaf bir konuşma duyuyorum. Usturadan bahsediyorlar. Gırtlağını kesen akılsız bir adamdan. O sırada bir kadının adı geçiyor. Adam ölmemiş, beceriksiz, boğazını

dikmişler – ve o da tekrar aynı yeri kesmiş. Kim bu? Gösterin onu, o bana lazım, onu arıyorum. Ve kadını arıyorum. Kadın, şeytani bir kadın ve adam, trajik sevgili. Ama nerede aramalı adamı? Sklifosovski Hastanesi'nde mi? Ya kadını? Kim o? Bir tezgâhtar mı? NEP spekülatörü olan kadın mı?

...kahramanları bulmakta zorlanıyorum...

...kahramanlar yok...

...başkalarının pencerelerine bakıyor, başkalarının merdivenlerini tırmanıyorum. Ara sıra yabancı gülüşlerin peşinden, bir kelebeğin peşinden koşan doğa bilimci gibi hoplaya zıplaya koşuyorum! Haykırmak istiyorum: 'Durun! O fundalık nasıl renkleniyor, gülüşünüzün dayanıksız ve düşüncesiz pervanesi nereden uçup geldi? Bu fundalık hangi duygudan? Hüznünüzün pembe yabangülü mü yoksa sığ hırsınızın frenküzümü mü? Durun! Bana lazımsınız...'

...çevremde bir sürü kişi toplamak istiyorum. Seçim yapabilmek ve aralarından en iyisini, en parlak olanını seçmek için, ikna etmek için olacak bu grup... bir duygu grubu.

...evet, bu komplo, dünya ölçeğinde barışçıl bir ayaklanma. Dünya Duygu Gösterisi.

...diyelim, kanlı canlı, yüzde yüz ikbal düşkünü birini buldum. Ona şöyle diyeceğim: 'Ortaya çık! Seni yıpratan şeyi göster onlara, onlara ikbal düşkünlüğünün ne olduğunu göster. Öyle şeyler yap ki şöyle desinler: *Ey, alçak ikbal düşkünü! Ey, güçlü ikbal düşkünü!*' Ya da, diyelim, şans eseri ideal bir düşüncesiz buldum. Ona da rica edeceğim: 'Ortaya çık, düşüncesizliğin gücünü göster, göster ki seyirciler somut bir şekilde görebilsin.'

...duyguların dehası ruhları ele geçirecek. Gururun dehası bir ruhu idare ediyor, bir başkasını merhamet dehası. Onları, bu cinleri serbest bırakmak ve arenaya çıkarmak istiyorum."

Sorgu yargıcı: "Peki herhangi birini bulmayı başardınız mı?"

İvan: "Uzun zaman seslendim, uzun zaman aradım. Bu çok güç bir şey. Belki de beni anlamıyorlar. Ama birini buldum."

Sorgu yargıcı: "Kim bu?"

İvan: "Siz onun sahibi olduğu duyguyla mı, yoksa adıyla mı ilgileniyorsunuz?"

Sorgu yargıcı: "Her ikisiyle de."

İvan: "Nikolay Kavalyerov. Kıskanç."

Bölüm 4

Aynadan uzaklaştılar.

Şimdi iki komik birlikte yürüyordu. Daha kısa ve şişman olanı diğerinden bir adım öndeydi. Bu İvan Babiçev'e has bir şeydi. Yol arkadaşıyla konuşurken, sürekli olarak arkasına bakması gerekiyordu. Eğer uzun bir cümle kurması gerekecek olursa (ve cümleleri hiçbir zaman kısa olmazdı), yüzü yol arkadaşına dönük bir halde yürürken karşıdan gelenlere çarpardı. O zaman hemen melon şapkasını çıkarır ve tumturaklı özürler dilerdi. Görgülü bir insandı. Yüzünde hep samimi bir gülümseme olurdu.

Gün son demlerindeydi. Mavi ceket giymiş, kırmızı yanaklı ve sakallı Çingene, omzuna kaldırdığı, saf bakırdan bir leğen taşıyordu. Gün Çingene'nin omzunda uzaklaşıyordu. Leğenin diski ışık ışık ve göz kamaştırıcıydı. Çingene ağır ağır yürüyor, leğen hafif hafif sallanıyordu ve diskin içinde gün dönüp duruyordu.

Yolcular onun arkasından bakıyordu.

Ve disk güneş gibi battı. Gün sona erdi.

Yolcular hemen bir birahaneye yöneldiler.

Kavalyerov İvan'a, malum şahsın onu evinden nasıl kovduğunu anlatıyordu. İsim vermedi. İvan da ona aynı şeyi anlattı: O da malum şahıs tarafından kovulmuştu.

"Siz de, büyük ihtimalle onu tanıyorsunuzdur. Herkes onu tanır. Kardeşimden bahsediyorum, Andrey Petroviç Babiçev. Duymuş muydunuz?"

Kavalyerov kızardı, gözlerini yere indirdi. Bir şey söylemedi.

"Bu açıdan kaderimiz benziyor, bizim dost olmamız lazım," dedi İvan gözlerinin içi gülerek. "Kavalyerov soyadını da sevdim ben: Hem şaşaalı hem de seviyesiz."

Kavalyerov şöyle düşündü: "Ben de hem şaşaalı hem de seviyesizim."

"Muhteşem bira!" diye bağırdı İvan. "Lehlerin bir deyişi vardı: Gözleri bira rengi. Güzel laf, değil mi?

...ama en önemlisi, bu malum kişi, kardeşim, kızımı kaçırdı...

...ondan öcümü alacağım.

...benim kızımı kaçırdı. Yani, tam anlamıyla kaçırmadı elbette. Öyle gözlerinizi iri iri açmayın Kavalyerov. Burnunuzu da biraz küçültseniz fena olmaz. Sizde bu kalın burun varken, sıradan bir küçük burjuva olarak mutlu olmak için bir kahraman kadar meşhur olmalısınız. Kıza ahlaki baskı yaptı. Ama bunun için onu dava edebilir miyim? Savcıya gideyim, öyle mi? Kız beni terk etti. Ben artık Andrey'i, onun yanında yaşayan o alçak kadar suçlamıyorum."

Volodya'dan bahsediyordu.

Kavalyerov'un büyük ayak parmakları utançtan kıpır kıpırdı.

"...bu delikanlı bana hayatı rezil etti. Keşke, futbol oynarken böbreklerini patlatsalardı! Andrey her konuda

onu dinliyor. O çocuk, görüyorsun ya, yeni insan! Çocuk Valya'nın mutsuz olduğunu, çünkü benim, babasının deli olduğunu ve (o alçak) benim sistematik bir şekilde onu delirttiğimi söyledi. Alçak! Birlikte Valya'nın aklını çeldiler. O da kaçtı. Kız arkadaşlarından biri onu yanına aldı.

...bu arkadaşına lanetler okudum. Yemek borusuyla kalınbağırsağının birbiriyle yer değiştirmesini diledim. Öyle bir manzarayı getirebiliyor musunuz gözlerinizin önüne? Bu da kalın kafalılar meclisi oldu hani...

...kadın bizim kültürümüzün en iyi, en güzel, en saf ışığıdır. Kadın cinsinin özünü aradım. Bütün kadınsal nitelikleri kendinde toplayan birini aradım. Kadın niteliklerinin dölünü aradım. Kadın, eski dünyanın şanıydı. Bu kadınsı prensiple parıldamak istedim. Biz öleceğiz, Kavalyerov. Kadını başımın üzerinde bir meşale gibi taşımak isterdim. Kadının çağımızla birlikte söneceğini düşündüm. Bin yıllar mezar çukurunun yanında duruyor. Çukura makineler, dökme demir parçaları, pervaneler, vidalar, yaylar yuvarlanmış... Karanlık, kapkaranlık bir çukur. Ve çukurda çürümüş odunlar, fosforesans saçan mantarlar, küf ışıldıyor. Bunlar bizim duygularımız! Bütün bunlar duygularımızdan, ruhlarımızın çiçeklenişinden kalanlar. Yeni insan çukura giriyor, araştırıyor, içinde geziniyor, ona gerekli olanı seçiyor – ona hangi makine parçası, hangi somun uygun gelirse onu seçiyor, ama küfü çiğniyor, ışığını söndürüyor. Bu çukurda benzersiz bir duyguyla çiçeklenecek olan kadını bulmayı hayal ettim. Eğreltiotunun mucizevi çiçeklenişiyle. Bizim demirimizi çalmak için gelen yeni insan ürksün, elini çeksin, ona küf gibi görünen ışıkla körleşen gözlerini kapasın diye.

...bu özü buldum. Yanımda. Valya'yı. Valya'nın ölen asrın üzerinde parıldadığını, onun büyük mezarlığa giden yolunu aydınlattığını düşündüm. Ama yanılmışım. Uçup gitti. Eski asrın başucundan ayrıldı. Kadının bizim olduğunu, şefkat ve sevginin sadece bizim olduğunu düşündüm, ama işte... yanılmışım. Ve işte yeryüzünün son hayalperesti olarak, çukurun kıyısında, yaralı bir yarasa gibi dolanıyorum..."

Kavalyerov düşündü: "Valya'yı onlardan kurtaracağım." Çitin çiçeklendiği o ara sokakta olup bitenlere tanık olduğunu söylemek istedi. Ama nedense bunu yapmadı.

"Bizim kaderimiz birbirine benziyor," diye devam etti İvan. "Elinizi verin bana. İşte. Sizi tebrik ediyorum. Sizi görmekten çok mutluluk duydum genç adam. Kadeh kaldıralım. Demek sizi kovdular Kavalyerov? Anlatsanıza, anlatsanıza. Fakat zaten anlatmıştınız. Çok önemli biri mi sizi def etti? Adını vermek istemiyor musunuz? Olur. Bu adamdan çok mu nefret ediyorsunuz?"

Kavalyerov başını sallıyor.

"Ah, sizi nasıl da anlıyorum, canım! Siz, anladığım kadarıyla, varlıklı bir adamın iktidarına karşı küstahlık etmişsiniz. Sözümü kesmeyin. Bahsi geçen adamın her şeyinden nefret etmişsiniz. Kuşkusuz, onun sizi incittiğine inanıyorsunuz. Sözümü kesmeyin. İçin.

...siz onun gelişiminize engel olduğuna, size ait olanı elinizden aldığına, size göre, sizin sözünüz geçmesi gerekirken onunkinin geçtiğine inanıyorsunuz. Ve öfkeden kuduruyorsunuz..."

Orkestra dumanın içinde uçuyor. Kemancının solgun yüzü kemanın üzerine yaslanmış.

"Keman kemancıya benziyor," diyor İvan. "Ahşap bir frak giymiş küçük bir kemancı bu. Duyuyor musunuz? Ahşap şarkı söylüyor. Ahşabın sesini duyuyor musunuz? Orkestradaki ahşap türlü seslerle şarkı söyler. Ama ne kadar rezil çalıyorlar! Tanrım, ne kadar rezil çalıyorlar!"

Müzisyenlere döndü.

"Elinizde davul mu var sanıyorsunuz? Davul partisyonu çaldığınızı mı düşünüyorsunuz? Hayır, müzik tanrısı yumrukluyor sizi.

...dostum, kıskançlık bizi yutacak. Önümüzdeki çağı kıskanıyoruz. İsterseniz, işte yaşlılık kıskançlığı. İşte ilk kez yaşlanan insan neslinin kıskançlığı. Kıskançlık hakkında konuşalım. Bana bira verin..."

Geniş bir pencerenin kıyısında oturuyorlardı.

Yine yağmur yağıyordu. Akşam olmuştu. Şehir, sanki Cardiff[1] kömüründen oyulmuş gibi ışıldıyordu. İnsanlar burunlarını yapıştırıp Samotek'in[2] camından içeri bakıyordu.

"...evet, kıskançlık. Burada bir dram sahneleniyor olmalı, tarih tiyatrosunun o büyük dramlarından biri, insanda gözyaşı, heyecan, merhamet ve öfke uyandırması gereken dramlardan biri. Siz, kendiniz fark etmeseniz bile, tarihsel misyonun taşıyıcılarından biri olmuşsunuz. Siz, deyim yerindeyse, bir pıhtısınız. Siz can çekişen çağın kan dolaşımındaki kıskançlık pıhtısısınız. Can çekişen çağ yerine gelecek çağı kıskanıyor."

"Benim ne yapmam lazım?" diye sordu Kavalyerov.

"Canım, bu noktada ya uzlaşmak... ya da skandal çıkarmak gerekir. Ya da bir şamata çıkarıp gitmek.

1 İngiltere'nin önemli sanayi bölgelerinden, kültür hayatı canlı bir şehir. (ç.n.)

2 Birahane adını aynı adı taşıyan caddeden alıyor. (ç.n.)

Dedikleri gibi, çarpın kapıyı. En önemlisi şu: Şamatalı bir şekilde gidin. Tarihin çirkin suratında bir yara izi bırakın – parıl parıl olun, lanet olsun! Zaten size engel olurlar. Mücadele etmeden teslim olmayın... Size çocukluğumdan bir hikâye anlatmak istiyorum...

...bir balo düzenlenmişti. Çocuklar bir piyes sahneliyorlardı, büyük misafir odasında özel olarak hazırlanmış bir sahnede bale yapılacaktı. Ve küçük bir kız... hayal edebiliyor musunuz? – öyle tipik bir genç kız, on iki yaşında, kısa elbisesinin altında incecik bacakları olan, pembe, atlas, fırfırlı bir elbise giymiş –yani, bilirsiniz, fırfırlı yakası, kurdeleleriyle, 'aslanağzı' denen çiçeğe benzeyen; güzel, kibirli, şımarık, lüleleri sallanan bir kız–, işte o balonun korosunda böyle bir kız vardı. Kraliçeydi. Ne isterse yapıyordu, herkes hayrandı ona, her şey ondan yayılıyor, her şey ona doğru sürükleniyordu. Herkesten iyi şarkı söylüyor, dans ediyor, sıçrıyor, oyunlar uyduruyordu. En iyi hediyeler ona geliyordu, en iyi şekerler, çiçekler, portakallar, övgüler... Ben de on üç yaşındaydım, lisedeydim. Beni gölgede bıraktı. Fakat ben de heyecanlara alışkındım, ben de tapınmalarla şımartılmıştım. Sınıfta da başı ben çekerdim, örnek öğrenciydim. Kendimi tutamadım. Kızı koridorda yakalayıp patakladım, kurdelelerini kopardım, lülelerini karman çorman ettim, güzel yüzünü tırmaladım. Ensesinden tutup alnını birkaç kez sütuna çarptım. O sırada o kızı hayatımdan çok seviyordum, tapıyordum ona – ve var gücümle nefret ediyorum. Ahunun buklelerini yolarken, onu rezil ettiğimi, onun pembeliğini, ışıltısını dağıttığımı düşünüyordum ve herkesin izin verdiği bir hatayı düzelttiğimi sanıyordum. Ama öyle değildi. Utanan ben oldum. Oradan kovuldum. Yine de, canım, bütün akşam beni

konuştular; balolarını mahvettim; o ahunun göründüğü her yerde benden bahsettiler... İşte ilk kez böyle tanıdım kıskançlığı. Kıskançlığın kalbi yakışı korkunç oluyor. Kıskanmak çok ağır bir şey! Kıskançlık insanın boğazını felç gibi sıkıyor, insanın gözlerini yuvalarından oynatıyor. Onu, yakaladığım kurbanı orada, koridorda paralarken, gözlerimden yaşlar boşanıyordu, boğulur gibi oluyordum – ve atlasa dokundukça ürpermeme rağmen, yine de muhteşem giysisini parçaladım. Bu atlas hem dudakları hem dişleri kamaştırıyordu sanki. Bilirsiniz, öyle bir atlas, halis atlas – bilirsiniz, ona dokunmak insanın omurgasını, bütün sinir sistemini titretir, yüzde kasılmalara yol açar! İşte rezil kızı korumak için bütün güçler bana karşı ayaklanmıştı. Kamaşma, fundalıklarda ve bıçaklarda gizlenen o zehir, misafir odasındaki öylesine büyüleyici, masum görünen elbisesinden, göze çok hoş görünen atlastan, onun pembe renginden kaynaklanmıştı. Zorbalığımı gerçekleştirirken birtakım çığlıklar atmış mıydım, hatırlamıyorum. Şöyle fısıldamış olabilirim: 'İşte sana intikam! Yoluma çıkma! Bana ait olabilecek bir şeyin üstüne oturma...'

...beni dikkatle dinlediniz mi? Bir benzetme yapmak istiyorum. Çağın mücadelesi geliyor aklıma. Kuşkusuz, ilk bakışta karşılaştırma basit görünüyor. Ama beni anlıyor musunuz? Kıskançlıktan bahsediyorum."

Orkestra gösterisini bitirmişti.

"Oh, Tanrıya şükür," dedi İvan. "Sustular. Viyolonsele baksanıza. Onu ellerine aldıkları sırada sadece azıcık ışıldıyordu. Ona uzun zaman işkence ettiler. Şimdi ıslanmış gibi parlıyor – hemen canlandı viyolonsel. Fikirlerimi yazmak lazım, Kavalyerov. Ben konuşmuyorum – sözlerimi mermer üzerine kazıyorum. Doğru değil mi?..

...canım, bizler rekortmendik, bizler de tapınmalarla şımartıldık, biz de orada üstün olmaya alıştık... kendi yerimizde... Nerede kendi yerimiz?.. Orada, sönen çağda. Ah, yükselen dünya ne de güzel! Ah, bizi almadıkları bayram nasıl da ışıl ışıl! Her şey oradan, yeni çağdan çıkıyor, her şey ona yöneliyor, en iyi ödül ve heyecanları o topluyor. Onu seviyorum, bu dünyayı, bana yaklaşan bu dünyayı hayattan çok seviyorum, ona tapıyorum ve var gücümle nefret ediyorum ondan! Boğulur gibi oluyorum, gözlerimden iri iri gözyaşları akıyor, ama ellerimi onun giysisine geçirmek, giysisini parçalamak istiyorum. Yoluma çıkma! Bana ait olan şeyin üstüne oturma...

...öç almamız gerek bizim. Hem sizin hem benim –bizim gibi binlercesi var– öç almamız gerek. Kavalyerov, düşman her zaman yel değirmeni olarak görünmez. Bazen de, yel değirmeni yerine koymak istenen şey, bir düşman, fatih, kayıp ve ölüm getiren şeydi. Kavalyerov, sizin düşmanınız gerçek bir düşman. Ondan öç alın. İnanın bana, bir vaveyla koparıp gideceğiz. Yeni dünyanın kibrini kıracağız. Dış kapının mandalı değiliz. Biz de tarihin gözdeleri olmuştuk.

...hakkınızda konuşmalarını sağlayın Kavalyerov. Besbelli: Her şey yok olacak, her şeyin yazgısı belli, çıkış yok – öleceksiniz, kalın burun! Aşağılamalar gitgide artacak, her gün bir düşman süslü püslü bir genç gibi serpilecek. Öleceğiz: Bu besbelli. O yüzden kendi ölümünüzü süsleyin, onu havai fişeklerle güzelleştirin, sizi sıkan giysinizi yırtıp atın, öyle bir veda edin ki sizin 'elveda'nız asırlarca duyulsun."

Kavalyerov şöyle düşündü: "Aklımı okuyor."

"Sizi incittiler mi? Sizi kovdular mı?"

"Beni çok incittiler," dedi ateşli bir şekilde Kavalyerov, "uzun süre aşağıladılar."

"Kim incitti sizi? Çağın seçkinlerinden biri mi?"

"Kardeşiniz," diye bağırmak istedi Kavalyerov, "sizi inciten kişinin ta kendisi." Ama sustu.

"Şansınız var. Siz fatihinizi şahsen tanıyorsunuz. Somut bir düşmanınız var. Benim de öyle."

"Ne yapmam lazım?"

"Şansınız var. Sizin kendi ödeşmeniz, size annelik etmiş olan çağ adına yapılacak ödeşmeyle birleştirilebilir."

"Ne yapmam lazım?"

"Onu öldürün. Arkanızda asrın kiralık katili diye saygın bir hatıra kalsın. Düşmanınızı iki çağın eşiğinde kıstırın. Böbürleniyor, o artık oraya varmış, o artık bir deha, yeni dünyanın eşiğinde bir fermanla dolanan bir Eros, o artık burnunu dikmiş havaya, sizi görmüyor – burnuna bir veda yumruğu indirin. Sizin için dua ediyorum. Ve ben (İvan maşrapayı kaldırdı), ve ben de düşmanımı mahvedeceğim. 'Ofelya'ya içelim Kavalyerov. Bu benim intikam silahım."

Kavalyerov asıl haberi vermek için ağzını açtı: Bizim düşmanımız ortak, ben kardeşinizi öldüreyim diye dua ediyorsunuz siz – ama tek kelime söylemedi, çünkü masalarına bir adam yanaşmış, İvan'ı, hemen ve soru sormadan onunla gitmeye davet etmişti. İvan tutuklanmıştı, neden tutuklandığı bir önceki bölümden biliniyor.

"Hoşça kal canım," dedi İvan, "beni Golgota'ya[1] götürüyorlar. Kızıma gidin (Kavalyerov'un belleğinde ışıl ışıl

1 İsa'nın çarmıha gerildiği yer. Rusçaya İbranice adıyla geçmiş, Latince Calvaria olarak biliniyor. Türkçede Golgota ve İngilizceden aktarılan Golgotha olarak anılıyor. (ç.n.)

duran ara sokağın adını söyledi), gidin ve onu kollayın. Siz, eğer böyle bir yaradılış bizi değiştirecek olursa, geriye tek bir yol kaldığını göz önünde bulundurun: intikam."

Birasını yuvarladı ve gizemli adamın önüne geçip gitti.

Giderken ziyaretçilere göz kırptı, gülücükler saçtı, klarnetin borusuna bir göz attı ve tam kapıda geri dönüp şapkasını öne uzattığı elinde tutarak, şu dizeleri okudu:

Ne bir Alman şarlatanım
Ne de adam aldatanım
Ben ılımlı Sovyet hokkabaz
Ben çağdaş bir sihirbaz

Bölüm 5

"Neye gülüyorsun? Uyumak istediğimi mi sanıyorsun?" diye sordu Volodya.

"Ya, gülmüyorum. Öksürüyorum."

Ve Volodya sandalyeye ulaşmadan uyumaya başlamıştı bile.

Gençler erkenden yorulmuştu. Yaşlı olansa –Andrey Babiçev– bir devdi. Gündüz boyunca ve gece yarısına dek çalışırdı. Andrey masaya yumruğunu vurdu. Lambanın üzerindeki abajur, demliğin üzerindeki kapak gibi sallandı, ama diğeri uyuyordu. Abajur titredi. Andrey hatırladı: James Watt, buharla titreyen demlik kapağına bakıyor.

Ünlü efsane. Ünlü resim.[1]

James Watt buhar makinesini icat etti.

"Ne icat ediyorsun James Wattçığım? Sen hangi makineyi icat edeceksin Volodya? Doğanın hangi yeni sırrını keşfedeceksin sen, yeni insan?"

---

1 Marcus Stone'un (1840-1921), *Genç James Watt Buharla Oynuyor* adlı yağlıboya resmi. Resimde, Watt sofrada çaydanlığın buharını incelerken görülüyor. (ç.n.)

Ve burada Andrey Babiçev'in kendi kendine konuşması başlıyordu. Kısa bir süreliğine çalışmayı bırakıyor ve uyuyana bakarak, düşünüyordu:

"Acaba İvan haklı olabilir mi? Belki de, ben sıradan bir küçük burjuvayım sadece ve aile fikrine sıcak bakıyorum. Neden o benim için değerli; çocukluk yıllarından beri benimle yaşadığı için mi, ona alıştım, onu oğul gibi sevdim? Sırf bu yüzden mi? Nasıl oluyor bu? Ya eğer o aptalın tekiyse? Uğruna yaşadığım şey, onda toplanmış. Şanslıyım. Yeni insanlığın hayatı uzakta. Buna inanıyorum. Ve bana mutluluk veriyor. İşte bana böylesine yakın uyudu, benim muhteşem yeni dünyam. Yeni dünya benim evimde yaşıyor. Ona gönülden bağlıyım. Oğul? Destek? Asrı sona erdiren? Doğru değil! Bu gerekli değil bana! Yüksek bir yatakta, yastıkların üzerinde ölmek istemiyorum. Şunu biliyorum: Benim son nefesim ailenin değil, kitlenin malı. Saçma! Biz o yeni dünyaya nasıl özen gösteriyorsak, ben de öyle özen gösteriyorum ona. Ve o benim için değerli, somutlaşmış bir umut gibi. Eğer onun hakkında yanılmışsam, eğer yeni değil, benden farklı değilse onu kovarım, çünkü hâlâ eskinin bağrında duruyorum ve daha çıkmadım. Onu kovarım o zaman: Bana oğul lazım değil, ben baba değilim, o da oğul değil, biz aile değiliz. Ben ona inanan biriyim, o da inancı haklı çıkaran biri.

Biz aile değil, insanlığız.

Yani, bu ne demek? Yani, babalık sevgisi gibi insani bir duygu yok mu edilmeli? Neden seviyor o beni, o yeni olan? Yani, orada, yeni dünyada da, oğulla baba arasında sevgi tomurcukları olacak mı? O zaman bayram etmeye hakkım var; o zaman onu hem oğul hem de yeni insan olarak sevmeye hakkım var. İvan, İvan, senin komplon

anlamsız. Bütün duygular kaybolmuyor. Boşuna kuduruyorsun sen İvan! Bazı şeyler kalıyor."

Çok eskiden, derin vadiye çökmüş karanlık bir gece vakti, dizleri yıldızlarda, yıldızları çalılıklardan ürkülerek koşuyordu iki kişi: komiser ve delikanlı. Delikanlı komiseri kurtarmıştı. Komiser kocaman, delikanlı küçücüktü. Gören, bir devin yere sine sine kaçtığını düşünür, çocuğun da devin eli olduğunu sanırdı.

Sonsuza dek birleşmişlerdi.

Delikanlı devin yanında yaşadı, büyüdü, serpildi, komsomol oldu ve üniversiteye gitti. Demiryolu işçileriyle dolu bir kasabada doğmuştu, hat teknisyeninin oğluydu.

Yoldaşları onu severdi, yetişkinler onu severdi. Ara sıra herkesin hoşuna gitmekten huzursuz olurdu – bu bazen ona haksız ve yanlış bir şeymiş gibi gelirdi. Yoldaşlık duygusu çok güçlüydü. Birtakım dengeler için kaygılanır ve yeteneklerin dağıtımı konusunda doğanın yaptığı haksızlıkları düzeltmeye çalışırken, ara sıra insanların üzerinde bıraktığı izlenimin gücünü azaltmak amacıyla kurnazlığa bile başvurur, kendi parıltısını bastırmaya çalışırdı.

Daha az başarılı yaşıtlarını adanmışlıkları, özveriye hazır olmaları nedeniyle, her birinde dikkat çekici özellik ve yetenekler bularak ateşli dostluk gösterileriyle ödüllendirmek isterdi. Onun bulunduğu ortam yoldaşları rekabete iterdi.

"İnsanların neden öfkelendiği ya da gücendiği üzerine düşündüm," dedi. "Böyle insanlarda zaman kavramı yok. Teknikle tanışık değiller. Zaman, aslında teknik bir kavram. Eğer herkes teknisyen olsaydı, o zaman hınç,

bencillik ve bütün zayıf duygular ortadan kalkardı. Gülüyor musun? Anlasana: Zayıf duygulardan kurtulmak için zamanı kavramak lazım. Sözgelimi, gücenme, bir saat ya da bir yıl sürebilir. Bir yıla akılları eriyor. Ama bin yıla erişemiyorlar. Kadranda sadece üç-dört bölüm görüyorlar, sürünüyorlar, saplanıyorlar... Nereye gidebilirler! Bütün kadranı kucaklayamıyorlar. Yani sonuçta: Onlara bir kadran olduğunu söylemeyi denesen bile sana inanmazlar!"

"Peki, neden sadece zayıf duygular? Yüksek duygular zaten kısa sürüyor. Ya yüce gönüllülük?"

"Görüyorsun ya. Bak, beni dinle. Yüce gönüllülükte belli bir haklılık var... teknik bir haklılık. Gülme. Evet, evet. Hayır, gerçekten... Ben, sanırım, karıştırdım. Beni şaşırtıyorsun. Hayır, bekle! Devrim oldu... ama, nasıl? Kuşkusuz, çok acımasızca. Ha! Ama neyin peşine düştü? Yüce gönüllülükle yapıldı, değil mi? İyi oldu – bütün kadran için... Değil mi? İki bölümlük aralığa değil, kadranın bütün çemberinde gücenmeli... O zaman gaddarlık ve yüce gönüllülük arasında fark olmaz. O zaman tek bir şey olur: Zaman. Tarihin mantığı, deyim yerindeyse, demirdendir. Ve tarih ile aman aynı şey, birbirinin kopyasıdır. Gülme, Andrey Petroviç. Ben şöyle diyorum: İnsanın başlıca duygusu zaman kavrayışı olmalıdır."

Ayrıca şunu da söyledi:

"Burjuva dünyasının kibrini kıracağım. Onlar bizimle alay ediyor. Eskiler vır vır ediyor: Nerede sizin mühendisleriniz, cerrahlarınız, profesörleriniz, ressamlarınız? Büyük bir yoldaş grubu, yüz kadar insan topluyorum. Bir birlik oluşturacağız. Burjuva dünyasının kibrini kırmak için. Benim övündüğümü mü sanıyorsun? Hiçbir

şey anlamıyorsun. Duygularıma hiç kapılmam. Biz vahşi hayvanlar gibi çalışacağız. Göreceksin. Önümüzde eğilecekler. Ve Valya da bu birlikte yer alacak."

Uyandı.

"Bir düş gördüm," diye sırıttı, "güya Valya'cıkla birlikte çatıda oturmuş teleskopla Ay'a bakıyormuşuz."

"Nasıl? Ya? Teleskopla mı?"

"Ben de şöyle diyorum ona: 'İşte orada, aşağıda, *felaket denizinde*.' O da bana soruyor: 'Şehadet denizi mi?'"

O yılın baharında Volodya kısa bir süre için babasını görmeye Murom'a gitti. Babası Murom lokomotif tamirhanesinde çalışıyordu. Ayrı kaldıkları iki günden sonra, üçüncü günün gecesi Andrey eve dönüyordu. Bir kavşağı dönerken şoför yavaşladı, farları yaktı ve Andrey duvarın dibinde yatan bir adam gördü.

Andrey mazgalın üzerinde yatanı görünce orada bulunmayan kişiyi hatırladı. Bu hatıra yüzünden şoföre doğru eğilip oradan uzaklaşmayı emretti. "Aralarında ortak bir şey yok!" diye bağırıyordu neredeyse Andrey. Gerçekten de yerde yatanla orada olmayan arasında bir benzerlik yoktu. O sadece Volodya'yı canlı bir şekilde gözlerinin önüne getiriyordu. Şunu düşünüyordu: "Ya bir şey olur da Volodya böyle acınası bir hale düşmeye mecbur kalırsa." Ve basit bir aptallık yaptı, duyarlılığının coşmasına izin verdi. Araç durdu.

Nikolay Kavalyerov yerden kaldırıldı, saçma sözlerine kulak verildi.

Andrey onu evine götürdü, üçüncü kata çıkardı ve Volodya'nın kanepesine yatırdı, ona yatak yaptı ve üzerine bir battaniye örttü; o da yanağında ızgaranın

çapraz iziyle sırtüstü yattı. Ev sahibi hayırsever bir şekilde uykuya daldı: Kanepe boş kalmamıştı.

Aynı gece, teleskopa genç bir adamın asıldığını gördü düşünde.

Bölüm 6

Anyoçka Prokopoviç'in odasında enfes bir yatak vardı – pahalı, koyu vişne rengi vernikle kaplanmış ahşaptan yapılma, sırt koyma yerinin iç tarafında aynalı kemerleri olan bir yatak.

Anyoçka'nın kocası, geride kalmış bir yılın çok sakin bir günü, halk şenliği sırasında, müzik sesleri ve ortalığa saçılan konfetiler arasında, ahşap bir köprünün üzerine tırmanıp piyango biletini göstererek, amirinden enfes bir yatağa sahip olma hakkı için bir makbuz aldı. Yatağı at arabasıyla getirdiler. Delikanlılar ıslık çaldı. Mavi gök sarsılan aynalı kemerlerde yansıdı, sanki bir çift güzel göz yavaşça açılıp kapanıyordu.

Aile yaşadı dağıldı – yatak bütün dertleri gördü geçirdi.

Artık Kavalyerov yatağın arkasında bir köşede yaşıyor.

Anyoçka'ya gidip şöyle demişti:

"Şu köşe için size ayda otuz ruble ödeyebilirim."

Anyoçka, uzun uzun gülümseyerek, kabul etmişti.

Çıkıp gidebileceği bir yer yoktu. Bir önceki odasına yeni bir kiracı iyice yerleşmişti. Kavalyerov korkunç karyolasını dört rubleye satmıştı ve karyola iniltileriyle birlikte onu terk etmişti.

Anyoçka'nın yatağı bir orga benziyordu. Odanın yarısını kaplıyordu. Tepesi tavanın alacakaranlığında kayboluyordu.

Kavalyerov şöyle düşünüyordu:

"Çocuk olsaydım, Anyoçka'nın küçük oğlu – ne kadar şiirsel, büyülü hikâyeler yaratırdı çocuk aklım, böylesine tuhaf bir eşyanın manzarasına teslim olmuş bir haldeyken! Artık yetişkinim ve ancak genel hatları görüyorum, ancak birtakım ayrıntıları yakalayabiliyorum, ama o zaman olmuş olsaydı...

...ama o zaman, ne uzaklıklara, ne ölçeklere, ne zamana, ne ağırlığa, ne yerçekimine boyun eğmeksizin, yaylı şiltenin çerçevesiyle yatağın kenarı arasındaki boşlukta oluşan koridorlarda emeklerdim; artık bana ölçme kabından daha büyük görünmeyen sütunlar arasında saklanırdım; hayali mancınıklar olurdu bariyerlerinde ve battaniyenin yumuşak, insanı yutan zemininde kaçan düşmanlara, dağılan kuvvetlere ateş ederdim; aynadan kemerin altında, yeni okuduğum bir romandaki kral gibi elçileri kabul ederdim; oymaların üzerinde fantastik bir yolculuğa çıkardım –gitgide daha yukarı, daha yukarı– erosların ayaklarına ve sırtlarına basarak, Buda'nın heykeline tırmanır gibi tırmanırdım üzerine, onu bir bakışla kucaklayamadan ve son kavisten, baş döndüren bir yükseklikten, korkunç bir uçuruma, yastıkların buzdan uçurumuna düşerdim..."

İvan Babiçev, Kavalyerov'u yeşil çayırda götürüyor... Ayaklarının altında yabani hindibalar uçuşuyor,

süzülüyor – ve onların yüzüşü sıcağın dinamik bir tasviri... Sıcaktan rengi sararıyor Babiçev'in. Bütün yüz sararıyor, sıcak sanki yüzünün bir maskesini çıkarıyor.

"Buraya!" diye emir veriyor.

Çevre rengârenk.

Viranelerden geçiyorlar, çitlerin kıyısından ilerliyorlar; çitlerin ardında köpekler havlıyor, zincirlerini şakırdatıyor. Kavalyerov ıslık çalıyor, köpeği kışkırtıyor – ama her şey mümkün: Birden bir şey yoldan çıkabilir, zincir kopar ve köpek çitin üzerinden atlar – ve bu yüzden kışkırtıcının midesinin dibinde bir yerde korku kapsülleri eriyor.

Yolcular, neredeyse küçük kırmızı evlerin, bahçelerin tepesinde duruyormuş gibi görünen yeşil bir yokuştan kaçıyorlar. Kavalyerov burayı tanımıyor ve hatta önünde Krestovski Kuleleri'ni görünce, yönünü şaşırıyor. Lokomotif ıslıkları, demiryolu şakırtıları geliyor uzaktan.

"Size makinemi göstereceğim," dedi İvan Kavalyerov'a bakarak. "Bir çimdik atın kendinize... öyle... bir daha... bir daha... Rüya değil miymiş? Değil miymiş? Hatırlasanıza: Uyumadınız. Hatırlasanıza: Her şey olağan bir şekilde oldu, sizinle viranelerin içinden geçtik, hiç kurumayan su birikintisi ışıldıyordu, parmaklığa çömlekler asılmıştı; hatırlasanıza dostum, yoldaki çöplükte, hendeklerdeki çitlerin dibinde enfes şeyler görünüyordu: Örneğin, baksanıza –bir kitap yaprağı–, eğilin, bakın, rüzgâr alıp götürmemiş onu daha. Baksanıza: *Taras Bulba* için yapılmış bir illüstrasyon, tanıdınız mı? Belki, şuraya atılmış bir yiyecek paketinden düşmüştür yaprak buraya. Devam edelim – şu da ne? Hendekte ebedi, geleneksel bir pabuç mu var? Ona ilgi göstermeye değmez – bu çok akademik bir metruk imge! İlerde – bir şişe... durun, hâlâ dolu, ama

yarın bir at arabası tekerleği ezer onu ve eğer bizden sonra başka herhangi bir hayalperest bizim yolumuzdan geçecek olursa, ünlü şişe camını, ünlü kırıkları, yazarların çöpün ve metrukun içinde birdenbire alev alma ve yalnız yolcuya türlü seraplar gördürme özelliği yüzünden övdüğü kırıkları seyretmekten büyük mutluluk duyacaktır... Gözlemleyin, dostum, gözlemleyin... İşte düğmeler, kasnaklar, işte bir sargı parçası, işte taşlaşmış insan dışkılarından Babil kuleleri... Kısacası, dostum – sıradan bir çöplük rölyefi... Unutmayın. Hepsi çok basit. Ve ben sizi, makinemi göstermek üzere getirdim. Çimdik atın kendinize. Öyle. Yani, uyku değilmiş değil mi? Tamam, iyi. Ama sonra –sonra ne olacağını da biliyorum– siz, keyfinizin kaçtığını, çok sıcak olduğunu, belki de, sıcak, yorgunluk ve bu tür şeyler yüzünden size öyle geldiğini söyleyeceksiniz. Hayır, dostum, oldukça normal bir halde olduğunuzu doğrulamanızı talep ediyorum. Şimdi göreceğiniz şey, sizi çok ciddi bir şekilde sersemletebilir."

Kavalyerov doğruladı:

"Çok normal bir haldeyim."

Ve orada bir çit, tahtadan, alçak bir çit vardı.

"Orada," dedi İvan. "Bekleyin. Oturalım. İşte orada, oluğun altına. Size diyorum: Benim hayalim makinelerin makinesiydi, evrensel makine. Mükemmel bir araç düşündüm, yüz farklı işlevi bir araya toplayacak tek bir küçük aygıt hayal ettim. Evet, dostum. Harika, soylu bir hedef. Bu yüzden fanatik oldum: Tekniğin mastodonunu[1] ehlileştirmek, onu uysal, evcil kılmak düşüncesine kapıldım... İnsana böyle bir kaldıraç vermek, kapı sürgüsü gibi alışılmış bir şey olacaktı..."

1 Bir mamut türü. (ç.n.)

"Mekanikten hiç anlamam," dedi Kavalyerov, "makinelerden korkarım..."

"Ve başardım. Beni dinleyin Kavalyerov. Böyle bir makine icat ettim."

(Çiti işaret etti ve yine de, kül rengi, sıradan tahtaların ardında herhangi bir sır olmadığını düşünmek mümkündü.)

"Dağları patlatabilir. Uçabilir. Ağırlık kaldırabilir. Maden çıkarabilir. Mutfak ocağının, çocuk arabasının, uzak menzilli topun yerini alabilir... Bu mekanik dehasının ta kendisi..."

"Niye gülüyorsunuz İvan Petroviç?"

(İvan kaş göz işareti yapıyordu.)

"Çiçek açıyorum. Bunu yapmadan bahsedemiyorum ondan, yoksa kalbim kaynar sudaki yumurta gibi hop hop ediyor. Dinleyin beni. Ona yüzlerce hünerimi kattım. Her şeyi yapabilecek bir makine icat ettim. Anlıyor musunuz? Şimdi göreceksiniz, ama..."

Ayağa kalktı ve elini Kavalyerov'un omzuna koyarak, gösterişli bir şekilde şöyle dedi:

"Ama bunları yapmasını yasakladım. Enfes bir gün, kendi çağımdan öç almak için bana doğaüstü bir olanak verildiğini anladım. Makineyi bozdum. Kasten. Aslen."

Mutlu mutlu gülüyordu.

"Hayır Kavalyerov, büyük bir tatmin elde edeceksiniz. Tekniğin en büyük yaratısını insani duygularla işe yaramaz hale getirdim! Makineyi lekeledim. Kafatasımda duran o beyni, büyüleyici bir makine düşünmüş olan beynimi bana veren asrımdan öç aldım... Kime bırakacaktım onu? Yeni dünyaya mı? Bizi yemek gibi çiğniyorlar – boa yılanı tavşanı nasıl etkisi altına alıyorsa, on dokuzuncu

asrı öyle etkiliyorlar... Bizi yutup sindiriyorlar. Yararı olanı yutuyorlar, zararı olanı atıyorlar... Duygularımızı atıyorlar, tekniğimizi yutuyorlar! Duygularımızın öcünü alıyorum. Makinemi almıyorlar, beni kullanmıyorlar, benim beynimi yutmuyorlar... Benim makinem yeni asrı mutlu edebilirdi, hemen, daha ilk günden, tekniğin serpilmesini sağlayabilirdi. Ama işte – almıyorlar onu! Benim makinem – ölen asrın doğan asra çekeceği göz kamaştırıcı bir nah. Onu gördükleri zaman ağızları sulanacak. Makine –bir düşünün– onların idolü, makine... ve birden... ve birden en iyi makine bir yalan, bayağılık, hissi bir alçaklık! Gidelim... size göstereceğim... O, her şeyi yapabiliyor – şimdi bizim romanslarımızı söylüyor, eski asrın aptal romanslarını söylüyor ve eski asır çiçek topluyor. Seviyor, kıskanıyor, ağlıyor, düş görüyor... Ben yaptım onu. Geleceğin insanlarının bu tanrısına, makineye güldüm. Ve ona aşk ve umutsuzluktan aklını kaybetmiş bir kızın adını verdim, yani Ofelya'nın adını... En insani, en duygulandırıcı ismi..."

İvan, Kavalyerov'u peşinden sürükledi.

İvan, Kavalyerov'a parıl parıl parlayan, ne eksik ne fazla iki gülleye benzeyen arka tarafını sergileyerek gözünü bir yarığa dayadı. Ya sıcak, alışılmadık biçimde ücra olan ıssızlık, manzaranın Moskova için beklenmedik biçimde yeni olması gerçekten etkilemişti onu, ya da yorgunluk etkisini gösteriyordu, her koşulda, ıssız yerde tek başına ve meşru şehir gürültüsünden uzakta kalan Kavalyerov bir seraba, sözlü bir halüsinasyona kaptırmıştı kendini. Sanki yarığın ötesinde biriyle konuşan İvan'ın sesini duyar gibi oldu. Ardından İvan geri çekildi. Kavalyerov da öyle yaptı, İvan'dan oldukça uzak duruyor olsa da, sanki

korku karşıdaki ağaçların arasında bir yerde saklanmıştı ve ikisini bir yandan çektiği bir iple tutuyordu.

"Kim ıslık çalıyor?" diye korku dolu bir sesle haykırdı Kavalyerov.

Tiz ıslık her yeri sardı. Kavalyerov bir anda, sanki cereyandan çıkmak ister gibi yüzünü avuçlarının arasına alarak geri döndü. İvan çitten ayrılıp –yeri döve döve– Kavalyerov'a doğru koştu, ıslık peşinden uçuyordu, sanki İvan koşmuyordu da, göz kamaştırıcı bir ıslık ışınına takılmış bir halde kayıyordu.

Kavalyerov, İvan'ın, "Ondan korkuyorum! Ondan korkuyorum!" diyen nefesi tıkanmış fısıltısını duydu.

El ele tutuşarak, yukarıdan aşağı, çöpe atılmış eski bir koşum takımı sandıkları için üzerine bastıkları bir berduşun küfürleri eşliğinde koşmaya başladılar...

Uykusundan olan berduş bir tümseğin üzerinde oturmuş, otları karıştırıyor, taş aranıyordu. Bir sokağa gizlendiler.

"Korkuyorum ondan," dedi hızlı hızlı İvan. "Benden nefret ediyor... Beni değiştirdi... Beni öldürecek..."

Kendine gelen Kavalyerov, tabansızlığından utanmıştı. Kaçmaya başlayan İvan'ı gördüğü zaman, neden ürktüğünü de görür gibi olduğunu, ama tam olarak ayırt edemediğini hatırladı.

"Baksanıza," dedi, "bu ne saçmalık böyle! Veledin teki iki herife ıslık çalıyor. Gördüm ben. Çocuk çitin orada göründü ve ıslık çaldı... Tabii ya, çocuktu..."

"Size söylemiştim," diye gülümsedi İvan, "türlü türlü açıklamalar aramaya başlayacağınızı söylemiştim. Sizden rica etmiştim: Kendinizi iyi bir çimdikleyin."

Bir tartışma başladı. İvan zar zor bulabildiği birahaneye yöneldi. Kavalyerov'u davet etmedi. Diğeri yolu bilmediğinden, tramvay ziline kulak kesilerek dolanmaya başladı. Ama daha ilk köşede, ters tarafa yönelip birahaneye geri döndü. İvan onu gülerek ve bir sandalyeyi gösteren eliyle karşıladı.

"Peki, söylesenize," deyiverdi Kavalyerov. "Yanıt verin bana, neden hem bana hem kendinize eziyet ediyorsunuz? Neden kandırıyorsunuz bizi? Sonuçta ortada bir makine yok! Böyle bir makine olamaz da! Bu yalan ve saçmalık! Neden ikimize de hakaret ediyorsunuz?"

Kavalyerov yorgun argın oturdu sandalyeye.

"Dinleyin, Kavalyerov. Kendinize bir bira söyleyin ve ben de size hikâyeyi anlatayım. Dinleyin."

İKİ KARDEŞİN KARŞILAŞMALARININ HİKÂYESİ

...İnşaat iskeleleri "Çeyreklik"in büyüyen narin iskeletini çevreliyordu.

İskele gibi iskele: kirişler, kalaslar, merdivenler, geçitler, ara geçitler; tenteler – ama dibinde toplanmış kalabalıktakiler çeşit çeşit karaktere ve göze sahipti. Birçok açıdan birbirine benzeyen şekilde gülümsüyordu insanlar. Bazısı sadeleştirmeye heveslenip: İnşaat gölgelenmiş, dedi. Birisi şuna dikkat çekti:

"Tahta yapı çok yükseğe çıkmaya uygun değil. Göz yükseklere çıkarılmış kalastan hoşlanmaz. İskele yapının heybetini küçültüyor. En yüksek direk kolayca yok olmaya meyilli görünüyor. Böylesine muazzam bir ağaç ne olursa olsun nazik. Akla hemen yangın fikri geliyor."

Bir başkası şöyle haykırdı:

"Diğer yandan –baksanıza!– paralel barı tel gibi germişler. Gitar, tastamam gitar!"

Buna karşılık bir önceki şunu belirtti:

"Tamam işte, ben de ahşabın ne kadar nazik olduğunu belirtmiştim. Onu müzik için kullanmak nasipmiş."

O zaman alaycı bir ses karıştı araya:

"Ya bakır? Sözgelimi, ben, sadece bakır çalgıları kabul ediyorum."

Öğrenci tahtaların yerleştirilmesinde kimsenin dikkat çekmediği aritmetiği görüyordu, ama çarpı işaretlerinin kime ait olduğunu ve eşittir işaretinin nereye konacağını hesaplayamıyordu: Benzerlik bir anda kayboluyordu, sarsak bir benzerlikti.

"Troya Kuşatması," diye düşündü şair. "Kuşatma kuleleri."

Ve benzetme müzisyenlerin ortaya çıkmasıyla destek buldu. Kornolarının arkasına saklanarak tahta bir hendeğe, inşaatın dibine yayıldılar.

Gece karanlığı çökmüştü, beyaz ve küre biçimli fenerler, bezleri alışılmadık bir şekilde kızartıyordu, tahta iskelelerin altındaki çöküntüler ölümcül karanlıklar içindeydi. Sallanan fenerlerin zincirleri şakırdıyordu. Sanki gölge kaşlarını indirip kaldırıyordu. Fenerlerin çevresinde böcekler uçuşup can veriyordu. Fenerlerin çevre evlerden alıp inşaata taşıdığı konturlar, uzaklarda, o yöndeki pencerelerde yanıp sönüyordu ve o zaman (o vakte dek rüzgârla durmaksızın salınan fener) çalkantılı bir şekilde iskeleti canlandırıyor, her şey hareketleniyordu – ve üç katlı bir yelkenli gibi, yapıdaki kalabalığa süzülüyordu.

Yapının temelindeki tahtaların üzerinden yürüyüp tahtanın üzerinde durdu Andrey Babiçev. Orada kendi

kendine bir kürsü inşa etmişti. Hatibin hem merdiveni, hem podyumu, hem korkuluğu, hem arkasında göz kamaştırıcı kara bir fonu ve hem de doğruca ona çevrilmiş bir ışığı vardı. Öyle çok ışık vuruyordu ki üzerine, en uzaktaki seyirciler bile başkanın masasındaki sürahinin içindeki suyun seviyesini rahatça görüyorlardı.

Babiçev kalabalığın üzerinde, tenekeden yapılmış gibi alaca bulaca ve parıltılı bir halde, bir pilli bebek gibi hareket ediyordu. Bir konuşma yapması bekleniyordu. Aşağıda, kendiliğinden oluşan korunakta, aktörler bir temsile hazırlanıyordu. Kalabalığın göremediği, anlayamadığı bir obua tatlı tatlı inlemeye başladı. Ve davulun ışığın şiddetinden bakırlaşmış olan, kalabalığa dönük yüzü anlaşılmaz bir hal aldı. Tahta oyukta süsleniyordu aktörler. Yukarıdan geçenlerin her adımı onların tepesindeki tahtaları oynatıyor ve bir talaş bulutu yayıyordu.

Kürsüde Babiçev'in görünmesi halkı heyecanlandırdı. Onu takdimci sanmışlardı. Aşırı dinç, maksatlı, teatral bir görünümü vardı.

"Şişko! Baksanıza amma şişko!" diye bağırdı kalabalıktan biri.

"Bravo!" sesleri duyuldu dört bir yandan.

Ama başkanlardan biri, "Yoldaş Babiçev'e söz veriyoruz," dedi ve şaka ardında iz bırakmadan yok oldu. Bir sürü insan parmak ucunda yükseldi. Dikkat kesildi herkes. Ve herkes hoşnut oldu. Babiçev'i görmekten iki nedenle hoşnut olmuştular: Birincisi, ünlü biriydi ve ikincisi, şişmandı. Şişmanlık ünlü bir kişiyi onlardan biri kılıyordu. Babiçev'i alkışladılar. Alkışların yarısı onun şişmanlığınaydı. O da bir konuşma yaptı.

"Çeyreklik"in çalışmalarını içeriğini özetledi: Şu kadar ve şu kadar yemek, şöyle kapasite, şöyle besin değeri yüzdesi ve komünal beslenme için şu seçenekler.

Çocukların beslenmesinden de bahsetti, "Çeyreklik"te çocuk bölümü olacağından, süt lapalarının bilimsel bir şekilde hazırlanacağından, çocukların büyümesinden, omurgadan, kansızlıktan bahsetti. Her hatip gibi, o da uzaklara, önündeki dinleyici kitlesinden öteye bakıyordu ve bu yüzden konuşmasının sonuna dek, aşağıda, kürsünün altında olup bitenlere kayıtsız kaldı. Ama bu arada melon şapkalı biri öndeki dinleyicilerin ilgisini çoktan çekmişti bile – onlar hatibi dinlemiyorlar, neşeyle, çok sakin bir görünümü olan adamın davranışlarıyla ilgileniyorlardı. Gerçekten de, adam kalabalıktan ayrılmayı, kürsüye geçişi sınırlayan ipin arkasına geçmeyi göze almıştı; gerçekten de, özel biri gibi duruyordu, birtakım hakları olduğunu sergiliyordu, ya gerçekten ona ait olan ya da kendinden menkul hakları olduğunu... Sırtı topluluğa dönük bir halde, ipe yaslandı, daha doğrusu ipin üzerine kısmen oturdu, kıçı ipin üzerinde duruyordu ve eğer ip koparsa tam bir kargaşa olur diye kaygılanmadan, aşırı sakin bir görünümle, tadını çıkararak, ipte sallandı.

Belki hatibi dinliyordu ya da belki, aktörleri gözlüyordu. Barfikslerin ardında balerinlerin giysileri parlayıp sönüyordu, tahtanın aralığından çeşit çeşit gülünç suratlar görünüyordu.

Ve... Evet! Zaten asıl önemlisi neydi? Zaten tuhaf bir adamdı bu, bir yastıkla gelmişti. Büyük, sarı kılıfı olan, eski, üzerinde bir sürü başın yatmış olduğu bir yastık getirmiş ve ipe yerleşince, yastığı yere bırakmıştı – yastık yanında bir domuz gibi oturuyordu.

Ve hatip konuşmasını bitirince, bir elindeki mendille dudaklarını silip diğer eliyle sürahiden su doldururken, alkışlar yavaşça kesildi ve topluluk aktörleri dinleyip seyretmeye hazırlanarak, ilgisini yeniden toplarken, yastıklı adam kıçını ipten kaldırdı, kısa boyuyla doğruldu, yastık tutan elini uzattı ve gür bir sesle haykırdı:

"Yoldaşlar! Söz istiyorum!"

O zaman hatip, kardeşi İvan'ı gördü. Yumruklarını sıktı. Kardeşi İvan kürsüye çıkan merdivenleri tırmanmaya davranmıştı. Ağır ağır çıktı. Başkanlardan biri bariyere doğru koştu. El kol hareketleri ve sesiyle yabancıyı durdurabilirdi, ama kolu havada asılı kaldı ve sanki yabancının basamaklarda attığı adımları sayar gibi, kolu sarsıla sarsıla alçaldı.

"Bir... iki... beş... bu..."

"Bu hipnoz!" diye bir çığlık koptu kalabalıkta.

Kim olduğu bilinmeyen kişiyse yastığı kenarından sürükleyerek ilerliyordu. Ve işte kürsünün üzerindeydi. Ünlü pilli bebek kara fonda göründü. Kara tahtayla kararmıştı fon. O kadar kararmıştı ki, insanlar üzerinde tebeşirle çizilmiş çizgiler olduğunu sandı – çizgiler ışıldıyordu gözlerde. Pilli bebek duraksadı.

"Yastık!" diye fısıldadı kalabalık.

Ve yabancı konuştu:

"Yoldaşlar! Sizden en önemli dayanağınızı almak istiyorlar: evinizi ve ocağınızı. Devrimin atları, kara merdivenlerde gürleyerek, çocuklarımızın ve kedilerimizin üstüne basarak, bizim seçtiğimiz fayans ve tuğlaları kırarak, mutfaklarınıza baskın yapıyor. Ey kadınlar, sizin gurur ve şanınız olan ocaklarınız tehdit altında! Devrimin filleri mutfağınızı, annenizin ve karınızın mutfağını yerle bir etmek istiyor!

...neler anlattı o? Sizin tencerelerinizle, kaplarınızla, sessizliğinizle, çocuklarınızın ağzına emzik koyma hakkınızla alay etti... Size ne olmanızı söylüyor? Sizin kalbinizden neyi söküp atmak istiyor? Aile evinizi – yuvanızı, sevgili yuvanızı! Tarihin vahşi vadilerindeki serserilere döndürmek istiyor sizleri. Ey kadınlar, sizin çorbanıza tükürüyor. Anneler, küçük çocuklarınızın küçücük yüzlerinden size olan benzerliği silmeyi hayal ediyor – kutsal, muhteşem aile benzerliğini. Sizin köşe bucağınıza giriyor, mutfak raflarının üzerinde sıçan gibi dolanıyor, yatak altlarına, gömlek içlerine, koltuk altı tüylerinize sokuluyor. Cehenneme gönderin onu!.. İşte yastık. Yastık kralıyım ben. Ona şöyle söyleyin: Her birimiz kendi yastığımızda uyumak istiyoruz. Bizim yastıklarımıza el sürme! Daha tüyü bitmemiş, tavuk tüyü gibi kızıl başlarımız bu yastıklarda yattı, geceleri onların üzerinde verdik aşk öpücüklerimizi, onların üzerinde öldük – ve kimi öldürdüysek, onların üzerinde öldürdük. Yastıklarımıza dokunma! Bize seslenme! Bizi çağırma, baştan çıkarma bizi! Bizim sevme, nefret etme, umut etme, ağlama, üzülme ve rica etme yeteneğimizin yerine ne koyabilirsin?.. İşte yastık. Armamız. Bayrağımız. İşte yastık. Mermiler takılıp kalıyor yastığa. Yastıkla boğacağız seni..."

Konuşması kesildi. Yine de çok şey söylemiş sayılırdı. Onu son cümlesinde yakaladılar ve cümleyi kolunu büker gibi arkasında büktüler. Gafil avlandı, birden ürktü ve ürkmesinin sebebi de bağırdığı kişinin, ses çıkarmadan durmuş, dinliyor olmasıydı. Bütün sahne bir temsil sanılabilirdi. Çoğu kimse de öyle sanıyordu. Zaten aktörlerin çoğu halkın içinden çıkar. Ahşap ambardan gerçek aktörler fışkırıyordu. Evet, balerin tahtaların arasından tam bir

kelebek gibi çıkmıştı! Palyaço maymun kılığıyla kürsüye tırmanmış, tek eliyle parmaklığa tutunmuş, diğer eline tuhaf bir müzik aleti almıştı – üç küçük zili olan uzun bir boruydu bu; ve maymun kılığındaki, kızıl peruk takmış birinden her şey beklenebileceğinden, bu boruyla büyülü bir şeyler çıkarabileceği izlenimi doğuyordu kolayca. Frak giymiş birisi kürsüye fırladı, koşuşturan aktörleri durdurdu, bu alışılmadık hatibi görmeye yöneldi. Zaten aktörler de aynı şeyi düşünmüşlerdi, konsere katılmaya davet edilen varyetecilerden birinin, böyle bir oyun düşünüp yastıkla geldiğini, konuşmacıyla tartışmaya giriştiğini, şimdi de kendi numarasına başlayacağını düşünmüşlerdi. Ama hayır. Korkuyla aptal borudan kaydı eksantrik! Bir kargaşa başladı. Ama yabancının kalabalığa gür bir sesle saçtığı sözcükler heyecan uyandırmamıştı. Tersine, adamın konuşması kasıtlı bir şey, bir varyete oyunu sanılmıştı; işte burada başlayan sessizlik bir sürü şapkanın altındaki saçları diken diken etti.

"Niye bana öyle bakıyorsun?" diye sordu adamcağız yastığı düşürerek.

Devin sesini (kimse kardeş kardeşe konuştuklarını bilmiyordu), devin kısa çığlığını bütün meydan, pencereler, kapılar duydu, yataklarında doğruldu ihtiyarlar.

"Neyle mücadele ediyorsun, alçak?" diye soruyordu dev. Yüzü kasılmıştı. Sanki, bu yüz bir şarap tulumuymuş gibi, her yerinden –burnundan, dudaklarından, kulaklarından, gözlerinden– sıcak bir sıvı fışkırıyor ve herkes korkudan gözlerini kapıyordu... Ama bunu dev söylememişti. Çevresindeki tahtalar, beton, çiviler, çizgiler, formüller ete kemiğe bürünüp söylüyordu. Onların öfkesi devinkini emmişti.

Ama kardeşi İvan geri çekilmedi (hatta herkes şunu bekliyordu: Geri çekilecek, geri çekilecek, yastığının üzerine oturacak) – tersine: Birden güçlendi, dikeldi, bariyere doğru koştu, elini gözlerine siper yaptı ve seslendi:

"Neredesin? Seni bekliyorum! Ofelya!"

Rüzgâr esti. Bu arada, hiç kesilmeyen rüzgâr fenerleri sürekli sallıyordu. Orada bulunanlar gölgelerin birleşip dağılırken aldığı şekillere (kareler, pisagor üçgenleri, hipokrat hilalleri) alışmıştı artık –üç katlı bir yelkenliye benzeyen yapı demirlerinden kurtulup kalabalığa yaklaşıyordu–, birçoğuna sırtını döndüren, birçoğuna başını eğdiren yeni sağanak, her zamanki hoşnutsuzlukla karşılanmıştı ve hemen de unutulacaktı, eğer...

Ve sonradan şöyle anlattılar: O başlarının üzerinden uçup geçmiş, arkadan fırlayıp gelmişti.

Kalabalığın üzerine dev bir yelkenli süzüldü, ahşap gıcırtısıyla, rüzgâr uğultusuyla ve uçan kara gövdesiyle –bir tiramola gibi– yüksek kirişe vurdu, çırpındı, feneri kırdı...

"Korktun mu birader?" diye sordu İvan. "Bunu ben yaptım. Onu iskelenin üzerine göndereceğim. Senin inşaatını parçalayacak. Vidalar sökülecek, somunlar düşecek, beton çatlayacak, cüzamlı bir beden gibi. İyi mi? Her şey yıkılır. Senin her rakamını yararsız çiçeklere dönüştürecek. İşte, Andrey birader, ben bunu yapabiliyorum..."

"İvan, sen ağır hastasın. Saçmalıyorsun, İvan," dedi kendisinden bir gök gürültüsü beklenen kişi, tatlı ve içten bir sesle. "Kimden bahsediyorsun? Kim bu 'o' dediğin? Hiçbir şey görmüyorum! Benim rakamlarımı çiçeğe çeviren kim? Rüzgâr feneri savurdu sadece, o da kirişe çarpıp kırıldı. İvan, İvan..."

Ve kardeşi, ellerini uzatarak İvan'a doğru adım attı. Ama diğeri ondan kaçtı.

"Bak!" diye bağırdı elini kaldırarak. "Hayır, oraya bakmıyorsun... İşte-işte... daha sola... Görüyor musun? Kirişte oturan şey? Görüyor musun? Bir su iç. Yoldaş Babiçev'e su getirin... Orada, sırığın üzerine konan ne? Görüyor musun?!! İnanıyor musun?!! Korkuyor musun?!!"

"Gölge bu!" dedi Andrey. "Kardeşim, bu sadece gölge. Gidelim buradan. Seni götüreyim. Bak konser başlıyor. Aktörler toplanmış. Halk bekliyor. Gidelim Vanya, gidelim."

"Gölge, ha? Bu gölge değil Andreyciğim. Bu senin güldüğün makine... Sırıkta oturan benim, Andreyciğim, ben, eski dünya, benim asrım oturuyor orada. Benim asrımın beyni, Andreyciğim, hem şarkı hem formül yaratabilen beyin. Senin mahvetmek istediğin düşlerle dolu beyin."

İvan elini kaldırıp çığlık attı:

"Git, Ofelya! Seni gönderiyorum!"

Ve, kirişin üzerinde oturan şey, parıldayarak döndü, bir kuş gibi kanat çırptı, ayağını yere vurdu ve tahtaların arasındaki karanlıkta gözden kayboldu.

Bir panik, yığılma başladı, insanlar feryat ederek koşuşuyordu. Ama o tangırdayarak tahtaların arasına daldı. Birden portakal rengi bir ışık saçarak tekrar göründü, ıslık çaldı –ele gelmez bir şekli vardı– ve ağırlıksız gölgesiyle, örümcek gibi, kalas kaosuna diklemesine tırmandı, tekrar bir uca çöktü, çevreye bakındı...

"Harekete geç, Ofelya! Harekete geç," diye bağırdı İvan kürsüye atılarak. "Duydun mu onun ocaktan bahsettiğini? Sana yapıyı yıkmanı emrediyorum..."

İnsanlar koşuyordu ve kaçışlarına bir kaçış bulutu, göğün fırtına füğü eşlik ediyordu.

"Çeyreklik" yıkıldı...

Anlatıcı sustu...

"...Ben, İvan Babiçev, yıkıntıların arasında dümdüz duran bir davula doğru güçlükle ilerledim. Ofelya, ezilmiş, ölmek üzere olan Andrey'i sürükleyerek yanıma koştu.

'Yastığı bana bırak, birader,' diye fısıldadı. 'Yastığın üzerinde ölmek istiyorum. Teslim oluyorum, İvan...'

Yastığı dizlerimin üstüne yerleştirdim, o da üzerine başını koydu.

'Biz kazandık Ofelya,' dedim."

Bölüm 7

Pazar sabahı İvan Babiçev, Kavalyerov'u ziyaret etti.

"Bugün size Valya'yı göstermek istiyorum," diye bildirdi gösterişli bir şekilde.

Yola koyuldular. Yolculuğun harikulade olduğu söylenebilirdi. Issız, şenlikli kentte yolculuk ediyorlardı. Teatr Meydanı'ndaki yoldan geçtiler. Ortalıkta neredeyse hiç hareket yoktu. Tverskoya'da yokuş mavileşti. Pazar sabahı, Moskova yazının en iyi manzaralarından biridir. Herhangi bir hareketlilikle bölünmeyen aydınlık, güneş doğar doğmaz nasılsa öyle kalmıştı. Böylece, ışık ve gölgenin geometrik düzlemleri üzerinde yürüdüler; daha doğrusu, stereoskopik bir bedenin içinden yürüdüler, çünkü ışık ve gölge sadece düzlemde değil, havada da kesişiyordu. Moskova Sovyeti'ne varmadan önce, kendilerini koyu bir gölgenin içinde buldular. Ama iki bina arasına bol miktarda ışık düşüyordu. Işık yoğundu, neredeyse katılaşmıştı, burada ışığın maddi bir şey olduğundan şüphe etmek zordu: Üzerinde taşıdığı toz, eterin salınımına karışabilirdi. Ve işte, Tvorskaya'yı Nikitskaya'yla birleştiren kavşak

orada. Durup çiçekli çitleri seyrettiler. Bir seradan içeri girdiler ve camlı geçitteki ahşap merdivenlerden çıktılar, geçit bakımsızdı, ama camların bolluğu yüzünden neşeli bir hali vardı ve bu camların parmaklıkları arasından gök görünüyordu.

Gök, gözlemciye göre farklı maviliklere ve uzaklıklara sahip şeritler haline gelmişti. Camların dörtte biri kırılmıştı. Seranın alt kısmına birtakım bitkilerin yeşil uçları sızmış, galerinin dış yüzeyini kaplamıştı. Burada her şey neşeli bir çocukluğu hatırlatıyordu. Böyle yerlerde ada tavşanlarının peşinden koşulurdu.

İvan kapıya yöneldi. Galeride üç kapı vardı. Sonuncuya gitti.

Kavalyerov yürürken yeşil dallardan birini koparmak istedi. Eline aldığı anda, dalla birlikte kenarda görünmeyen bir sistem de geldi ve bu sarmaşığı ya da şeytan bilir neyi hayata bağlayan bir tel inledi. (Sanki Moskova'da değil de, İtalya'daymış gibi...) Kavalyerov alnını cama dayadı ve taş duvarla çevrelenmiş avluyu gördü. Galeri iki ve üçüncü katın arasında, yüksek bir yerde bulunuyordu. Bu yükseklikte dururken (İtalya'da devam ediyordu) duvarın ötesindeki manzara gözlerinin önüne serildi; aşırı yeşil bir saha çıktı karşısına.

Eşikten geçerken, bir ses ve kahkaha duydu. O sahadan gelmişti bu sesler. Seslerden bir şey anlamadı, İvan onu çekiştirdi. Kapıyı çaldı. Bir, iki, üç kez...

"Kimseye yok," diye mırıldandı. "Kız orada artık..."

Kavalyerov'un aklı kırık camdan görünen çimenlikte kalmıştı. Neden böyle olmuştu? Aslında gözünün önünde ilginç bir şey olup bitmemişti. Kapıyı çalan İvan'a doğru dönerken, tek duyduğu hızlı hızlı yapılan birtakım

hareketlerin, bir jimnastik ritminin sesleriydi. Sıradan avlunun ardından çimenin yeşili göze tam anlamıyla hoş, tatlı ve serin görünüyordu. Büyük olasılıkla, ancak sonradan çimenin büyüleyiciliğinin onu ta başından güçlü bir şekilde etkilediğini kabul edebildi.

"Kız gitmiş!" diye yineledi Babiçev. "Affedersiniz..."

Ve o pencerelerden birinden bakarken, Kavalyerov aynı şeyi yapmak için tereddüt etmedi.

Onda çimen izlenimi bırakan şeyin, küçük, otla kaplanmış bir taşlık olduğu anlaşıldı. Yeşilin asıl gücü onun yanında dikilen yüksek, sık yapraklı ağaçlardan geliyordu. Bütün bu yeşillik evin kocaman, gizli duvarının altında ışıldıyordu. Kavalyerov yukarıdaki bir gözlemciydi. Gördüğü kadarıyla taşlık dardı. Yüksek bir gözlem noktasından görünen bütün ortam, taşlığın üzerine yığılmıştı. Mobilya dolu bir odadaki halı gibi duruyordu. Yabancı çatılar Kavalyerov'a sırlarını açmıştı. Doğal bir yükseklikteki yelkovanı, aşağıda kimsenin şüphe etmediği dinleme pencerelerini ve bir vakit çok yükseklere uçmuş ve oluklardan birine takılıp sonsuza dek orada kalmış plastik topu görüyordu. Anten kuşanmış binalar avludan basamaklarla dışarı uzanıyordu. Kilisenin kurşun kırmızısı tepesi, göğün ıssız aralığına denk geliyordu ve sanki o vakte dek uçuyormuş, ama Kavalyerov onu görememiş gibi duruyordu. Otuzuncu caddeden geçen tramvay direğinin manivelasını gördü ve uzak bir pencerede beliren başka bir gözlemci de, bir şey koklar ya da yerken, perspektifi çarpıtıp neredeyse o manivelanın üzerinde gibi göründü.

Ve başrolde taşlık vardı.

Aşağıya indiler. Avluyu taşlıktan, sıkıcı, ıssız avluyu gizemli çayırdan ayıran taş duvarda bir gedik belirdi.

Birkaç taş, fırından çıkarılmış ekmekler gibi yerinden çıkmıştı. Bu mazgaldan her şey görünüyordu. Güneş Kavalyerov'un tepesini ısıtıyordu. Sıçrama alıştırması yapanları gördüler. İki direk arasına bir ip gerilmişti. Havalanan delikanlı gövdesini, neredeyse kayar gibi, engele paralel bir şekilde uzatarak ipin yanından geçirdi – sanki atlamıyor, bir engelin üzerinden, bir dalganın üzerinden kayıyordu. Ve kayarken, ayaklarını tekme atar gibi oynatıp onları suyu iten bir yüzgeç gibi hareket ettirdi. Birkaç saniye yan yattı, çarpılmış yüzü baş aşağı uçarken ışıldadı ve hemen ardından Kavalyerov onu yerde dururken gördü, fakat yere çarparken, "aff" gibi bir ses çıkarmıştı – ne kesik bir solumaya ne de çimene çarpan topuğun sesine benzeyen bir ses.

İvan, Kavalyerov'un dirseğini çimdikledi.

"İşte o kız... baksanıza..." (Fısıltıyla.)

Herkes bağrışıp el çırpıyordu. Yarı çıplak atlayıcı, herhalde sporcu gösterişi yaparak tek ayağının üstünde seke seke kenara çekildi.

Volodya Makarov'du bu.

Kavalyerov şaşkındı. İçi utanç ve korkuyla dolmuştu. Gülerken, kocaman ışıldayan bir diş makinesi sergiliyordu Volodya.

Yukarıda, galeride, kapı tekrar çaldı. Kavalyerov döndü. Burada, duvarın kıyısında, dışarıyı gözetlerken yakalanmak çok aptalca olacaktı. Galeride biri yürüyordu. Pencereler yürüyeni parçalara ayırıyordu. Beden parçaları birbirinden bağımsız olarak hareket ediyordu. Optik bir yanılsama gerçekleşiyordu. Baş gövdeden öne geçiyordu. Kavalyerov bu başı tanımıştı. Galeriden Andrey Babiçev geçiyordu.

"Andrey Petroviç!" diye bağırıyordu çayırdan Valya. "Andrey Petroviç! Buraya! Buraya!"

Korkunç misafir kayboldu. Galeriden çıkıp çayıra giden yola girdi. Birtakım engeller Kavalyerov'un gözünden gizliyordu onu. Kaçma vakti gelmişti.

"Buraya! Buraya!" diye sesleniyordu Valya.

Kavalyerov görüyordu: Valya çayırda durmuş, bacaklarını açmış, sağlam bir şekilde yere basmıştı. Kızın üzerinde kara, kısa bir şort vardı, gözler önüne serilen yapılı bacakları kaslıydı. Çorapsız ayaklarına beyaz spor ayakkabılar giymişti; ve düz zemin üzerindeki ayakkabılar onun duruşunu daha da sağlam ve sıkı gösteriyordu – kadınsı değil, erkeksi ya da çocuksu bir duruşu vardı. Bacakları kirlenmiş, yanmış, parlamıştı. Havanın, güneşin, tümseklere, ota düşmenin ve darbelerin etkisiyle sık sık karşılaşan bu bacaklardaki sıyrıkların üzerinde eskiden açılan yara izleri balmumuna benzer kabuklarla kaplanmıştı ve dizleri portakal gibi pürtük pürtük olmuştu. Bacakların sahibinin yaşı ve dış görünümünün güzelliğine olan sessiz inancı ona bacakları konusunda kaygısız davranma hakkı tanıyordu: Bacaklarına bakmıyor, onlara özen göstermiyordu. Ama yukarıda, kara şortun altındaki bedenin saflığı ve yumuşaklığı, bu bacakların sahibinin olgunlaşıp bir kadın olduğu, kendine dikkat edip süslendiği –sıyrıklarının iyileştiği, yara kabuklarının düştüğü, yanıklarının geçip teninin bronzlaştığı– zaman ne kadar zarif biri olacağını gösteriyordu.

Kavalyerov mazgaldan geri çekildi ve duvar boyunca, omzunu taşa sürte sürte koşmaya başladı.

"Nereye gidiyorsunuz!" diye seslendi ona İvan. "Nereye kaçıyorsunuz, bekleyin!"

"Avazı çıktığı kadar bağırıyor! Duyacaklar!" diye korktu Kavalyerov. "Beni görecekler!"

Gerçekten de, duvarın ardında keskin bir sessizlik oldu. Birileri kulak kesildi. İvan, Kavalyerov'un peşinden geliyordu.

"Dinlesenize, canım... Gördünüz mü? Bu benim kardeşim! Gördünüz mü? Volodya, Valya... Hepsi! Bütün çete... Bekleyin, duvara tırmanıp küfredeceğim onlara... Değirmenci gibi kirlenmiş üzeriniz Kavalyerov!"

Kavalyerov içinden şöyle diyordu:

"Kardeşinizi şahsen tanıyorum. Beni ürküten bu. O size bahsetmiş olduğum önemli şahsiyet... Bizim kaderimiz birbirine benziyor. Siz kardeşinizi öldürebileceğimi söylemiştiniz... Ne yapacağım?.."

Taş duvarın üzerinde Valya oturuyordu.

"Baba!" diye bağırdı nerdeyse çığlık atarak.

İvan onun duvardan sarkan ayaklarını yakalamıştı.

"Valya, çıkar gözlerimi. Kör olmak istiyorum," diyordu soluk soluğa, "hiçbir şey görmek istemiyorum: Ne çayırı, ne dalları, ne çiçekleri, ne şövalyeleri, ne korkakları, kör olmam lazım Valya. Ben hata yaptım, Valya... Ben bütün duyguların öldüğünü sandım – sevginin, kendini adamanın, şefkatin... Ama hepsi duruyor Valya... Sadece bizim için yok, bizim payımıza sadece kıskançlık düşüyor... Çıkar gözlerimi Valya, kör olmak istiyorum..."

Kızın terli ayaklarını ellerinde, yüzünde, göğsünde gezdiriyordu ve duvarın dibine yığılıverdi.

"İçelim Kavalyerov," dedi İvan. "İçeceğiz Kavalyerov, geçip giden gençliğe, başarısız olan duygu komplosuna, hiç olmamış ve olmayacak olan makineye içeceğiz..."

"Orospu çocuğu İvan Petroviç! (Kavalyerov İvan'ı yakasından tutmuştu.) Benim gençliğim geçmedi! Hayır! Duyuyor musunuz? Yalan! Size göstereceğim... Yarın – duyuyor musunuz?– maç sırasında kardeşinizi öldüreceğim..."

Bölüm 8

Nikolay Kavalyerov tribünlerdeki yerini aldı. Yukarıda, sağında, ahşap locada, pankartların, dev afiş harflerinin, merdiven ve çapraz tahtaların arasında Valya oturuyordu. Locayı gençler doldurmuştu.

Rüzgâr esiyordu, çok aydınlık ve esintili bir gündü, rüzgâr dört bir yandan esiyordu. Dev saha, vernik gibi parlayan, ezilmiş otla yemyeşildi.

Kavalyerov gözlerini dikmiş, locaya bakıyor, olup biteni görmeye çabalıyordu ve yorulunca da, uzaktan görüp duyamadığı şeyleri elde etmek için hayal gücüne başvuruyordu. Sadece o da değil – locaya yakın oturanların çoğu, sıra dışı bir gösteri beklentisiyle heyecan içinde olmalarına rağmen, gül pembe elbiseli büyüleyici kıza dikmişlerdi gözlerini; kız duruşuyla ve hareketleriyle bir çocuk kadar özensizdi, ama yine de herkesin onu, ünlü biriymiş ya da ünlü birinin kızıymış gibi hayal etmek istemesine yol açan bir hali vardı.

Yirmi bin seyirci doldurmuştu stadyumu. Benzersiz bir eğlence düzenlenmişti – Moskova'yla Alman

takımları arasında uzun zamandır beklenen maç oynanıyordu.

Tribünlerde insanlar tartışıyor, bağrışıyor, eften püften meseleler için yaygara koparıyordu. Stadyum tıka basa doluydu. Bir yerde boğuk bir çığlıkla kırıldı korkuluklar. Kendi yerini ararken başkalarının dizlerine çarpan Kavalyerov, koridorun ucunda, tribünün dibinde, krem rengi ceket giymiş saygın bir ihtiyacın, kollarını iki yana açmış, ağır ağır soluyarak yattığını gördü. Onu fark etmeden, yanından gelip geçiyorlardı. Kaygı rüzgârla birlikte arttı. Yıldırımlar gibi direkleri dövüyordu bayraklar.

Kavalyerov bütün dikkatini locaya verdi. Valya az yukarısında, çaprazında yirmi metre uzağında oturuyordu. Gözleri ona oyun oynuyordu. Kavalyerov'a, göz göze gelmişler gibi geldi. O zaman kalktı. Kızın boynundaki kolye tutuşmuş gibiydi. Rüzgâr kıza tam istediği şeyi yaptı. Bir anda şapkasını yakaladı. Kızıl, ışıl ışıl samandan bir çocuk şapkasıydı. Bluzunun kollarını omzuna dek havalandırdı, kızın zarif ve flüt kadar biçimli kolunu meydana çıkardı. Kızın elindeki broşür uçtu, kanat çırparak çamura düştü.

Maçtan bir ay önce, Alman takımının hücum bölgesindeki yıldızı ünlü santrafor Hetske'yi getireceği tahmin edilmişti. Gerçekten de, Hetske geldi. Alman takımı sahaya marş eşliğinde çıktı ve ünlü adam konuk oyuncu kalabalığının arasında olduğu halde, halk, daha oyuncular sahaya dağılmadan önce (her zaman olduğu gibi) ünlüyü tanıdı.

"Hetske! Hetske!" diye bağırdı seyirciler, ünlü oyuncunun görünmesinden ve onu alkışladıklarından dolayı özel bir keyif duyarak.

Ufak tefek, kara kuru, hafif kambur görünen Hetske biraz yana çekildi, durdu, kollarını yukarı kaldırdı ve ellerini bir araya getirip salladı. Daha önce görmedikleri, bu yabancı selamlama şekli seyircileri daha da heyecanlandırdı.

Alman takımının (on bir kişi) canlı renkli forması açık havada sanki yeşil bir fondaki yağlı boya gibi parladı. Üzerlerinde altın rengine yakın portakal rengi, göğüs kısmının sağ yanında yeşil-leylak şeritler olan tişörtler ve siyah şortlar vardı. Şortlar rüzgârda hışırdıyordu.

Az önce giydiği formanın gıcırlığından huzursuz olan Volodya Makarov, futbolcu kulübesinden sahaya bakıyordu. Almanlar sahanın ortasına gelmişti.

"Çıkalım mı?" diye sordu. "Çıkalım mı?"

"Çık!" diye emir verdi takım kaptanı.

Kızıl formalar ve beyaz şortlar giymiş Sovyet takımı koşarak çıktı. Seyirciler parmaklıklara yığıldı, ayaklarıyla tahtaları dövdüler.

Bağırtılar müziği bastırdı.

Almanlara maçın ilk yarısını rüzgâr yönünde oynamak düştü.

Bizimkiler sadece oynamakla ve daha iyi oynamak için gereken her şeyi yapmakla kalmıyor, aynı zamanda Almanların oyununu hem seyirci gibi gözlemeye, hem de profesyonellik açısından değerlendirmeye çabalıyorlardı. Maç kırk beşinci dakikadaki kısa bir arayla birlikte, doksan dakika sürdü. Aradan sonra takımlar sahadaki yerlerini değiştirdi. Rüzgârlı havada en rahatı güçleri tazeleyip rüzgâra karşı oynamaktı.

Almanlar sırtlarını rüzgâra vererek oynamıştı, ama rüzgâr çok güçlüydü, bu yüzden bütün oyun bizim

kalemizin çevresinde döndü. Top neredeyse hiç çıkmadı Sovyet sahasından. Bizim bekler güçlü "çiviler" çaktılar, yani yüksek parabolik paslar attılar, ama top, rüzgârdan duvara takılıp, sapsarı ışıklar saçarak geri dönüyor ve tekrar gürlüyordu. Almanlar kudurmuşçasına atak yapıyordu. Ünlü Hetske'nin gerçekten de fırtına gibi bir oyuncu olduğu anlaşıldı. Bütün dikkatler onun üzerinde toplanmıştı.

Top ona geldiği zaman, yukarılarda oturan Valya, sanki şimdi, hemen, korkunç ve haince bir şey görecekmiş gibi çığlıklar atıyordu. Hetske kaleye doğru yol açtı, onun süratine ve baskısına yetişemeyen bizim bekleri geride bıraktı ve kaleye şut çekti. O zaman, yanındakine atılan Valya, iki eliyle onun elini yakaladı, yanağına bastırdı ve bir yandan yüzünü gizlemeye, korkunç olayı görmemeye çabalarken, diğer yandan, kısılmış gözleriyle, güneş altında koşmaktan kararmış olan Hetske'nin korkunç hareketlerini izlemeyi sürdürdü.

Ama Sovyet takımının kalecisi Volodya Makarov, topu yakaladı. Daha hareketini tamamlamamış, şut çekmeye hazırlanan Hetske, zarifçe bu hareketi başka bir harekete, dönüp koşmak için gerekli harekete çevirdi ve formasının karasına dek sırılsıklam tere batmış sırtını dönerek koştu. O zaman Valya, doğal duruşuna geri döndü ve gülmeye başladı: Önce bizimkilere şut çekmediler diye mutluluktan; ve sonra, az önce çığlık atıp yanındakinin elini tuttuğunu hatırladığından.

"Makarov! Makarov! Bravo Makarov!" diye bağırdı herkesle birlikte.

Top ikide bir kaleye uçuyordu. Kalenin direklerine çarpıyor, direkler çarpılıyor, üzerlerinden kireç

dökülüyordu... Volodya topu matematiksel olarak olanaksız bir uçuşla yakalıyordu. Bütün seyirciler, tribünün bütün o canlı dağı dikelmişti sanki – seyircilerin hepsi, sonunda en ilginç şeyi, golün atılmasını görecek olmanın korkunç sabırsız arzusuyla ayağa kalkmıştı. bu arada hakem de düdüğü dudaklarına götürmüş, gol düdüğünü çalmaya hazırlanmıştı... Volodya topu yakalamadı – onu uçuş hattından çıkardı ve fizik kurallarını çiğnercesine, öfke dolu bir kuvvetle akıl almaz bir hareket yaptı. Topla birlikte, tam anlamıyla ona çivilenmiş gibi döne döne uçtu: Bütün bedeniyle sardı topu – dizleri, karnı ve çenesiyle, bütün ağırlığını topun üzerine vererek sarıldı topa, tıpkı alevi söndürmek için üzerine atılan bir battaniye gibi. Yakalanan topun hızı Volodya'yı iki metre yana fırlattı, çatapat gibi düştü Volodya. Rakip forvetler üzerine hücum etti, ama sonuçta top mücadelenin dışına çıkmıştı.

Volodya kalenin içinde kaldı. Yerinde duramıyordu. Topla mücadelenin yol açtığı enerjiyi bastırmaya çalışarak, kale çizgisi üzerinde bir direkten diğerine yürüyordu. Her yeri ağrıyordu. Kollarını oynatıyor, sarsılıyor, ayağıyla sahadaki bir tümseğe vuruyordu. Oyunun başında zarif bir hali vardı, şimdiyse paçavralardan, kara bir bedenden ve kocaman parmaksız eldiveninin derisinden ibaretti. Soluklanması kısa sürdü. Almanların hücumu yeniden Moskova kalesine yöneldi. Volodya tutkuyla zafer kazanmak istiyordu ve takımının her oyuncusu için heyecan duyuyordu. Hetske'ye karşı nasıl oynanacağını, onun zayıf yönlerinin neler olduğunu, ataklarından nasıl korunacağını sadece kendisinin bildiğine inanıyordu. Ayrıca, ünlü Alman'ın Sovyet oyunu hakkında neler düşündüğünü de merak ediyordu. Kendisi beklerinin her birini

alkışlayıp onlar için "hurra" diye bağırırken, Hetske'ye şöyle bağırmak istiyordu:

"Bak biz nasıl oynuyoruz! İyi oynuyoruz ha, ne dersin?"

Futbolcu olarak Volodya Hetske'nin tam tersiydi. Volodya profesyonel bir sporcuydu, diğeriyse profesyonel oyuncu. Volodya için oyunun genel akışı, ortak zafer, sonuç önemliydi, Hetske'yse sadece kendi sanatını göstermeye çalışıyordu. Yaşlı, deneyimli bir oyuncuydu, takımın onurunu desteklemek için gelmemişti; sadece kendi başarısına değer veriyordu; herhangi bir spor örgütünün daimi üyesi değildi, çünkü para için kulüpten kulübe geçme hesapları yapıyordu. Birinci ligdeki maçlara katılması yasaklanmıştı. Onu sadece dostluk maçlarına, gösteri maçlarına ve başka ülkelere seyahatlere davet ediyorlardı. Sanatını talihle birleştirmişti. Varlığı oynadığı takım için bir tehlike oluşturuyordu. İster takım arkadaşları olsun ister rakipler, oyuncuları hor görüyordu. Bildiği tek şey, her takıma gol atabileceğiydi. Gerisi onun için önemli değildi. Kolaycıydı o.

Daha oyunun ortalarında seyirciler, Sovyet takımının Almanlara yenilmeyeceğini anladılar. Doğru ataklar yapmıyorlardı – Hetske buna engel oluyordu. Onların düzenlerini bozuyor, yıkıyordu. Sırf kendisi için, kendi başına riske girip, yardım almadan ve yardım etmeden oynuyordu. Topu alınca, oyunun bütün hareketlerini kendine yöneltiyor, onu bir yumak haline getiriyor, düğümleyip çözüyordu, bir köşeden diğerine geçip duruyordu – kendi başına, takım arkadaşları için anlaşılır olmayan planlarla, sadece kendine, kendi koşma ve hasmını atlatma becerisine güvenerek.

Seyirciler buna bakarak, oyunun ikinci yarısının, Hetske yorulduğu ve bizimkiler sahanın diğer tarafına geçtiği zaman Almanların hezimetiyle sona ereceği sonucunu çıkarmışlardı. Yeter ki şimdilik bizimkiler dayansın, kendi kalelerine tek bir top bile geçirmesine izin vermesinler.

Ama bu kez Hetske'nin virtüözlüğü kendini aşmıştı. Araya on dakika kala, topu gövdesiyle karşılayarak sağ köşeye fırladı, sonra sertçe durdu, onun duracağını ummadıkları için ileri ve sağa koşan peşindeki oyuncuları atlattı, topla birlikte sahanın ortasına döndü ve açık uzamda, kalan tek Sovyet bekini aşıp, sanki mesafenin süresini ve şutun hızını ölçüp biçer gibi bir ayağına bir kaleye bakarak, topu doğruca kaleye sürdü.

Tribünlerden kesintisiz bir "o-o-o" uğultusu yükseldi.

Volodya, kollarını görünmez bir fıçı tutuyormuş gibi gerip açarak topu tutmaya hazırlandı. Hetske şut çekmeden, kaleye doğru koşuyordu. Volodya onun ayaklarının dibine atladı. Top ikisi arasında, bir fıçının içindeymişçesine çırpındı; sonra seyircilerin ıslık ve patırtıları sahnenin finalini örttü. İkisinden birinin vuruşuyla top kolay ve yanlış bir biçimde Hetske'nin başının üzerinde uçtu ve o da selam verir gibi bir kafa atarak onu ağlara gönderdi.

Böylece, Sovyet takımı gol yedi.

Stadyum gümbürdüyordu. Dürbünler Sovyet tarafına döndü. Hetske, yanardöner pabuçlarına baka baka, gösterişli bir şekilde sahanın ortasına koştu.

Yoldaşlar Volodya'yı yerden kaldırdılar.

Bölüm 9

Valya diğerleriyle birlikte başını çevirdi. Kavalyerov onun, kendisine çevrilmiş yüzünü gördü. Kızın onu gördüğünden şüphesi yoktu. Telaşla konuşmaya başladı, tuhaf bir sezgiyle öfkeye kapılmıştı. Çevredekiler onun huzursuzluğunu fark etmiş, onunla alay ediyormuş gibi gelmişti.

Yanında oturanlara baktı. Ondan biraz ötede, onunla aynı köşede Andrey Babiçev'in de oturuyor olduğunu görmek beklenmedik bir şey oldu. Dürbünün ayarını yapan iki beyaz el, gri ceket giymiş iri gövde, budanmış bıyık Kavalyerov'u yeniden öfkelendirdi...

Kavalyerov'un tepesinde kara aksamıyla bir dürbün belirmişti. Dürbünün kayışları Babiçev'in yanaklarından aşağı sallanıyordu.

Almanlar tekrar hücuma geçmişti.

Birden, güçlü ve yanlış hesaplanmış bir şutla atılan top, yukarılara uçtu ve sahanın dışına, oyunun dışına, aşağı sıralardaki, telaşlı başların üzerinden geçip Kavalyerov'a doğru uçtu, bir an durdu, bütün şeritleriyle

fır döndü ve tahta sıranın üzerine, Kavalyerov'un ayaklarının dibine düştü. Oyun durdu. Oyuncular bu beklenmedik olay yüzünden donakaldılar. Yeşil ve alaca bulaca, sürekli hareket halinde olan sahanın manzarası, şimdi bir anda taşlaşmıştı. Hani, film şeridi kopar, salonun ışıkları açıktır ve makinist daha ışığı kapayamamıştır, film şeridin koptuğu yerde donakalmıştır ve seyirciler tuhaf bir şekilde, hızlı hızlı konuşurken birden kıpırtısız bir halde kalmış kahramanın bembeyaz olmuş kadraj ve konturlarını seyretmektedirler: Buna benzer bir durum olmuştu. Kavalyerov'un içi sıkıldı. Çevredekiler gülüşüyordu. Topun seyircilerin arasına düşmesi herkesi her zaman güldürür: Böyle bir anda seyirciler, birtakım insanların yarım saattir bir topun peşinde, onları (seyircileri, yabancı insanları) tamamıyla ciddiyetsiz olan bu vakit geçirme tarzını büyük bir ciddiyet ve tutkuyla seyretmeye mecbur ederek koşturuyor olduğunu fark eder sanki.

O anda binlerce kişi Kavalyerov'u davetsiz bir ilgiye boğuyordu ve bu ilgi gülünçtü.

Belki, Valya da, ona, yani topun çarptığı kişiye kahkahalar atıyordu! Belki, o misli eğleniyor, gülünç bir duruma düşmüş düşmanıyla eğleniyordu. Kıs kıs güldü, ayağını toptan çekti, top dengesini kaybedip bir kedi sadakatiyle tekrar ayağına geldi.

"Hey!" diye seslendi Babiçev kendini tutamayıp şaşkın bir halde.

Kavalyerov boyun eğdi. İki iri beyaz avuç topa uzandı. Topu kaldırıp Babiçev'e verdi. O da dikeldi, karnını öne çıkardı, topu tutan kollarını başının üzerine kaldırdı, uzağa fırlatmak için gerildi. Bu işi yaparken ciddi olamıyordu ve ciddi olması gerektiğini anlayarak, ciddi bir

ifade takındı, suratını astı ve diri, kırmızı dudaklarını kastı.

Güçlü bir şekilde öne doğru eğilen Babiçev, topu fırlattı, büyülü bir şekilde sahaya ulaştırdı. "Beni tanımıyor," diye hıncı arttı Kavalyerov'un.

Oyunun ilk yarısı, Alman takımının "bir sıfır" üstünlüğüyle sona erdi... Üzerleri yeşil çimenle kaplanmış, yüzleri kararmış oyuncular, çıplak dizlerini suyun içindeymiş gibi güçlü ve geniş bir şekilde hareket ettire ettire geçide doğru yöneldiler. Ruslar gibi kırmızı değil, şakaklarından başlayarak pembe olan Almanlar Moskovalılarla alacalı bulacalı bir şekilde karışmıştılar. Oyuncular, herkesi bir anda, bütün kalabalığı geçidin tahta duvarları altından görerek, kimseyi ayrı ayrı görmeden yürüdüler. Kalabalığa kararmış yüzlerinde cansız, aşırı saydamlaşmış gözlerle ve gülümsemelerle karıştılar. Onları az önce koşturan ve düşüp kalkan rengârenk küçük figürler olarak görenler, şimdi onlarla yüz yüze geliyordu. Oyunun hâlâ dinmemiş olan gürültüsü onlarla birlikte hareket ediyordu. Çingeneye benzeyen Hetske, dirseğinin üst kısmına aldığı yarayı emerek yürüyordu.

Şu ya da bu oyuncunun boyu ya da yapısı, sıyrıklarının derinliği, ağır ağır soluması, giyiminin perişan bir hal almış olması gibi ayrıntılar aylak seyirciler için yenilik oluyordu. Uzaktan hepsi çok daha rahat, renkli bir görüntü veriyordu.

Kavalyerov yabancı böğürler arasında kendine yol açtı ve kolayca çimene ayak bastı. Burada, gölgede, diğerleriyle birlikte geçide koşturdu, tribünün çevresini arka taraftan dolandı. Ağaçların altındaki çimenliğe yerleştirilmiş büfe, bir anda doluvermişti. Krem renkli takım elbise

giymiş olan kırış kırış ihtiyar, hırçın ve tehlikeli bir şekilde halkı süzüyor, dondurma yiyordu. Futbolcu kulübesine doluşmuştu kalabalık.

"Hurra! Makarov! Hurra!" diye heyecan dolu haykırışlar geliyordu oradan. Taraftarlar arı gibi sivri tellerden geçerek, duvarın üzerine ve daha da yukarılara çıkmıştı: Orman sakinleri gibi ağaçların üzerine, rüzgârdan sallanan koyu yeşillerin arasına yerleşmişlerdi.

Kalabalığın üzerinde parıltılı, çıplaklığı göz alan bir gövde havalandı. Volodya Makarov'u havaya atıyorlardı. Kavalyerov'un duygu çemberine katılmaya cesareti yoktu. Kalabalığın arasında açılan yarığa bakıyordu.

Volodya artık yerdeydi. Tek çorabı aşağı inmiş, yeşil lastiği armut biçimli, kıllı baldırına dolanmıştı. Yırtılmış forması gövdesinde parça parça duruyordu. Kollarını bilge bir şekilde göğsünde kavuşturmuştu.

Ve işte Valya burada duruyor. Ve Andrey Babiçev de yanında.

Aylaklar üçünü de alkışlıyor.

Babiçev sevgiyle bakıyor Volodya'ya.

Rüzgâr girdi araya. Çizgili direk devrildi, bütün yapraklar sağa yattı. Aylaklar topluluğu dağıldı, bütün manzara değişti, insanlar tozdan kaçıştı. En kötüsü Valya'nın başına geldi. Pembe, kabuk kadar hafif elbisesi bacaklarından yukarı havalandı. Kavalyerov'a altındakileri sergiledi. Rüzgâr elbisesini yüzüne yapıştırdı ve Kavalyerov kızın yüzünün dış hatlarını, yelpaze haline gelen kumaşın şeffaflığı ve ışıltısı altından gördü. Kavalyerov tozların arasında, kızın elbisesini tutarken şaşırıp olduğu yerde döndüğünü, devrilir gibi sendelediğini gördü. Eteğini yakalamaya, dizlerinin arasına sıkıştırmaya çalışıyordu,

ama başaramadı ve rezalete son vermek için, fazlasıyla açılan bacaklarını kapatmak için, beklenmedik bir anda yakalanan bir yüzücü gibi elleriyle dizlerini örtmeyi denedi.

Bir yerde hakem düdük çaldı. Marş başladı. Bu neşeli seyirlik böyle kesildi. Oyunun ikinci yarısı başladı. Volodya uçarak gitti.

"Almanlar en az iki gol yiyecek," diye bağırıyordu bir delikanlı, Kavalyerov'un yanından geçerken.

Valya rüzgârla mücadele etmeyi sürdürdü. Eteğiyle mücadele ederken on kez konum değiştirmiş, sonunda kendini Kavalyerov'dan bir fısıltı uzaklığında bulmuştu.

Ayaklarını geniş bir şekilde açmış duruyordu. Rüzgârın sürüklediği ve uçarken yakaladığı şapkayı elinde tutuyordu. Daha kendini doğrultamamışken, Kavalyerov'a boş gözlerle baktı, başı yanaklarının üzerine sert bir açıyla düşen kısa kesilmiş kestane renkli saçların altında hafifçe yana eğilmişti.

Güneş ışığı omzundan süzülüyordu, geri çekildi, köprücükkemiği hançer gibi ışıldadı. Dakikanın onda biri kadar sürdü bu bakışma ve birden Kavalyerov, buz kesilerek, içindeki sıkıntının ne olduğunu anladı –kızı, bir başka dünyanın, yabancı ve alışılmadık varlığını gördüğü ve onun ne kadar tatlı göründüğünü, saflığının nasıl ezici bir erişilmezliğe sahip olduğunu hissettiği için– ve genç bir kız olduğu, Volodya'yı sevdiği, engellenemez bir cazibeye sahip olduğu için sıkıntı duyuyordu.

Babiçev kızın elini tutmuş bekliyordu.

"Valya," dedi Kavalyerov. "Hayatım boyunca sizi bekledim. Acıyın bana..."

Ama kız bunu duymadı. Rüzgâr yüzünden eğilerek koşmaya başlamıştı.

Bölüm 10

Geceleyin Kavalyerov eve sarhoş döndü.

Koridordaki lavaboya, su içmeye gitti. Musluğu sonuna dek açtı, tepeden tırnağa ıslandı. Musluğu bıraktı, sular ıslık çala çala fışkırdı. Anyoçka'nın odasına girerken, durdu. Işık yanıyordu. Etrafı sarı pamuklu bir ışıkla kaplanmış olan dul, dev yatağına oturmuş, çıplak ayaklarını da kenardan sarkıtmıştı. Uyumaya hazırdı.

Kavalyerov ileri bir adım attı. Kadın büyülenmiş gibi susuyordu. Kavalyerov'a gülüyor, onu çağırıyor gibi geldi.

Ona doğru gitti.

Kadın karşı koymadı ve hatta kucak açtı.

"Ah, seni sıvacı kuşu," diye fısıldadı, "seni sıvacı kuşu."

Sonra Kavalyerov uyandı. İçki susuzluğu, suyu gördüğü delice düşteki sarhoşluk onu mahvetmişti. Uyandığında etraf sessizdi. Uyandıktan bir saniye sonra, lavabodaki suyun nasıl aktığını hatırladı –keskin bir hatıra irkiltti onu– ama su yoktu. Tekrar devrildi. O uyurken dul

ev işlerini yapmıştı: Musluğu kapamış, uyuyanı soymuş ve pantolon askılarını onarmıştı. Sabah oldu. Kavalyerov önce hiçbir şey anlamadı. Komedideki, zenginin bulup saraya getirdiği o sarhoş dilenci gibi, tanımadığı mobilyalar arasında delirmiş bir halde yatıyordu. Aynada daha önce görülmemiş bir yansımasını gördü – tabanları öndeydi. Elini başının altına koymuş, gösterişli bir şekilde yatıyordu. Güneş onu yandan aydınlatıyordu. Tıpkı bir tapınak kubbesinin altındaymış gibi, geniş, dumanlı ışık huzmeleri etrafında tütüyordu. Üzerindeyse üzüm salkımları asılıydı, eroslar dans ediyordu, bereket boynuzlarından elmalar fışkırıyordu – ve sanki bütün bunların arasından görkemli bir org sesi yükseliyor gibiydi. Anyoçka'nın yatağında yatıyordu.

"Bana onu hatırlatıyorsun," diye fısıldadı Anyoçka ateşle, üzerine eğilerek.

Yatağın üzerinde çerçeveli bir portre asılıydı. Bir adam, asrın son redingotlarından birini gösterişli bir şekilde giymiş olan bir dedecik vardı portrede. Adamın sağlam, kat kat sembolik bir ensesi olduğu hissediliyordu. Elli yedi yaşlarındaydı.

Kavalyerov hatırladı: Babası gömleğini değiştiriyor...

"Sen bana kocamı çok hatırlatıyorsun," diye tekrarladı Anyoçka, Kavalyerov'u kucaklayarak. Ve Kavalyerov'un başı bir çadıra girer gibi, kadının koltuk altına girdi. Koltuk altının çatısını açtı dul. Heyecan ve utanç onu allak bullak etmişti.

"O da beni alırdı... böyle... sinsice... sessizce, susar, susar, hiçbir şey söylemezdi... ve sonra! Ah seni sıvacı kuşum..."

Kavalyerov vurdu ona.

Kadın geri çekildi. Kavalyerov yatak örtüsünü üzerinden atarak, yataktan fırladı; çarşaf peşinden sürüklendi. Kadın kapıya atıldı, kollarını sallayıp yardım isteyerek koşturdu, kap kacak Pompei'li gibi peşinden geldi. Sepet düştü, sandalye yana devrildi.

Kavalyerov birkaç kere sırtına, lastik gibi yağla kemerlenmiş beline vurdu.

Masa tek ayağının üzerinde duruyordu.

"O da döverdi beni," dedi kadın gözyaşları arasında gülümseyerek.

Kavalyerov yatağa döndü. Hastalandığını hissederek yığıldı... Bütün gün kendini kaybetmiş bir halde yattı. Akşamleyin dul da yanına yattı. Horluyordu. Kavalyerov onun gırtlağını karanlığa açılan bir tonoz gibi hayal etti. Tonozun kemerlerine gizlendi. Her şey titriyor, sarsılıyor, yer zangırdıyordu. Kavalyerov kaydı ve uçurumdan esip gelen havanın basıncıyla düştü. Uyuyan inilti. Bir ara iniltiyi kesip, yüksek sesle ağzını şapırdatarak sustu. Gırtlağın bütün mimarisi buruştu. Horultusu önce toz gibi, ardından sodamsı bir hal aldı.

Kavalyerov sıçrayıp ağlamaya başladı. Kadın kalktı ve alnına ıslak havlu koydu. Kavalyerov ıslaklığı hissetti, iyice doğruldu, eliyle havluyu buldu, büzdü, çenesinin altına koydu, şöyle fısıldayarak öptü:

"Kızı benden çaldılar. Bu dünyada yaşamak ne zor... Ne zor..."

Yatağa giremeyen dul, aynalı kemerin yanına sokulup hemen uyudu. Tatlılığını uyku sardı. Açık ağzıyla, ihtiyarlar gibi sesler çıkararak uyuyordu. Tahtakuruları geziniyor, biri duvar kâğıdını söküyormuş gibi hışırtı çıkarıyorlardı. Gündüz bilinmeyen tahtakurusu sırları çıktı

ortaya. Yatağın tahtası büyüdü, gevşedi. Pervaz pembeleşti. Yatağın çevresinde bir loşluk toplandı. Gece sırları köşelerden çıkıp duvarlara yürüdü, uyuyanları sardı ve yatağın altına süzüldü. Kavalyerov birden gözlerini iri iri açarak doğruldu. Yatağın kenarında İvan duruyordu.

Bölüm 11

Kavalyerov hemen hazırlanmaya başladı.

Anyoçka kemerin altında, kollarını göbeğinde birleştirmiş, oturur bir halde uyuyordu. Kavalyerov onu rahatsız etmemeye dikkat ederek battaniyeyi üzerinden aldı ve onu üzerine yağmurluk gibi geçirip İvan'ın peşine düştü.

"Çok iyi," diyordu diğeri. "Kertenkele gibi ışıldıyorsunuz. Halka da bu halde görüneceksiniz. Gidelim, gidelim! Acele etmek lazım."

"Çok hastayım," diye iç çekti Kavalyerov; pantolonunu, gömleğini, pabuçlarını arayacak gücü olmadığını açıklamak ister gibi, hafifçe gülümsedi. "Yalınayak gitmemin bir sakıncası var mı?"

İvan koridora çıkmıştı. Kavalyerov peşinden gitti. "Uzun süre boyunca yok yere acı çektim," diye düşünüyordu Kavalyerov. "Bugün hesaplaşma vakti geldi." İnsan seli alıp götürdü onları. Az ilerdeki köşede ışıl ışıl bir yol görünüyordu. "İşte o!" dedi İvan Kavalyerov'un elini sıkarak. "İşte 'Çeyreklik'!" Kavalyerov gördü: Bahçeler,

yuvarlak yaprak kubbeleri, yarı saydam taştan kemerler, galeriler, yeşilin üzerinde uçan top...

"Buradan!" diye emretti İvan.

Sarmaşık kaplı bir duvarın üzerinde koştular, sonra atlamaları gerekti. Mavi battaniye Kavalyerov'un sıçrayışını kolaylaştırdı, kalabalığın üzerinde havada süzüldü ve geniş bir taş basamağa kondu. Aynı anda ürküp kanatlı bir böcek gibi battaniyesinin altına saklanmaya çalıştı. Onu fark etmemiştiler. Bir kaidenin arkasına yerleşti.

Bir sürü insanın çevrelediği merdivenlerin tepesinde, Andrey Babiçev duruyordu. Durmuş, Volodya'nın omzundan tutmuş kendine doğru çekiyordu.

"Şimdi kızı getirirler," dedi Andrey dostlarına gülümseyerek.

Ve ardından Kavalyerov şunları gördü: Basamaklara açılan asfalt yolda bir orkestra ilerliyordu ve orkestranın üzerinde Valya süzülüyordu. Çalgıların sesi onu havada tutuyordu. Ses taşıyordu onu. Boruların üzerinde sesin genişliğine ve gücüne bağlı olarak bir alçalıyor, bir yükseliyordu. Kurdeleleri başından yukarılara uçmuştu, elbisesi kabarmıştı, saçları havaya savrulmuştu.

Son pasaj onu merdivenlerin tepesine taşıdı ve kız Volodya'nın kollarına düştü. Herkes iki yana açıldı. Ortada sadece ikisi kaldı.

Daha sonra olanları Kavalyerov göremedi. Ani bir korkuya kapılmıştı. Birden önünde tuhaf bir gölge hareket etti. Bir anda buz kesilerek, ağır ağır arkasına döndü. Arkasında, otların üzerinde Ofelya oturuyordu.

"A-a-a!" diye haykırdı garip bir şekilde. Kaçmaya davrandı. Ofelya, şakırtılarla battaniyesinden yakaladı onun. Battaniye kaydı. Utanç verici bir halde, sendeleyerek, düşerek, orasını burasını taşlara vurarak merdivenleri tırmandı Kavalyerov. Ötekiler yukarı bakıyordu. Eğilmiş duruyordu muhteşem Valya.

"Geri gel Ofelya!" diyen İvan'ın sesi duyuldu. "Beni dinlemiyor... Ofelya, dur!"

"Tutun onu!"

"Onu öldürecek!"

"Ay!"

"Bakın! Bakın! Bakın!"

Kavalyerov merdivenlerin ortasında durup baktı. İvan duvara tırmanmaya çabalıyordu. Sarmaşık koptu. Kalabalık akın etti. İvan geniş bir şekilde açtığı kollarıyla duvara tutunuyordu. Korkunç demirden şey ağır ağır otların üzerinde ona doğru ilerliyordu. Bu şeyin başı denebilecek kısım, sessiz sessiz parıltılı bir iğne sallıyordu. İvan haykırdı. Kolları onu taşımadı. Düştü, melon şapkası yabani hindibaların arasında yuvarlandı. Sırtını duvara yaslayıp elleriyle yüzünü kapatarak oturdu. Makine, yabani hindibaları parçalayarak ilerliyordu.

Kavalyerov doğruldu ve umutsuzluk dolu bir sesle haykırdı: "Kurtarın onu! Makinenin bir insanı öldürmesine gerçekten izin verecek misiniz?!"

Yanıt gelmedi.

"Benim yerim onun yanı!" dedi Kavalyerov. "Öğretmenim! Sizinle öleceğim!"

Ama artık çok geçti. İvan'ın korkak feryadıyla yıkıldı. Yere düşerken, iğneyle duvara çakılmış İvan'ı gördü.

İvan, korkunç bir eksenin çevresinde dönerken sessizce iki büklüm oldu.

Kavalyerov bir şey görmemek, bir şey duymamak için elleriyle örttü yüzünü. Ama yine de şakırtıyı duydu. Makine merdivenlerde yükseliyordu.

"İstemiyorum!" diye bağırdı var gücüyle. "Beni öldürecek! Bağışlayın! Bağışlayın! Acıyın bana! Makineyi rezil eden ben değilim! Ben suçlu değilim! Valya! Valya! Kurtarın beni!"

Bölüm 12

Kavalyerov üç gün hasta yattı. İyileşince kalktı.

Sabit bir noktaya, köşeye bakarak, yataktan indi. Otomat gibi giyindi ve birden pantolon askısında yeni bir deri ilmik olduğunu hissetti. Dul İngiliz çengelliiğnesini çıkarmıştı. İlmiği nereden almıştı? Kocasının eski askısından mı sökmüştü? Kavalyerov durumunun iğrençliğini enine boyuna anladı. Ceketini giymeden koridorda koşmaya başladı. Koşarken kırmızı ilmikleri söküp attı.

Sokağın eşiğinde durdu. Avludan gelen sesler duyulmuyordu. O zaman sokağa adım attı ve bütün düşünceleri karıştı. Tatlı duygular uyandı içinde – üzüntü, sevinç hissetti. Güzel bir sabahtı. Hafif bir esinti vardı (sanki kitap yapraklarını çevirir gibi), gök maviydi. Çamurlu bir yerde duruyordu Kavalyerov. Onun hamlesiyle ürken kedi, çöp kutusundan fırladı; peşinden birtakım çöpler sürüklendi. Bir sürü insanın lanetleriyle kaplanmış bu yerde şiirsel ne olabilirdi? Ama o durdu, başını kaldırdı ve kollarını uzattı.

Hemen o anda vaktin geldiğini, iki varlık arasındaki sınırın çizildiğini hissetti – yıkım zamanı gelmişti! Kopmak, ne varsa her şeyden kopmak... şimdi, hemen, çok değil iki içten hamleyle, sınırı çizmek gerekiyordu ve rezil, çirkin, onun olmayan bir yaşam – ona yabancı, zorla dayatılan bir yaşam geride kalacaktı...

Gözlerini iri iri açarak durdu ve bütün görüş alanı, hem heyecandan, hem de hâlâ güçsüz olduğundan önünde titremeye ve pembeleşmeye başladı.

Ne kadar aşağılandığını anladı. Buradan çıkmak gerekiyordu. Çok rahat, çok mağrur bir hayat yaşamıştı, kendi değerini fazlasıyla abartmıştı – tembeldi, kirliydi ve şehvetperestti...

Kavalyerov eşiğin üzerinde uçarken her şeyi anladı.

Döndü, pantolon askısını yerden aldı, giydi. Bir kaşık şıkırtısı duyuldu –dul onu yakalamaya çalışıyordu– ama dönüp ardına bakmadan evi terk etti. Yine bulvarda sabahladı. Sonra geri döndü. Ama kesin kararını vermişti!

"Dula haddini bildireceğim. Onun olup bitenler hakkında vır vır etmesine izin vermeyeceğim. Sarhoşluktur oldu. Ama sokakta yaşamam imkânsız."

Dul ocağın üzerine eğilmiş, bir kibrit yakmıştı. Ona göz ucuyla baktı ve hoşnut bir şekilde gülümsedi. Kavalyerov odaya girdi. Dolabın köşesinde İvan'ın melon şapkası asılıydı.

İvan yatağın üzerinde oturuyordu, kardeşine benziyordu, ama daha küçük haline. Battaniye onu elma gibi sarmıştı. Masada bir şarap şişesi duruyordu. İvan bir bardaktan kırmızı şarap içiyordu. Anlaşılan, az önce uyanmıştı; uykudan sonra yüzü daha kendine gelmemişti ve battaniyenin altında uykulu bir şekilde kaşınıyordu.

"Ne demek oluyor bu?" diye klasik soruyu yöneltti Kavalyerov.

İvan açıkça gülümsedi.

"Demek oluyor ki, dostum, içmemiz lazım. Anyoçka, bardak!"

Anyoçka geldi. Dolaba uzandı.

"Kıskanma Kavalcığım," dedi Kavalyerov'u kucaklayıp. "O da senin gibi çok yalnız. Ben ikinize de acıyorum."

"Ne demek oluyor bu?" diye sordu sessizce Kavalyerov.

"Ne o, sorunun ne?" diye kızdı İvan. "Bir şey demek olmuyor."

Alt kısmını örterek yataktan kalktı ve Kavalyerov'a şarap doldurdu.

"İçelim Kavalyerov... Biz duygular hakkında çok şey söyledik... Ama, dostum, en önemlisini unuttuk... Adamsendeciliği unuttuk... Haksız mıyım? Aynı şekilde... Adamsendeciliğin insan aklının en iyi hallerinden biri olduğunu düşünüyorum. Adamsendeci olalım Kavalyerov! Baksanıza! Biz huzuru bulduk canım. İçin. Adamsendeciliğin şerefine. Hurra! Anyoçka'ya! Ve bugün, tam vakti... Dinleyin: Ben... size hoş bir haber veriyorum... Kavalyerov, bugün Anyoçka'yla yatma sırası sizde. Hurra!"

1927

Yuri Oleşa • **KISKANÇLIK**

Yirminci yüzyıl Rus edebiyatının en önemli eserlerinden biri sayılan *Kıskançlık*'ta, dönemin Sovyet düzeninin metaforu yaratılmış, Sovyet Rusya'nın ilk yıllarındaki çarpışan değerlerinin ileriye dönük bir portresi çizilmiştir. Oleşa'nın dışavurumcu üslupla yazdığı ve toplumsal gerçekçilik ekolünden oldukça farklı duran bu romanı Nabokov ve Bulgakov'un yapıtlarıyla karşılaştırılmıştır. Sıradan insanın içini kemiren kıskançlık duygusunu somutlaştıran Kavalyerov, sistemin çarkları arasında kendi yaratıcılığına özgürlük tanınmadığını düşünen İvan Babiçev, sistemin ta kendisini temsil eden Andrey Babiçev gibi unutulmaz karakterleriyle, *Kıskançlık*, usta işi bir üslupla işlenmiş, müthiş bir ironiyle bezenmiş, insan psikolojisinin derinlerine inerken toplumsal taşlamaya da yer veren bir eser.

"Üstün ve zamanı aşan, neredeyse bir film kadar görsel bir şölen."

The New York Times

"Modernizm deneyi ve Dostoyevski'yi andıran bir mazoşizmin birleşimi..."

Times Literary Supplement

KIRMIZIKEDİ
www.kirmizikedikitap.com
www.facebook.com/kirmizikedikitap
twitter.com/krmzkedikitap
instagram.com/kirmizikediyayinevi

ISBN: 978-605-9908-84-3

₺13